

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia ja lääkelakia.

Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito vähittäismyymyyspaikassa kiellettäisiin. Tupakkatuotteita ei saisi myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaille, joilta myös kiellettäisiin tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito. Tupakkatuotteiden myyjälle säädettäisiin 18 vuoden ikäraja. Tupakointikieltoja laajennettaisiin muun muassa lasten ja nuorten käytössä olevissa tiloissa ja ajoneuvoissa, asuin kiinteistöjen yhteisissä tiloissa, ulkotiloissa järjestettävissä tilaisuuksissa ja hotellihuoneissa. Suussa käytettävän tupakan maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen kiellettäisiin, mutta sitä saisi kuitenkin tuoda maahan omaa henkilökohtaista käyttöä varten matkatavarana rajoitetun määrän. Tupakkatuotteiden vähittäismyynti automaattisesta myyntilaitteesta kiellettäisiin.

Tupakan myyntirikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai enintään kuutta kuukautta vankeutta. Myyntirikoksena rangaistavaksi säädettäisiin tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myyminen, muu vastiketta vastaan luovuttaminen taikka välittäminen alle 18-vuotiaalle sekä suussa käytettävän tu-

pakkatuotteen myyminen, muu vastiketta vastaan luovuttaminen tai välittäminen. Tupakkatuotteen maahantuonti alle 18-vuotiaana sekä suussa käytettävän tupakkatuotteen lain vastainen maahantuonti ehdotetaan rangaistavaksi tupakkatuoterikkomuksena.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain nimike muutettaisiin tupakkalaiksi samalla, kun tavoitesäännös uudistettaisiin. Voimassa olevassa laissa olevat maininnat Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta muutettaisiin vuoden 2009 alusta toimintansa aloittaneeksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi.

Läkelakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että nikotiinivalmisteita voitaisiin kauppohen, kioskien ja huoltoasemien lisäksi myydä myös ravitsemisliikkeissä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan keväällä 2010. Tupakkatuotteiden esilläpitoa koskevalle kiellolle samoin kuin hotellihuoneiden tupakointirajoituksille säädettäisiin kuitenkin kahden vuoden siirtymäaika. Tupakan myynti automaattisesta myyntilaitteesta kiellettäisiin neljän vuoden siirtymäajalla.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila.....	4
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
2.1.1. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi	4
Tupakkapoliittiset toimet.....	4
Tupakkatuotteiden mainonnan ja muun myyninedistämisen kieltö	4
Tupakan saatavuuden rajoittaminen lapsilta	4
Tupakan saatavuuden muu rajoittaminen	5
Tupakointikiellot	5
2.1.2. Lääkelaki	6
2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	6
2.2.1. Tupakkamainontadirektiivi.....	6
2.2.2. Tupakkatuotedirektiivi	7
2.2.3. Tupakoinnin torjuntaa koskeva Maailman terveysjärjestön (WHO) puitesopimus	7
2.2.4. Ulkomaiden lainsäädäntö.....	8
2.3. Nykytilan arviointi.....	9
2.3.1. Tupakkapolitiikan tavoitteiden saavuttaminen	9
2.3.2. Tupakkatuotteiden mainonnan ja muun myyninedistämisen kieltö	9
2.3.3. Tupakan saatavuuden rajoittaminen lapsilta	12
2.3.4. Tupakan saatavuuden muu rajoittaminen	13
2.3.5. Tupakointikiellot.....	14
2.3.6. Nikotiinivalmisteiden myynti.....	16
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	16
3.1. Tavoitteet	16
3.2. Keskeiset ehdotukset.....	17
3.2.1. Tupakkalain tavoite.....	17
3.2.2. Tupakkatuotteiden esilläpito	18
3.2.3. Tupakkatuotteiden sponsorointi ja tupakan vastikkeen mainonta.....	20
3.2.4. Tupakan saatavuuden rajoittaminen lapsilta	20
3.2.5. Tupakan saatavuuden muu rajoittaminen	23
3.2.6. Tupakointikiellot.....	25
3.2.7. Nikotiinivalmisteiden myynnin laajentaminen ravintoloihin	26
3.2.8. Viranomaisvalvonta.....	26
4. Esityksen vaikutukset	26
4.1. Taloudelliset vaikutukset	26
4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	27
4.3. Ympäristövaikutukset	28
4.4. Terveysvaikutukset.....	28

5.	Asian valmistelu	28
5.1.	Valmisteluvaiheet ja -aineisto	28
5.2.	Lausunnot	28
6.	Riippuvuus muista esityksistä.....	29
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT		29
1.	Lakiehdotusten perustelut	29
1.1.	Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta	29
1.2.	Laki lääkelain muuttamisesta.....	36
2.	Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	36
3.	Voimaantulo	37
4.	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	37
LAKIEHDOTUKSET		39
Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta....		39
Laki lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta		47
LIITE		48
RINNAKKAISTEKSTIT		48
Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta....		48
Laki lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta		63

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/1976), jäljempänä tupakkalaki, keskeisenä tavoitteena on vähentää tupakointia ja tupakasta johtuvia terveyshaittoja. Lain säätämisen lähtökohtana oli laaja lääketieteellinen tieto tupakoinnin terveyttä vaarantavista vaikutuksista ja sen aiheuttamista vakavista sairauksista.

Tupakointi ei ole vähentynyt laille asetettujen tavoitteiden edellyttämällä tavalla. Yhä uudet sukupolvet aloittavat vuosittain tupakoinnin eli valistuksella, terveyskasvatuksella ja tupakkalain rajoituksilla ei ole onnistuttu vähentämään edes lasten ja nuorten tupakointia riittävästi. Lähes joka kolmas 18-vuotias käyttää päivittäin tupakkatuotteita.

Tämän vuoksi on tarpeen tehostaa tupakkalaissa säädettyjä toimenpiteitä. Erityisen tärkeää on säätää tehokkaammista toimenpiteistä, joilla voidaan vähentää lasten ja nuorten tupakoinnin aloittamisen edellytyksiä ja rajoittaa tupakointia heidän kasvuympäristössään. Tavoitteena on, että nykyistä useampi nuori siirtäisi tupakoinnin aloittamisen harkitsemisen aikuisikään ja siten luopuisi kokonaan tupakoinnin aloittamisesta.

Ehdotetut säännökset perustuvat sosiaali- ja terveysministeriön asettaman tupakkapoliittisia lakimuutoksia ja toimia valmistelevan työryhmän ehdotuksiin, joiden tarkoituksena oli rajoittaa hallitusohjelman mukaisesti tupakkatuotteiden saatavuutta, tehostaa valvontaa ja suunnata ennaltaehkäiseviä toimia erityisesti lapsiin ja nuoriin.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1. *Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi*

Tupakkapoliittiset toimet

Tupakkalain tavoitetta pyritään toteuttamaan useilla toimenpiteillä. Ne voidaan ryh-

mitellä tiedottaviin, rajoittaviin ja korjaaviin toimenpiteisiin. Tiedottavia toimenpiteitä ovat kansalaisille tupakan terveyshaitoista ja -vaaroista kertova valistus ja terveyskasvatus. Rajoittavia toimenpiteitä ovat taas tupakointikiellot ja -rajoitukset, tupakan, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainonnan ja muun myyninedistämisen kieltäminen sekä tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynnin kieltäminen kahdeksaatoista vuotta nuoremmille. Korjaavia toimenpiteitä ovat tupakoinnista aiheutuvien sairauksien hoito sekä erilaiset tupakoinnista ja nikotiiniriippuvuudesta vieroittamista tukevat palvelut. Tupakkatuotteiden kulutusta pyritään säätelemään myös hinta- ja veropoliittisin keinoin.

Tupakkatuotteiden mainonnan ja muun myyninedistämisen kieltö

Tupakan, tupakkatuotteen, tupakointivälineen ja tupakkajäljitelmän mainonta ja kuluttajiin kohdistuva muu myyninedistämistoiminta on tupakkalain 8 §:n mukaan ollut kiellettyä vuodesta 1977. Kielto laajennettiin vuonna 1994 koskemaan myös epäsuoraa mainontaa ja kaikkea myyninedistämistä.

Tupakkalaissa tarkoitettuna muuna myyninedistämisenä pidetään valvontakäytännössä kaikkia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on aikaansaada tai edistää tupakan, tupakkatuotteiden, tupakkajäljitelmiä ja tupakointivälineiden kulutusta ja kysyntää. Tällainen toimenpide voi olla esimerkiksi tupakkatuotteiden mainonnallinen esillepano tupakan myyntipaikoissa.

Tupakan saatavuuden rajoittaminen lapsilta

Tupakkalain 10 §:n mukaan tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä ei ole vuodesta 1995 alkaen saanut elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa henkilölle, joka on kahdeksaatoista vuotta nuorempi.

Tupakkalaissa ei kuitenkaan ole sellaisia tupakkatuotteiden myyntiin tai luovuttamiseen liittyviä säännöksiä, joita on alkoholi-

lainsäädännössä säädetty lasten suojelemiseksi: Tupakan välittämistä alaikäisille ei ole laissa kielletty. Tupakan maahantuontia tai hallussa pitämistä ei ole kahdeksaatoista vuotta nuoremmilta kielletty. Tupakan myyjille ei ole myöskään säädetty laissa vähimmäisikää.

Tupakan saatavuuden muu rajoittaminen

Tupakkatuotteiden saatavuutta rajoitettiin periaatteellisesti merkittävällä tavalla vuonna 2009, kun tupakkatuotteiden vähittäismyynti säädettiin luvanvaraiseksi tupakkalain muutoksella (984/2008). Lupajärjestelmällä ei suoranaisesti rajoitettu tupakkaa myyvien vähittäismyyntipaikkojen määrää, sillä vähittäismyyntilupa myönnetään kaikille laissa säädetyt ehdot täyttävälle hakijoille. Luvan hakemiseen liittyvät toimenpiteet ja luvan maksullisuus ovat kuitenkin johtamassa siihen, että osa tupakkaa myyneistä elinkeinonharjoittajista lopettaa myynnin kokonaan. Lisäksi tupakkalain valvonta tehostui huomattavasti, sillä kaikki myyntipaikat saadaan lupajärjestelmän kautta valvovien viranomaisien tietoon ja luvan peruuttaminen esimerkiksi tilanteessa, jossa tupakkatuotteita myydään alaikäisille, on tehokas ja ennaltaehkäisevä seuraamus. Tupakkatuotteita ei saa tupakkalain 10 b §:n 1 momentin mukaan lainkaan myydä tai muutoin luovuttaa ilman vähittäismyyntilupaa, mutta lain 31 c §:n 3 kohdan mukaan tupakkatuotteiden myynti ilman lupaa on rangaistavaa vain, jos myynti tapahtuu elinkeinotoiminnassa.

Tupakkatuotteiden vähittäismyynti automaattisesta myyntilaitteesta on tupakkalain 11 §:n mukaan sallittua, jos myynti laitteesta tapahtuu jatkuvan valvonnan alaisena.

Suussa käytettävän tupakan eli nuuskan maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen elinkeinotoiminnassa on tupakkalain 10 a §:n mukaan kielletty. Tupakkalain 31 §:n 3 momentin mukaan nuuskan elinkeinotoiminnassa tapahtuva myynti tai muu luovuttaminen on rangaistavaa, mutta yksityinen myynti ei sitä tupakkalain mukaan ole. Jos nuuskaa on tuotu maahan omaan käyttöön valmisteveroja maksamatta, yksityinenkin myynti on verotuksena rangaistavaa.

Tupakointikiellot

Tupakkalain tärkeimpiä tavoitteita on suojella väestöä ympäristön tupakansavun aiheuttamilta terveyshaitoilta. Lähtökohtana on, ettei kukaan joudu vastoin tahtoaan altistumaan tupakansavulle.

Vuonna 1977 voimaan tulleen tupakkalain 12 ja 13 §:ssä kiellettiin tupakointi yleisissä kulkuneuvoissa ja julkisissa tiloissa. Vuonna 1995 tupakkalakia uudistettiin siten, että työpaikat tulivat pääsääntöisesti savuttomiksi.

Lain ulkopuolelle jäivät vuonna 1995 ravintoloiden asiakastilat, joissa tupakointi voitiin edelleen sallia. Vuoden 2000 alusta lukien ravintoloiden asiakastilat säädettiin savuttomiksi, mutta ravintoloitsija sai kuitenkin varata enintään 50 % asiakkaille varatusta tilasta tupakoiville asiakkaille, jos hän pystyi huolehtimaan siitä, että savu ei leviä savuttomalle puolelle. Baaritiskien ja pelitilojen alueella tupakointi tuli kieltää, ellei työntekijöiden altistumista näissä työpisteissä voitu muuten estää.

Vuodesta 2000 tupakansavu on myös määriteltä syöpävaaraa aiheuttavaksi aineeksi. Tämän vuoksi työntekijöiden suojaamiseksi työperäiseltä altistumiselta tulee noudattaa työturvallisuuslainsäädännön säännöksiä.

Vuodesta 2007 lukien tupakointi on ollut ravintoloissakin kiellettyä. Ravintoloihin voidaan kuitenkin rakentaa erillinen tupakointihuone, josta savu ei saa kulkeutua savuttomiin tiloihin.

Tupakkalain 12 §:n mukaan tupakointi on kielletty päiväkotien lapsille ja oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa ja niiden pääasiassa kahdeksaatoista vuotta nuoremmille tarkoitetuilla ulkoalueilla. Pääasiassa kahdeksaatoista vuotta nuorempien henkilöiden käytössä olevien sisätilojen yhteyteen ei voida myöskään järjestää tupakointitiloja.

Mainitun pykälän mukaan tupakointi on myös kielletty sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy.

Tupakkalain 13 §:n mukaan sisätilan ja yleisen kulkuneuvon omistaja tai haltija sekä yleisen tilaisuuden järjestäjä voi kuitenkin sallia tupakoinnin tähän tarkoitukseen varatussa huoneessa tai tilassa siten, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan niihin sisätiloi-

hin, joissa tupakointi on kielletty. Tupakointi voidaan myös sallia hotellin ja muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneissa.

Tupakointikieltoa ja tupakointiin tarkoitettua tilaa osoittavien opasteiden tulee olla näkyvillä työpaikoilla, julkisissa tiloissa, yleisissä kulkuneuvoissa ja muissa tupakkalain mainitsemisissa tiloissa. Opasteiden tulee olla sisällöltään yksiselitteisiä sekä kooltaan ja sijoittelultaan sellaisia, että ne ovat tiloihin saapuvien tai niissä oleskelevien helposti havaittavissa.

Tupakkalaissa tai missään muussa laissa ei ole säädetty asuinkiinteistöjä koskevia yleisiä tupakointikieltoja, joten tupakointi on lähtökohtaisesti sallittua kiinteistön yhteisissä sisä- ja ulkotiloissa, osakehuoneistoissa ja niihin kuuluvilla parvekkeilla. Asunto-osakeyhtiöllä on mahdollisuus rajoittaa tupakointia kiinteistön alueella järjestysmääräyksillä. Näin on myös yleisesti menetelty yleisten tilojen, esimerkiksi porraskäytävien ja saunojen kohdalla. Nimenomaisen säännöksen puuttuessa yhtiö ei kuitenkaan voi kieltää tupakointia yleisesti esimerkiksi kaikilla yhtiön osakkaiden hallitsemilla parvekkeilla, vaikka toimenpiteisiin voidaankin ryhtyä esimerkiksi poikkeuksellisen runsaan tupakoinnin aiheuttaessa kohtuutonta haittaa jollekin asukkaalle (KKO:2008:7).

Terveydensuojelulaisissa (763/1994) määritellään asunnon terveydelliset vaatimukset. Taloyhtiö on kiinteistön omistajana velvollinen huolehtimaan siitä, ettei tupakansavu pääse asuntoihin ilmanvaihdon, korvausilmaventtiilien tai rakenteiden kautta. Kunnan terveyslautakunta valvoo tarvittaessa, että omistaja täyttää velvoitteensa pitää kiinteistö vaadittavassa kunnossa. Kunta voi kieltää tupakoinnin asuinhuoneistojen parvekkeella terveydensuojelulain nojalla, jos muut keinot eivät estä tupakansavun kulkeutumista asuntoon.

2.1.2. Lääkelaki

Tupakoinnin lopettamiseen tarkoitettut nikotiinivalmisteet ovat lääkelain (395/1987) mukaisia lääkevalmisteita. Niitä myytiin aiemmin ainoastaan apteekkeista.

Nikotiinivalmisteita on lääkelain 54 a §:n (22/2006) mukaan saanut vuodesta 2006 läh-

tien myydä apteekkien lisäksi tupakkaa myyvistä myyntiluvan saaneista kaupoista, kioskeista ja huoltoasemilta. Muutoksella haluttiin kaventaa sitä eroa, joka vallitsi tupakan ja nikotiinivalmisteiden saatavuuden välillä. Ennen muutosta esimerkiksi iltaisin, viikonloppuisin ja syrjäseuduilla oli tupakkalakossa olevankin huomattavasti helpompaa ostaa tupakkaa kuin tupakasta vieroittamiseen tarkoitettuja valmisteita.

2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

2.2.1. Tupakkamainontadirektiivi

Tupakkatuotteiden mainontaa ja sponsoroimista koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/33/EY, jäljempänä tupakkamainontadirektiivi, tuli voimaan vuonna 2005. Se kieltää tupakkamainonnan painetuissa tiedotusvälineissä, radiossa ja internetissä.

Direktiivin 2 artiklan mukaan ”mainonnalla” tarkoitetaan kaikenlaista kaupallista viestintää, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen, ja ”sponsoroimilla” kaikkea sellaista julkista tai yksityistä tapahtumalle, toiminnalle tai henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen.

Direktiivin 4 artiklan mukaan radio-ohjelmia eivät saa sponsoroida yritykset, joiden pääasiallisena toimintana on tupakkatuotteiden valmistus tai myynti. Direktiivin 5 artiklan mukaan sellaisten tapahtumien tai toimintojen sponsoroimista, joihin liittyy useampia jäsenvaltioita tai jotka tapahtuvat useassa jäsenvaltiossa tai joilla on muutoin valtioiden rajat ylittäviä vaikutuksia, on kielletty. Paikalliset tapahtumat, joihin osallistujat ovat vain yhden jäsenvaltion alueelta, eivät kuulu direktiivin soveltamisalaan.

Myös tupakan televisiomainonta on kielletty jo vuonna 1989 voimaan tulleella rajat ylittävistä televisioinnista annetulla neuvoston direktiivillä 89/552/EY (televisio-

direktiivi). Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat antaneet uuden direktiivin audiovisuaalisista mediapalveluista 2007/65/EY (AV-direktiivi) 19 päivänä joulukuuta 2007. AV-direktiivillä on muutettu televisiodirektiivin säännöksiä, mutta lähtökohtana on, että tupakkamainonta on edelleen televisiossa kielletty.

2.2.2. *Tupakkatuotedirektiivi*

Tupakkatuotteiden valmistamista, esittämistä ja myyntiä koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2001/37/EY, jäljempänä *tupakkatuotedirektiivi*, säädetään pääasiassa tupakkatuotteiden pakkausmerkinnöistä.

Tupakkalain 10 a §:ssä säädetty suussa käytettäväksi tarkoitettun tupakan eli nuuskan maahantuonti- ja myyntikielto perustuu tupakkatuotedirektiivin 8 artiklaan, jonka mukaan nuuskan markkinoille saattaminen on kielletty kaikissa jäsenvaltioissa lukuun ottamatta Ruotsia. Maan liittymissopimuksen mukaan Ruotsin kuningaskunta toteuttaa kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, ettei nuuskaa saateta markkinoille muissa jäsenvaltioissa.

2.2.3. *Tupakoinnin torjuntaa koskeva Maailman terveysjärjestön (WHO) puitesopimus*

Ensimmäinen kansanterveyteen keskittyvä monenkeskinen kansainvälinen sopimus syntyi, kun tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimus hyväksyttiin WHO:n yleisistunnossa toukokuussa 2003. Suomen eduskunta hyväksyi vuonna 2004 (HE 106/2004 vp) puitesopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut. Presidentti vahvisti lain joulukuussa 2004. Sopimus tuli Suomea sitovaksi vuonna 2005 (Valtiosopimukset 27/2005).

Puitesopimus on merkittävin WHO:n viimeaikaisista tupakoinnin vähentämiseen tähtäävistä hankkeista. Se luo jo 164 valtiolle uuden kansainvälisesti sitovan mallin tupakan aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisyyn.

Tupakoinnin torjuntaa koskevan puiteso-

pimuksen 13 ja 16 artikloissa määrätään tupakan mainonnasta ja alaikäisille myynnistä. Sopimuspuolet tunnustavat 13 artiklan mukaan, että kattava mainos-, myyminen- ja sponsorointikielto vähentäisi tupakkatuotteiden kulutusta. Jokaisen sopimuspuolen on perustuslakinsa tai perustuslaillisten periaatteidensa mukaisesti vähintään rajoitettava sellaisten suorien tai epäsuorien kannustimien käyttöä, jotka yllyttävät yleisöä ostamaan tupakkatuotteita.

Puitesopimuksen 16 artiklan b-kohta kieltää myymästä tupakkatuotteita siten, että ne ovat vapaasti esillä esimerkiksi myymälän hyllyillä. Sopimuspuolten marraskuussa vuonna 2008 yhteisesti hyväksymissä 13 artiklan toimeenpano-ohjeiden (FCTC/COP3(12)) 12- ja 13-kohdissa (vähittäismyynti ja esillepano) todetaan, että tupakkatuotteiden esilläpito myyntipaikoissa on jo sellaisenaan mainontaa ja myyminen- ja sponsorointikielto. Ohje ei ole jäsenvaltioita velvoittava määräys, vaan sen toteuttaminen voidaan harkita kansallisesti. Toimeenpano-ohjeen mukaan tupakkatuotteiden esilläpito on kuitenkin yksi tärkeimmistä tupakkatuotteiden ja tupakoinnin myyminen- ja sponsorointikieltoista, koska se kannustaa tupakkatuotteiden heräteostoihin, luo vaikutelman tupakoinnin yleisyydestä ja sosiaalisesta hyväksyttävyydestä ja vaikeuttaa tupakoitsijaa pysymään lopettamispäätöksessään. Puitesopimuksen toimeenpano-ohjeessa korostetaan lasten ja nuorten erityistä haavoittuvuutta tupakkatuotteiden esilläpidon myyminen- ja sponsorointikieltoille.

Puitesopimuksen toimeenpano-ohjeen kohdan 13 mukaan sopimuspuolten tulisi kieltää tupakkatuotteiden esilläpito ja tupakkatuotteiden näkyvyys tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikoissa sen varmistamiseksi, ettei tupakkatuotteiden myyntipaikoissa ole mitään mainonnallisia elementtejä. Ohjeen mukaan sallittua olisi ainoastaan lista tupakkatuotteista ilman minkäänlaisia mainonnallisia elementtejä. Kiellon tulisi koskea myös laivoja, lentokoneita, satamia ja lentokenttiä.

Lisäksi puitesopimuksen 16 artiklan mukaan jokaisen sopimuspuolen on asianmukaisella hallintotasolla otettava käyttöön ja toteutettava tehokkaita lainsäädäntö-, täytäntöönpano- ja hallintotoimia sekä muita toi-

mia, joilla estetään tupakkatuotteiden myynti alle 18-vuotiaille. 16 artiklan 7 kohdan mukaan jokaisen sopimuspuolen pitäisi tarpeen mukaan ottaa käyttöön ja toteuttaa tehokkaita lainsäädäntö-, täytäntöönpano- tai hallintotoimia tai muita toimia kotimaisen tai kansallisen lain mukaan alaikäisten tai alle 18-vuotiaiden harjoittaman tupakkatuotteiden myynnin estämiseksi.

Puitesopimuksen 16 artiklan 1 (d) ja 5 kohdan mukaan sopimuspuolet varmistavat, että alaikäiset eivät pääse käsiksi sopimuspuolen toimivalta-alueella oleviin tupakanmyyntiautomaatteihin ja etteivät nämä edistä tupakan myyntiä alaikäisille. Sopimusosapuoli voi myös osoittaa sitoutuvansa estämään tupakanmyyntiautomaattien käyttöön ottamisen toimivalta-alueellaan tai tarpeen mukaan tupakanmyyntiautomaattien kertakaikkisen kieltämiseen. Puitesopimuksen 13 artiklan toimeenpano-ohjeiden mukaan yksi kiellettävistä tupakkatuotteiden mainonnan ja myynninedistämisen muodoista ovat tupakanmyyntiautomaatit.

Puitesopimuksen 8 artiklan mukaan sopimuspuolet tunnustavat tieteellisten tutkimustulosten kiistattomasti osoittavan, että ympäristön tupakansavulle altistuminen aiheuttaa kuolemaa, sairauksia ja vammautumista. Sopimuspuolten on artiklan mukaan hyväksyttävä ja toimeenpantava lainsäädäntö-, täytäntöönpano- ja hallintotoimenpiteitä ja/tai muunlaisia toimenpiteitä, jotka suojelevat ympäristön tupakansavulle altistumiselta työpaikoilla, julkisissa liikennevälineissä, julkisissa sisätiloissa ja tarpeen mukaan muillakin julkisilla paikoilla.

2.2.4. *Ulkomaiden lainsäädäntö*

Tupakkatuotteiden esilläpito on tällä hetkellä kielletty kokonaan muun muassa Islannissa, Thaimaassa sekä 12:ssa Kanadan 13:sta provinssista ja territorista.

Tupakkatuotteiden esilläpitokieltota koskeva lainsäädäntö tuli voimaan Irlannissa 1 päivänä heinäkuuta 2009. Tupakkatuotteet eivät saa olla näkyvillä myyntipisteissä. Kaikkien tupakkatuotteiden tulee olla suljetussa säilytysastiassa, johon pääsee käsiksi vain vähittäismyyjä. Laitteiden painonapeissa ei saa olla tupakkatuotteiden tavaramerkkejä,

markkinointikuvia tai logoja, elleivät ne ole kuluttajalle näkymättömissä. Myyjä voi näyttää tupakkatuotteen ostamista harkitsevalle yli 18-vuotiaille asiakkaalle kuvallisen listan. Lista ei saa kuitenkaan olla näkyvissä.

Lisäksi tupakkatuotteiden esilläpitokieltoto on hyväksytty osassa Australiaa, jossa lainsäädäntö tulee voimaan vuosien 2009 ja 2011 välisenä aikana. Australiassa tupakkatuotteiden esilläpitoa rajoitettiin aiemmin siten, että eri tupakkatuotemerkkien vähittäismyyntipakkauksia sai lain mukaan olla esillä tupakan myyntipaikassa ainoastaan rajoitettu määrä. Tämä rajoitus kuitenkin lisäsi tuotemerkkivalikoimaa siinä määrin, että tupakkatuotteiden esillepanon mainonnallinen esilläpito säilyi ennallaan. Australiassa tehdyn tutkimuksen mukaan ainoa toimiva keino vähentää tupakkatuotteiden esilläpidon mainonnallisuutta on kieltää tupakkatuotteiden näkyvä esilläpito.

Yhdistyneiden Kuningaskuntien parlamentti on tänä vuonna hyväksynyt tupakkatuotteiden esilläpitokiellon. Englannissa, Walesissa ja Pohjois-Irlannissa tupakkatuotteiden esilläpito kaupoissa loppuu vuodesta 2013 lähtien. Ruotsissa esilläpitokieltota harkitaan.

Tupakointikiellot ovat yleistyneet 2000-luvun aikana joka puolella maailmaa. Tupakointikiellot ovat yleisesti pääsääntö ainakin työpaikoilla, julkisissa liikennevälineissä ja muissa julkisissa sisätiloissa. Ravintoloissa täydelliset tupakointikiellot ovat yleistyneet hitaammin, sillä useissa maissa tupakointia varten voidaan erottaa erillinen tila.

Uusin kehityspiirre ovat erilaisiin yksityisiin sisätiloihin ja yleisiin ulkotiloihin säädetty tupakointikiellot. Yhdysvalloissa neljässä osavaltiossa on vuoden 2006 jälkeen kielletty tupakointi yksityisautossa, kun kuljetettavana on lapsia. Yläikäraja vaihtelee kuuden ja kahdeksantoista vuoden välillä. Kanadassa Nova Scotia, Ontario ja Brittiläinen Kolumbia ovat kieltäneet tupakoinnin autoissa, kun kyydissä on lapsia. Eräissä Australian osavaltioissa tupakointi on kielletty yksityisautoissa, jos kyydissä on alle 16-vuotiaita lapsia, urheilustadioneilla, kymmentä metriä lähempänä lasten leikkialueita tai neljää metriä lähempänä rakennusten sisäänkäyntiä. Yhdysvalloissa joissakin osavaltioissa tupakointi on kielletty määrättyillä uimarannoilla ja tietyis-

sä yleisissä puistoissa.

2.3. Nykytilan arviointi

2.3.1. *Tupakkapolitiikan tavoitteiden saavuttaminen*

Tupakoinnin vähentämiseen tähtäävä kokonaisvaltainen lainsäädäntö tuli voimaan vuonna 1977. Tupakointia on onnistuttu merkittävästi vähentämään: Vuonna 1949 suomalaisista aikuisista miehistä tupakoi päivittäin 76 prosenttia, vuonna 1960 vastaava luku oli 58, vuonna 1976 se oli 40, vuonna 1996 noin 27, vuonna 2003 noin 25 ja vuonna 2007 noin 25. Kansanterveyslaitoksen tutkimusten mukaan naisten tupakointi on vastaavana ajankohtana pysynyt kansainvälisesti alhaisella tasolla. Kansanterveyslaitoksen mukaan vuonna 2007 päivittäin tupakoi 15–64-vuotiaista naisista 17 prosenttia.

Tupakoinnin vähentymisestä huolimatta Suomessa on edelleen noin miljoona tupakoitsijaa. Tupakointi tappaa Suomessa edelleen vuosittain yli 5 000 ihmistä. Esimerkiksi joka kolmas syöpäsairaus aiheutuu tupakasta. Joka viidennessä sydänperäisessä kuolemassa tupakka on tärkein riskitekijä. Joka toinen tupakoitsija kuolee tupakan aiheuttamiin sairauksiin, jos jatkaa tupakointiaan. Kansanterveyslaitoksen tekemien tutkimusten mukaan valtaosa tupakoivista (miehistä 76 prosenttia ja naisista 86 prosenttia) on huolissaan tupakoinnin vaikutuksesta terveyteensä. Lisäksi suurin osa (60 prosenttia) kertoo haluavansa lopettaa tupakoinnin, ja vain 8 prosenttia ilmoittaa, etteivät he halua lopettaa.

Tupakointi on erityisesti huonoimmassa sosioekonomisessa asemassa olevien suomalaisten terveysongelma. Alempien sosioekonomisten väestöryhmien tupakoinnin yleisyys on tärkein väestöryhmien terveyseroja selittävä tekijä. Kun vuonna 2007 ylemmistä toimihenkilömiehistä tupakoi päivittäin 11 prosenttia ja ylemmistä toimihenkilönaisista 8 prosenttia, työntekijämiehistä päivittäin tupakoi 30 prosenttia ja työntekijänaisista 19 prosenttia. Työttömistä miehistä tupakoi päivittäin 38 prosenttia ja naisista 22 prosenttia.

Useat tutkimukset ja selvitykset osoittavat, että tupakoinnista aiheutuu merkittäviä kus-

tannuksia ja menetyksiä kansantaloudelle. Suurimmat kustannukset koituvat tupakoinnista aiheutuvien sairauksien hoitamisesta, niiden aiheuttamasta työkyvyttömyydestä ja ennenaikaisesta kuolemasta. Tupakkasairauksista johtuvista sairauspoissaoloista ja työkyvyttömyydestä aiheutuu myös työnantajille merkittäviä tulojen ja tuotannon menetyksiä sekä sosiaalivakuutuksen menoja. Tupakkatuotteista perittyjen verojen vuotuinen tuotto kattaa vain osan näistä menetyksistä ja kustannuksista. Tupakoinnin ehkäisyn tehostaminen on erityisen tärkeää, kun sen kustannustehokkuutta verrataan uusiin ja yhä vaativampiin hoitoihin.

2.3.2. *Tupakkatuotteiden mainonnan ja muun myynninedistämisen kieltö*

Tupakkatuotteiden mainonta on tupakkalaissa kattavasti kielletty. Varsinaista tupakkamainontaa ei myöskään käytännössä juuri esiinny. Koska tupakkatuotteiden tuotekehitys ja valmistus tapahtuu kilpailutilanteessa, jo markkinoilla olevien ja uusien tupakkatuotteiden markkinointiin on pyritty löytämään lain mukaisia keinoja.

Tupakkatuotteita koskeva mainosviesti pyritään nykyään välittämään esimerkiksi muun markkinoinnin ja viestinnän osana. Tupakkatuotteita markkinoidaan erityisesti kehittämällä tuotteiden pakkauksia sekä pakkausten esilläpitoa vähittäismyyntipaikoissa.

Tuotteiden paikat eivät ole kaupassa sattumanvaraisia, vaan ne määritellään tarkasti. Tuotteiden sijoittelu vähittäismyyntipisteissä perustuu kuluttajatutkimuksiin ja myyntilukuihin. Paras paikka hyllyssä on silmän korkeudella tai hieman alempana. Alahyllyille puolestaan sijoitetaan mm. lapsille suunnattuja tuotteita. Tuotesijoittelun avulla asiakas ohjataan ostamaan tiettyjä tuotteita. Tupakkatuotteiden esilläpito myyntipisteen parhaimmalla paikalla kassojen yhteydessä silmän korkeudella pitää tupakkatuotteet jatkuvasti kuluttajan mielessä ja houkuttelee heräteostoksiin.

Vaikka pakkauksen tarkoituksena on alun perin ollut suojata tuotetta, se on nykyään yhä tärkeämpi viestinnän väline. Pakkauksen sisältämät viestit voidaan jaotella informatiivisiin ja myyntiä edistäviin elementteihin.

Tupakkalain mukaan pakkauksessa on esimerkiksi annettava tupakkatuotteesta ja sen haitallisuudesta tietoa pakollisin varoitusmerkinnöin. Toisaalta pakkaus ja sen suunnittelu ovat osa tupakan markkinointia. Pakkauksen koko, muoto, materiaali, värit ja siinä käytetyt tavamerkit ja kuviot suunnitellaan siten, että kuluttajat saisivat sellaisia markkinoinnillisia ärsykeitä, joiden tiedetään vaikuttavan ostokäyttäytymiseen.

Lainsäädännössä tuotteiden pakkausten katsotaan olevan osa tuotteen markkinointia. Kuluttaja-asiamiehen käytännön mukaan pakkaus voi toimia sekä mainosvälineenä että itse mainoksena. Esimerkiksi lasten totuttamista tupakkatuotteisiin ja positiivisen mielikuvan luomista tupakointiin suklaasavukkeiden avulla pidettiin siten lain vastaisena. Näin ollen tupakkalain myynninedistämisen ja mainontakieltoa voitaisiin periaatteessa soveltaa myös savukepakkauksiin.

Tällä hetkellä tupakkatuotteet on pääsääntöisesti sijoitettu vähittäismyyntipisteiden kassalle, mikä mahdollistaa tupakkatuotteiden ja niiden ostotilanteen valvonnan. Tupakkatuotteet ovat yleensä kassalla silmien korkeudella asiakkaiden pakollisella kulkureitillä. Tupakkatuotteiden lisäksi asiakkaiden kulkureitille on yleensä asetettu lapsille ja nuorille tarkoitettuja tuotteita, kuten makeisia, jäätelöä ja sarjakuva- tai nuorisolehtiä, jotka voivat ohjata lasten huomion tupakkatuotteisiin.

Käytännössä savukepakkauksiin ja niiden sisältämiin mainonnallisiin elementteihin ei ole puututtu, sillä säännös ei ole tässä suhteessa yksiselitteinen. Vaikka savukepakkauksia käytetään siis mainosvälineenä, edes pakkausten sisältämiä huomiota herättäviä elementtejä ei ole tupakkatuotteiden mainosiellon nojalla voitu kieltää. Sen sijaan valvontaviranomaiset ovat pyrkineet puuttumaan pakkausten mainosviestin vahvistamiseen pakkausten esilläpidossa. Kielletyksi on katsottu esimerkiksi se, että asiakkaiden huomiota on pyritty herättämään asettamalla useita samanlaisia pakkauksia vierekkäin niin, että ne muodostavat pinta-alaltaan laajan, värikkään ja samaa tuotemerkkiä toistavan seinämän. Yhden tuoteryhmän näkyvyyttä on voitu myös korostaa esimerkiksi erottamalla tuotteet omaan hyllyynsä tai sijoitta-

malla tuotteet makeisten ja sarjakuvalehtien läheisyyteen. Tuotteen edullista hintaa on korostettu esillepanolla tai vähittäismyyntipakkauksen lakisääteiset terveystavaroitukset on peitetty esimerkiksi myyntikalusteen tai erillisen myyntipakkauksen reunalla. Kaikki tilanteet, joissa esilläpitoon olisi tarvetta puuttua, tulee kuitenkin käsitellä yksittäistapauksina, eikä jatkuvaan valvontaan ole resurssien puutteen vuoksi mahdollisuuksia.

Pakkausten rooli markkinoinnin välineenä on yleensäkin voimistumassa, koska pelkällä tuotteella erilaistuminen muuttuu markkinoilla yhä vaikeammaksi. Tupakkatuotteita pidetään myyntipaikoissa yleisesti näkyvämmiin esillä kuin muita kulutushyödykkeitä. Tupakkatuotteet saavat näin ollen usein vähittäismyyntipaikoissa laajemman näkyvyyden kuin niiden kysynnän kannalta olisi tarpeellista. Tupakkatuotteiden näkyvyys arkielämän ympäristöissä antaa lapsille ja nuorille virheellisen käsityksen tupakoinnin yleisyydestä. Tupakkatuotteiden pakkausten ja niiden esillepanon avulla luodaan bränditietoutta etenkin tupakointiaan aloittaville tai sitä harkitseville lapsille ja nuorille. Kun tiedetään, että tupakoitsijat ovat lähes poikkeuksetta merkkiuskollisia, esilläpidon tavoitteen, alaikäisten joukosta tapahtuvan asiakashankinnan tärkeys korostuu.

Lasten ja nuorten tupakkakäyttäytymistä seurattaessa on havaittu, että he aloittavat tupakoinnin useimmiten juuri eniten mainostetulla merkillä. Tutkimusten mukaan tupakoitsijat ovat hyvin merkkiuskollisia. Vuoden aikana vain alle 10 prosenttia tupakoitsijoista vaihtaa polttamiensa savukkeiden merkkiä.

Lapsia ja nuoria houkuttelevien tuotteiden sijoittaminen tupakkatuotteiden viereen tuo tupakkatuotteet lasten tietoisuuteen ja luo pohjaa kiinnostukselle tupakkakokeiluihin. Samalla se luo mielikuvaa tupakoinnin ja tupakkatuotteiden tavallisuudesta, hyväksyttävyydestä ja helposta saatavuudesta. Tällainen viesti vaikuttaa lapsen ja nuoren alitajuntaan, muokkaa hänen myönteisyyttään tupakkatuotteisiin ja niiden käyttöön. Tupakoinnin aloittava lapsi tai nuori valitsee tupakkamerkin, joka on hänelle tuttu ja jonka kautta hän pystyy samaistumaan esimerkiksi idoliinsa, malliaikuisensa tai viiteryhmäänsä.

Suomalaisista päivittäin tupakoivista

59 prosenttia haluaa Kansanterveyslaitoksen tutkimusten mukaan päästä eroon tupakoinnistaan. Vuonna 2007 tehdyn tutkimuksen mukaan yli puolet tupakoitsijoista ilmoittaa tupakan näkyvän esilläpidon vaikeuttaneen tupakoinnin lopettamista. Tutkimuksessa todetaan esilläpidon muistuttavan tupakoitsijoita tupakkatuotteiden olemassaolosta ja houkuttelevan impulssiostoihin myös niitä tupakoitsijoita, jotka ovat päättäneet tai yrittävät lopettaa tupakoinnin.

Tupakkatuotteiden laaja ja näkyvä esilläpito sekä läsnäolo päivittäistavarakaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla on myös käsitteellisesti ristiriidassa voimassa olevien mainonta- ja myyminenestämiskieltojen kanssa. Tupakkamainontadirektiivin mukaan ”mainonnalla” tarkoitetaan kaikenlaista kaupallista viestintää, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen. Kaupallisen viestinnän määritelmä puolestaan vastaa asiassällöltään Suomessa vakiintuneesti käytettyä markkinoinnin käsitettä. Näin ollen esimerkiksi kaikki sellaiset tupakan markkinointiin liittyvät toimet, joilla pakkaus kuvataan ostajalle mahdollisimman houkuttelevana, voidaan perustellusti rinnastaa tupakan mainontaan. Kuten edellä on todettu, selkeän säännöksen puuttuessa tupakkapakkauksia on kuitenkin pidetty keskeisesti esillä vähittäismyyntipaikoissa ja valvontaviranomaiset ovat pyrkineet puuttumaan vain selkeästi mainonnallisiin poikkeusjärjestelyihin.

Tupakoinnin aloittamisen ehkäisemiseksi ja lopettamisen tukemiseksi ja erityisesti alaikäisille tapahtuvan tupakan markkinoinnin rajoittamiseksi olisi mahdollista säätää tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen ohjeiden mukainen ja myös useissa maissa omaksuttu säännös, joka laajentaisi tupakkatuotteiden mainos- ja myyminenestämiskieltojen soveltamisalaa tupakan vähittäismyyntipakkausten näkyvään esilläpitoon vähittäismyyntipaikoissa.

Tupakan mainontakieltoon liittyvät myös tupakkasponsorointia koskevat yhteisön oikeuden velvoitteet. Televisio-ohjelmien sponsorointi on kaupallisilla kanavilla melko yleistä. Ohjelmien yhteydessä esitetyt sponsori-ilmoitukset ovat saaneet mainosmaisia piirteitä. Korkein hallinto-oikeus on katsonut

ratkaisussaan 2003:32, että mikäli sponsori-tunniste on mainosluonteinen, tulee siihen soveltaa mainoksia koskevaa sääntelyä, kuten mainosten erottamista muusta ohjelmistosta kuva- tai äänitunnuksella. Myös voimassa oleva tupakkalain mainos- ja myyminenestämiskielto on kiistatta kieltänyt tupakkatuotteiden sponsoroinnin ja sponsori-tunnusten esittämisen televisiossa ja radiossa. Tällaista tupakkasponsorointia ei myöskään ole esiintynyt.

Tupakkamainontadirektiivissä säädettyä sponsorointikieltoa ei ole kuitenkaan nimenomaisesti pantu täytäntöön tupakkalaisissa. Direktiivin mukaisella sponsoroinnin kiellolla saattaisi olla merkitystä käsitteen laajemmassa merkityksessä. Tupakkasponsoroinnilla tarkoitetaan direktiivissä kaikkea sellaista julkista tai yksityistä tapahtumalle, toiminnalle tai henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen.

Tupakkalain 8 §:ssä kielletään tupakkajäljitelmän mainonta, epäsuora mainonta ja muu myyminenestäminen. Tupakkajäljitelmän monessa suhteessa rinnastettavien tupakan vastikkeiden mainontaa säännöksessä ei kuitenkaan kielletä. Lain 2 §:n mukaan tupakan vastikkeella tarkoitetaan käyttötarkoitukseltaan tupakkaa vastaavaa, tupakkaa sisältämätöntä tuotetta, ja tupakkajäljitelmällä muodoltaan tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä läheisesti muistuttavaa, tupakkaa tai sen vastiketta sisältämätöntä tuotetta. Tupakkajäljitelmän määritelmää muutettiin vuoden 2000 alusta. Hallituksen esityksen (HE 82/1998 vp) mukaan tavoitteena oli antaa entistä selkeämmin mahdollisuus puuttua esimerkiksi erilaisten tupakkajäljitelmiä ja tupakkaa muistuttavien lelujen myyminenestämistoimintaan tupakkalain mainontaa ja myyminenestämistä koskevien säännösten nojalla riippumatta siitä, mistä materiaalista sanotut tuotteet on valmistettu. Näin ollen esimerkiksi savukkeiden muotoisia suklaaputukoita ei saa mainostaa, mutta esimerkiksi yritysavukkeiden mainonta on sallittua, jos niitä pidetään tupakan vastikkeina. Ongelmallista on myös, että jotkut tuotteet voivat käyttötavastaan riippuen täyttää molemmat määritelmät. Johdonmukaista olisi, että tupa-

kan vastiketta käsiteltäisiin lainsäädännössä tässä suhteessa samalla tavalla kuin tupakan jäljitelmää.

2.3.3. *Tupakan saatavuuden rajoittaminen lapsilta*

Valtaosa säännöllisesti tupakoivista aloittaa tupakointinsa kahdeksatoista vuotta nuorempana. Jatkuva ja säännöllinen tupakointi johtuu useimmiten nikotiiniriippuvuudesta. Riippuvuus syntyy jo muutamana viikon säännöllisen tupakoinnin jälkeen. Tupakoinnin aloittamisen harkinnan siirtämisestä mahdollisimman pitkälle aikuisikään seuraa tutkimustiedon mukaan se, että entistä harvempi aloittaa tupakoinnin.

Nuorten päivittäinen tupakointi on vähentynyt tasaisesti 2000-luvulla. Tästä huolimatta 14—18-vuotiaat suomalaisnuoret polttavat savukkeita kansainvälisten vertailujen mukaan muita yleisemmin. Nuorten terveystapatutkimuksen tietojen mukaan 14—18-vuotiaista pojista 19 prosenttia ja tytöistä 20 prosenttia käytti päivittäin tupakkatuotteita vuonna 2007.

Poikien tupakoinnin yleisyys on laskenut hitaasti 1990-luvun alusta lähtien. Tyttöillä kehitys on ollut päinvastainen. Tyttöjen tupakointi lähti lievään nousuun 1980-luvun loppupuolella, ja nousu on jatkunut tasaisesti sen jälkeen. Tytöt ohittivat tupakoinnin yleisyydessä pojat 1999, ja syntynyt ero säilyi edelleen, vaikka vuonna 2007 tyttöjen tupakointi laski edellisvuodesta.

Nuorten tupakoinnin sosioekonomiset erot ovat samanlaisia kuin työikäisten. Erityisen voimakkaasti nuorten tupakointi vaihtelee nuoren oman koulutuksen tai koulumenestyksen mukaan. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat polttavat yleisemmin kuin lukiolaiset. Vuonna 2005 ammattiin opiskelevista yli 41 prosenttia tupakoi päivittäin. Kouluterveyskyselyn mukaan samana ajankohtana lukiolaisista 13 prosenttia tupakoi päivittäin. Koska tupakoinnista aiheutuvat sairaudet näkyvät yleensä vasta 30—40 vuoden kuluttua aloittamisesta, tänään syntyvät terveyserot näkyvät vuonna 2050.

Valtioneuvoston vuonna 2001 hyväksymässä periaatepäätöksessä Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta asetettiin tavoite,

että nuorten tupakointi vähenee vuoteen 2015 mennessä niin, että 16—18-vuotiaista nuorisista alle 15 prosenttia tupakoi.

Alaikäisten tupakointia on tähän asti pyritty ehkäisemään elinkeinonharjoittajia koskevalla tupakkatuotteiden myyntikielloilla ja erityisesti koulualueita koskevilla tupakointikielloilla.

Myyntikiellon myönteisenä vaikutuksena alle 14-vuotiaiden tupakkaostot ja tupakointi ovat vähentyneet. Sen sijaan kiellon toimitus 16- ja 18-vuotiaiden nuorten ikäryhmissä tupakkaostojen ja tupakoinnin vähentämisessä on ollut selvästi vähäisempää.

Tupakan vähittäismyyntien luvanvaraistamisen yksi tavoite oli, että tupakan myyntiä koskevien rajoitusten noudattaminen tehostuisi. Valvontaa kohdennetaan nyt entistä tehokkaammin ja rikkomusten seuraamukset ovat tuntuvia. Kun tupakan saatavuus vähittäismyyntipaikoista vaikeutuu, nuoret pyrkivät saamaan tupakkaa muilla tavoin, joista merkittävin on aikuisten tai muiden nuorten avulla tapahtuva tupakan välittäminen. Jo aiemmin säädetty tupakan myyntikiellot lisäsivät niiden nuorten tupakoitsijoiden määrää, joille joku muu oli ostanut tupakkaa heidän antamallaan rahalla. Vuonna 2007 toteutetun Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan 12-16-vuotiaista päivittäin tupakoivien nuorten tavallisimmat tupakan ostopaikat olivat yleisyysjärjestyksessä kioskit (38 %), kaverit (34 %), kauppa (29 %) ja huoltamat (14 %).

Toisin kuin esimerkiksi alkoholiuomien suhteen on säädetty, tupakan ostamista vähittäismyyntipisteestä ja sen välittämistä alaikäisille ei siis ole tupakkalain mukaan kielletty. Tupakkalaki ei myöskään sisällä alaikäisiä koskevia rajoituksia tai kieltoja tupakkatuotteiden maahantuonnin tai hallussapidon osalta.

Myöskään tupakkatuotteiden myyjä koskevia ikärajavaatimuksia ei tällä hetkellä ole lainsäädännössä. Alaikäisellä myyjällä on suuri vaara joutua pakkotilanteeseen, jossa hän joutuu myymään tupakkatuotteita ikätoverilleen tai itseään vanhemmalle lain vastaisesti.

Kun tavoitteena on nuorten tupakoinnin merkittävä vähentäminen, tupakan myyntiä, välittämistä ja hallussapitoa koskevat säännökset ovat kokonaisuus, jonka avulla tupa-

kan saatavuutta voitaisiin rajoittaa nykyistä tehokkaammin.

2.3.4. *Tupakan saatavuuden muu rajoittaminen*

Automaattisia tupakkatuotteiden myyntilaitteita on tällä hetkellä käytössä muun muassa hotellien vastaanottojen yhteydessä sekä ravintoloissa. Voimassa olevan tupakkalain mukaan tupakkatuotetta ja tupakointivälinettä saa myydä automaattisesta myyntilaitteesta vain, jos myynti tapahtuu valvonnan alaisena. Tästä huolimatta myyntilaitteen valvonta on käytännössä saattanut olla puutteellista. Esimerkiksi hotellien vastaanotossa on usein vain yksi työntekijä, jonka vastuulla ovat sekä asiakaspalvelutyö että automaattisen myyntilaitteen valvonta. Tällaisessa tilanteessa automaattisen myyntilaitteen valvonta kärsii asiakaspalvelusta, mikä puolestaan mahdollistaa alaikäisten tupakkatuotteiden hankinnan myyntilaitteesta. Osa tupakkatuotteiden automaattisista myyntilaitteista onkin muodostunut nuorten tupakkatuotteiden hankintapaikoiksi. Lisäksi tupakka-automaatit ovat käytännössä tupakan mainosvälineitä, sillä ne joko näyttävät myytävänä olevat tuotteet tai esittävät niiden kuvia ja tunnuksia.

Suussa käytettäväksi tarkoitettun tupakan eli nuuskan käyttäminen lisää palautuvia ja palautumattomia muutoksia suun limakalvoissa, aiheuttaa haima-, ruokatorvi- ja vatsasyöpää, kasvattaa tappavien infarktien ja aivohalvauksen vaaraa sekä kohottaa verenpainetta. Lisäksi on viitteitä siitä, että nuuskaaminen lisää diabeteksen, metabolisen oireyhtymän, ennenaikaisen synnytyksen, alhaisen syntymäpainon ja raskausmyrkytyksen riskiä. Toisaalta pelkän nuuskan käyttöön ei liity savukkeiden polttamisesta aiheutuvia keuhkosairauksia.

Kaikkiin tupakasta valmistettuihin tuotteisiin liittyy terveystarpeita ja ne aiheuttavat tai ylläpitävät nikotiiniriippuvuutta. Nuuskan käyttö aiheuttaa fyysisen riippuvuuden, jonka synnyssä keskeinen aine on nikotiini. Nuuskasta nikotiini imeytyy hieman hitaammin kuin tupakan savusta, mutta pitoisuus veressä pysyy pidempään ja korkeampana. Suussa käytettävä tupakka tuo elimistöön enemmän nikotiinia kuin savuke, minkä vuoksi niko-

tiiniriippuvuus syntyy nopeasti. Suomessa käytettävä ruotsalainen kostea nuuska sisältää ainakin 2 500 kemiallista ainetta. Noin puolet nuuskasta on tupakkaa, jonka lisäksi nuuskassa on muun muassa raskasmetalleja ja jäänteitä tuholais- ja kasvimyrkyistä. Nuuskan avulla ei siis voida järkevästi vieroittaa nikotiiniriippuvuudesta. Lisäksi harhainen käsitys nuuskan vaarattomuudesta houkuttelee nuoria kokeilemaan sitä, jolloin riippuvuuden syntymisen vaara on hyvin suuri.

Vaikka nuuskan myynti ja maahantuonti elinkeinotoiminnassa on Suomessa kielletty, nuuskaa saa Suomessa käyttöönsä kolmella tavalla. Ensinnä nuuskaa tuodaan maahan järjestäytyntä myyntiä varten. Tullin mukaan vuoden 2007 aikana tutkitut tapaukset osoittavat, että nuuskan myynnin ja maahantuonnin osalta kysymys on erittäin laajasta ja ammattimaisesta rikollisesta toiminnasta. Myös nuoret ilmoittavat Nuorten terveystapatutkimuksessa ostaneensa nuuskaa muun muassa kaupoista ja kioskeista. Toiseksi erityisesti ruotsalaiset yritykset markkinoivat nuuskaa yhteisön oikeuden vastaisesti muihin EU-maihin internetissä ja lähettävät tuotteet postitse tilaajille. Kolmanneksi yksityishenkilöt tuovat maahan nuuskaa sekä omaan että kavereiden käyttöön. Ulkomailta ostettua nuuskaa saa tuoda laillisesti maahan omaan käyttöönsä suuriakin määriä: Ruotsista nuuskaa saa tuoda rajattomasti omaan käyttöönsä maksamatta tuonnista valmisteveroja ja laivoilta nuuskaa saa tuoda enintään 430 euron arvosta (noin 140 rasiaa).

Nuuskaa käyttävien aikuisten osuus on pysynyt vuosittuuhannen vaihteen jälkeisten viiden vuoden aikana melko vakaana, mutta lievää kasvua on kuitenkin ollut havaittavissa. Nuorten nuuskan käyttö on lisääntynyt Suomessa neljän viime vuoden aikana niin peruskoululaisten kuin lukiolaistenkin osalta. Nuuskan käyttö on lisääntynyt etenkin 16-vuotiaiden poikien keskuudessa.

Kansanterveyslaitoksen Aikuisväestön terveyskäyttämistutkimuksen aineistossa vuonna 2007 päivittäin nuuskaa käytti 15–64-vuotiaista miehistä 1,7 prosenttia. Satunnaisesti nuuskaavien miesten osuus oli 2,5 prosentin luokkaa. Nuuskaaminen on yleisintä 25–34-vuotiaiden ikäryhmässä.

Nuuskan päivittäinen käyttö on peruskoululaisten poikien joukossa vuosien 2000–2008 välillä vaihdellut 1,8–3,5 prosentin ja silloin tällöin käyttö 6,7–11,6 prosentin välillä. Lukiolaisten nuuskan käyttötottumuksissa on havaittavissa samankaltainen trendi kuin peruskoululaisten nuuskan käyttötottumuksissa: nuuskan käyttö on vähentynyt vuosien 2000–2004 välillä ja lähtenyt sen jälkeen taas kasvuun. Toisin kuin peruskoululaisten kohdalla, lukiolaisten osalta nuuskan käyttö on vuonna 2008 yleisempää kuin vuonna 2000. Ammattioppilaitosten osalta Kouluterveyskysely toteutettiin ensimmäisen kerran vuonna 2008. Ammattioppilaitosten pojista päivittäin nuuskaa käyttävien osuus oli 3,8 prosenttia ja silloin tällöin käyttävien osuus 13,3 prosenttia. Yhteensä ammattioppilaitosten opiskelijoista vuonna 2008 nuuskaa käytti päivittäin 2,2 prosenttia ja silloin tällöin 8,5 prosenttia. Nuuskaava nuori alkaa useammin tupakoida kuin sellainen nuori, joka ei käytä nuuskaa.

Myös nuuskan maahantuonti on viime vuosina kasvanut. Tilastokeskuksen kokoaman matkailututkimuksen mukaan vuonna 2005 Ruotsin matkoilta nuuskaa tuoneiden henkilöiden osuus oli 3 %, vuonna 2006 noin 5 % ja vuonna 2007 jo 6 %. Nuuskan matkustajatuonti on arvion mukaan kahdessa vuodessa kaksinkertaistunut. Huomattavaa on myös, että kaikki viimeaikaisissa kyselyissä nuuskaa maahan tuoneet henkilöt ovat ilmoittaneet tuoneensa yli 500 grammaa nuuskaa maahan. Tammi-toukokuun aikana vuonna 2009 on nuuskaa tuotu maahan noin 2,3 miljoonaa rasiaa. Keskimääräinen tuontimäärä nuuskaa tuonutta matkustajaa kohti oli noin 28 rasiaa.

Ruotsalaisen nuuskan valmistajan mukaan nuuskan kulutus on viime vuosina lisääntynyt, koska tietoisuus tupakoinnin vaarallisuudesta on levinnyt. Valmistaja on todennut, että kuluttajat ovat yhä kiinnostuneempia nuuskatuotteiden tarjoamista nautinnoista sekä nuuskatuotteiden moninaisuudesta.

Nuuskan valmistaja pyrkii suunnittelemaan uusia nuuskatuotteiden variaatioita niin, että ne olisivat mahdollisimman houkuttelevia lapsille, nuorille ja naisille. Tällaisia tuotteita ovat muun muassa eri makuaineita, esimerkiksi mansikan, granaattiomenan, salmiakin,

vaniljan, mintun, lakritsin, eukalyptuksen tai savun makua sisältävät nuuskatuotteet. On olemassa myös hampaita valkaisevaksi väitettyä nuuskaa. Nuuskaa markkinoidaan trendikkäinä tuoteperheinä, jotka on pakattu hienostuneisiin rasioihin ja joille on annettu mielenkiintoa herättäviä nimiä. Tällaisia ovat mm. Dine & Wine gourmet-nuuska, Mocca, Retro ja Romeo y Julieta.

Nuuskan nykyiseen saatavuuteen liittyy useita epäkohtia. Suomalaiset kuluttajat hankkivat merkittäviä määriä nuuskaa Ruotsista, joka on ainoana jäsenvaltiona saanut poikkeusluvan nuuskan myyntiin vain omille markkinoilleen. Internetin kautta nuuskan hankkiminen on helppoa. Ruotsalaisen nuuskanmyyntiyrityksen suomenkielisiltä verkkosivuilta nuuskaa voi tilata haluamansa määrän. Yrityksen asiakkaalle luvataan toimittaa kuukausittain sähköpostiosoitteeseen uutiskirje, jossa on tietoa mm. uusista tuotteista ja tarjouksista. Nuuska toimitetaan nopeasti postitse Ruotsista Suomeen noin viikon kuluessa tilauksesta.

Nuuskaa tuodaan myös Ruotsista ja Itämeren laivoilta maahan omaan käyttöön suuria määriä kerrallaan ja pääosin maksamatta tuotteesta valmisteveroja. Tämä on terveyspoliittisesti epätarkoituksenmukaista. Lisäksi nuuskaa tuodaan maahan epävirallista ja laittonta myyntiä varten ja tämä tukee harmaata taloutta ja vääristää kilpailutilannetta elinkeinonharjoittajien välillä. Lasten ja nuorten nuuskaaminen on voinut käytännössä yleistyä vain siten, että jotkut tahot myyvät nuuskaa ulkomailla tai laivoilla lapsille tai nuuskaa ostaneet aikuiset tuovat sitä maahan lapsille myytäväksi.

Nuuska säilyy yhteisön alueella tulevaisuudessakin laittomana tuotteena. Siitä huolimatta nuuskan valmistajat ovat lisänneet nuuskan tuotekehittelyä, markkinointia ja myynninedistämistä. Tämän vuoksi eri jäsenvaltiot joutuvat tulevaisuudessa harkitsemaan, millä tavoin Ruotsissa valmistetun ja sieltä muihin jäsenvaltioihin myytävän nuuskan maahantuontia rajoitetaan tai kielletään.

2.3.5. *Tupakointikiellot*

Tupakointikiellot ovat vähentäneet merkittävästi tupakansavulle altistumista työpai-

koilla, julkisissa liikennevälineissä ja julkisissa sisätiloissa.

Kansanterveyslaitoksen mukaan suomalaisen altistuminen ympäristön tupakansavulle työpaikoilla väheni huomattavasti vuoden 1995 tupakkalain uudistuksen jälkeen. Senkin jälkeen tupakoimattomien altistus on hieman vähentynyt, ja tupakoivilla miehillä altistumisen väheneminen on edelleen jatkunut. Vuonna 2007 muista kuin päivittäin tupakoivista miehistä 7 prosenttia ja naisista 3 prosenttia työskentelee tupakansavuisissa työtiloissa vähintään tunnin ajan. Päivittäin tupakoivista työssä käyvistä miehistä 21 prosenttia ja naisista 11 prosenttia ilmoitti oleskelevansa tupakansavuisissa työtiloissa tunnin ajan päivittäin vuonna 2007.

Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan vähintään tunnin päivässä tupakansavulle altistuneiden 12—18-vuotiaiden nuorten osuus väheni vuosien 1991 ja 2007 välillä kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä. Lasku tasaantui vuosien 2005 ja 2007 välillä 12—14-vuotiailla sekä 16-vuotiailla. Pitkäaikainen oleskelu tupakansavussa (päivittäin 1—5 tuntia tai enemmän) vähentyi huomattavasti vuodesta 1991 vuoteen 2007. Kuitenkin noin 5 prosenttia 14-vuotiaista ja 1—2 prosenttia 12-vuotiaista oleskelee edelleen vähintään tunnin päivässä tupakansavuisissa tiloissa. Kahden viime vuoden aikana altistumisen väheneminen on joissakin ikäryhmissä pysähtynyt.

Syöpäjärjestöjen teettämän tutkimuksen mukaan edelleen pieni osa tupakoivista vanhemmista polttaa sisätiloissa (3 prosenttia) tai autossa (9 prosenttia) lapsen läsnä ollessa. Huomattavasti useampi, kolme neljästä, polttaa ulkona lapsen läsnä ollessa.

Turun ja Helsingin yliopistojen tutkijaryhmän havainnon mukaan passiivinen tupakointi vahingoittaa lasten valtimoita. Valtimoiden jäykistyminen on varhainen merkki ateroskleroosista, joten jos muutokset ovat pysyviä, passiivinen tupakointi altistaa lapset sydän- ja verisuonitaudeille. Vaikka ympäristön tupakansavu on kansainvälisen syövän-tutkimuslaitoksen analyysien perusteella luokiteltu myös syöpävaaralliseksi aineeksi, edes pienten lasten altistumista ympäristön tupakansavuille erilaisissa tiloissa ja alueilla ei ole täysin estetty.

Silloin, kun kysymyksessä on lapsiperheen kotona tapahtuva tupakointi, lasten altistumista tupakan savulle pyritään vielä vähentämään tiedotuksella ja valistuksella. Lain-säädännön mahdollisuudet voivat kuitenkin jo nyt tulla harkittaviksi ainakin sellaisissa ympäristöissä, joissa lapsi on hoitosuhteessa tupakoivaan henkilöön tai tämän kanssa samassa taloudessa asuvaan henkilöön. Tällainen tilanne on esimerkiksi perhepäivähoidossa, jossa lapsi viettää suuren osan päivästä hoitajan kotona.

Kanadalaisessa tutkimuksessa ilmeni vuonna 2008, että ympäristön tupakansavun pitoisuudet nousevat henkilöautossa tupakoidessa terveyttä vaarantavalle tasolle, vaikka autossa tuuletettaisiin realistisesti toteutettavissa olevassa määrin. Tutkijat korostivat, että lapset altistuvat ympäristön tupakansavulle siinä määrin, että se on merkityksellistä heidän terveydelleen. Jopa yhden savukkeen polttaminen autossa nostaa tupakansavupitoisuudet samalle tai korkeammalle tasolle kuin se on savuisimmassa ravintoloissa tai baareissa. Tutkijat katsoivat, ettei tuuletus tai ilmanvaihto riitä suojaamaan lapsia tupakansavulle altistumiselta autojen sisätiloissa.

Irlantilaistutkimuksen tulokset osoittavat, että altistuminen passiiviselle tupakoinnille autossa vahingoittaa lasten terveyttä huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi kotona. Tutkimuksesta selvisi, että joka seitsemäs 13—14-vuotias oli altistunut tupakansavulle autossa ja he olivat myös alttiimpia kärsimään hengitysoireista. Astma, allerginen nuha ja keuhkoputken tulehdus olivat yleisempiä näillä lapsilla. Tässä valossa tupakointikielto olisi perusteltu julkisten liikennevälineiden lisäksi myös yksityisautojen sisätiloissa, joissa matkustaa lapsia.

Tupakointi asuinkiinteistöjen parvekkeilla ja osakehuoneistoissa on herättänyt viime aikoina vilkasta kansalaiskeskustelua. Kansalaiset pitävät yleisesti jo nyt tupakointia kiellettynä esimerkiksi taloyhtiön porraskäytävässä tai yhteisessä saunassa, vaikka se ei lain mukaan sitä ole. Jos tällainen kielto on voimassa, se perustuu taloyhtiön järjestys-sääntöihin. Toisaalta monet uskovat, että omassa asunnossa ja parvekkeella tupakointi on täysin sallittua, vaikka siitä aiheutuisi haittaa naapureille. Tilanteeseen voidaan kui-

tenkin puuttua jopa terveydensuojelulain mukaisella kiellolla, mutta käytännössä tällaisia päätöksiä ei ole ilmeisesti tehty.

Lainsäädännöllinen tilanne on siten jossain määrin epäselvä. Ainakin vakiintuneesti järjestyssäännöillä toteutetut tupakointikiellot voitaisiin siirtää tupakkalakiin, jossa kielletäisiin tupakointi asuinyhteisön yhteisissä ja yleisissä tiloissa. Samoin olisi mahdollista säätää taloyhtiöille mahdollisuus kieltää tupakointi erityisillä yhtiön hallussa olevilla ulkoalueilla, esimerkiksi tuuletusparvekkeilla ja leikkipaikoilla.

Vaikka tupakointi asunnoissa ja osakkaiden hallitsemilla parvekkeilla voi aiheuttaa suuriakin viihtyvyys- ja terveyshaittoja, sekä asunto-osakeyhtiöillä että terveysturvaomaisilla on mahdollisuus puuttua tilanteeseen omilla päätöksillään. Asuinyhteisön ja terveysturvaomaisien tupakointia rajoittavat päätökset voidaan aina valmistella kyseisen rakennuksen ominaisuuksien ja myös ongelmana olevan tupakansavuaaltistuksen erityispiirteiden mukaisesti. Jos näiden keinojen tehostamisellakaan ei käytännössä voida suojella kansalaisia tupakansavulta, lainsäädännön mahdollisuuksia on arvioitava uudelleen.

WHO:n puitesopimuksen mukaan väestöä tulisi tarpeen mukaan suojella tupakansavulle altistumiselta myös muilla julkisilla paikoilla. Edelleen on arkielämän tilanteita, joissa lapset tai aikuiset altistuvat tahtomattaan tupakansavulle. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi ulkona järjestettävät yleisötilaisuudet, joiden katsomoissa tai yleisölle tarkoitetuilla alueilla yhdenkin henkilön tupakointi voi levittää savua jopa kymmenien katsojien hengitettäväksi.

2.3.6. Nikotiinivalmisteiden myynti

Nikotiinivalmisteiden myyntipaikkojen lisäämisellä pyrittiin vuonna 2006 parantamaan tupakoinnin lopettamista yrittävien henkilöiden mahdollisuutta saada lopettamista helpottavia lääkevalmisteita.

Jo vuonna 2007 valmisteita myytiin noin tuhannen apteekin lisäksi lähes 4 000 kaupasta, huoltoasemalta ja kioskista eli valmisteiden saatavuus on laajentunut alueellisesti ja myyntipaikkojen aukioloajoilla mitattuna selvästi. Nikotiinivalmisteiden myynnin va-

pauttaminen laski myös niiden hintoja voimakkaasti.

Nykyisin melkein joka kolmas viimeisen vuoden aikana lopettanut on käyttänyt nikotiinivalmisteita. Päivittäin tupakoivista 13,7 % ilmoittaa käyttäneensä valmisteita joskus ja tämä osuus on pysynyt varsin samanlaisena. Valmisteiden käyttö muihin kuin lopettamistarkoitukseen ei näytä merkittävältä. Valmisteita voidaan käyttää esimerkiksi tiloissa joissa ei voida tupakoida, kuten lentomatkoiilla.

Lääkelain mukaan valmisteiden myyntilupa voidaan myöntää vain kaupalle, huoltoasemalle tai kioskille. Tämä merkitsee esimerkiksi sitä, että ravintolat, joissa tupakointi on hyvin laajasti nykyään kielletty, eivät voi myydä asiakkailleen nikotiinivalmisteita. Mahdollisuus nikotiinivalmisteiden myyntiin myös ravintoloissa tukisi tupakoinnin vähentämistä ja lopettamista ympäristössä, jossa tupakointiin voi muutoin olla kiusaus.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelma ja viimeaikaiset hallituksen toimenpiteet edustavat linjausta, jonka mukaan terveyttä edistävässä tupakkapolitiikassa tarvitaan yhä tehokkaampia toimenpiteitä. Tupakan kysynnän vähentämisellä on pyritty vaikuttamaan erityisesti nuorten haluun tai tarpeeseen aloittaa tupakointi. Muun muassa terveysvalistuksella ja tupakan mainontakiellolla on vähennetty tupakointia, mutta viime vuosina kehitys on ollut hidasta. Julkisen vallan on sen vuoksi ryhdyttävä entistä määrätietoisemmin rajoittamaan myös tupakkatuotteiden saatavuutta ja tarjontaa.

Tupakkaveroa korotettiin vuoden 2009 alusta ja hallituksen esityksessä (HE 115/2008 vp) korotuksia perusteltiin muun muassa sillä, että tupakointi ei ole vähentynyt riittävästi. Tupakan myynnin luvanvaraistamista huhtikuun alusta 2009 lukien perusteltiin hallituksen esityksessä (HE 101/2008 vp) viittaamalla siihen, että tupakkatuotteiden saatavuutta voitaisiin myös tulevaisuudessa rajoittaa ja vähentää lakiin perustuvalla lupa-

järjestelmällä. Yhteisön valmisteverosään-
nöksiin perustuva matkustajien oikeus tuoda
maahan tupakkatuotteita matkatavarana toi-
sista jäsenvaltioista maksamatta niistä kan-
sallisia valmisteveroja on johtanut myös sii-
hen, että eduskunta hyväksyi toukokuussa
2009 hallituksen esityksessä (HE 227/2008
vp) ehdotetut varoitusmerkintöjen vaikutta-
vuutta turvaavat määrälliset tuontirajoitukset
yksityishenkilöiden tuontiin. Kyseinen tu-
pakkalain muutos 412/2009 tuli voimaan
1 päivänä heinäkuuta 2009.

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
on marraskuussa vuonna 2008 ottanut kantaa
nuorten tupakoinnin ehkäisemiseen. Valio-
kunta totesi mietinnössään (StVM 20/2008
vp), että erityisesti nuorten tupakointiin on
pyrittävä vaikuttamaan kaikin keinoin, koska
se on tehokkain tapa vaikuttaa tupakoinnin
yleisyyteen väestötasolla.

Lakiesityksen merkittävin tavoite on rajoit-
taa tupakkatuotteiden markkinointia ja tar-
jontaa edelleen erityisesti lasten arkielämän
piirissä. Tupakkatuotteiden näkyvä esilläpito
vähittäismyymyntipaikoissa on tuotteiden mark-
kinointiin kuuluva keino, jota voimassa oleva
laki ei kiellä. Vaikka tupakkatuotteita ei lain
mukaan saa myydä lapsille, laki ei kiellä tu-
pakan välittämistä alle 18-vuotiaille. Ehdot-
uksessa pyritään korjaamaan nämä epäkoh-
dat.

Tupakkatuotteiden saatavuuden rajoittami-
seen liittyy myös tupakkapoliittinen linjaus,
jonka mukaan uusien tupakkatuotteiden ja
erilaisten nikotiinituotteiden tuotekehittelyyn
suhtaudutaan kielteisesti. Linjaus merkitsee
kannanottoa kysymykseen, tulisiko esimerk-
iksi savukkeiden polttamisesta aiheutuvia
terveyshaittoja ehkäistä kannustamalla tu-
pakkateollisuutta tuomaan markkinoille uusia
vähemmän haitallisia savukkeita tai muita
vaihtoehtoisia tupakkatuotteita – esimerkiksi
nuuskaa. Lakiesityksen lähtökohtana on, että
nykyisin markkinoilla olevien tupakkatuot-
teiden aiheuttamaa nikotiiniriippuvuutta eh-
käistään edistämällä niiden käytön lopetta-
mista. Korvattaessa tupakasta saatava niko-
tiini osittain nikotiinikorvaushoitoon tarkoi-
tetuista valmisteista (*nikotiinivalmisteista*)
saatavalla nikotiinilla voidaan lievittää vie-
roitusoireita. Kaikkien muiden kuin nykyisin
Suomen markkinoilla olevien tupakkatuot-

teiden ja myös uusien nikotiinia sisältävien
nautintoaineiden markkinointi ja tarjonta sen
sijaan pyritään kieltämään, sillä laajentuvat
nikotiinimarkkinat muodostavat terveyspo-
liittisen riskin eikä muiden tuotteiden käyttöä
voida nikotiinivalmisteiden markkinoilla ol-
lessa perustella mahdollisuudella tupakoinnin
tai sen haittavaikutusten vähentämiseen.

3.2. Keskeiset ehdotukset

3.2.1. *Tupakkalain tavoite*

Tupakkapolitiikan tarve johtuu tupakka-
tuotteiden tieteelliseen tutkimustietoon pe-
rustuvista ominaisuuksista, jotka on vahvis-
tettu WHO:n tupakoinnin torjuntaa koskevan
puitesopimuksen johdannossa. Sen mukaan
savukkeet ja muutamat muut tupakkaa sisäl-
tävät tuotteet on tarkoin suunniteltu sellaisik-
si, että ne aiheuttavat ja ylläpitävät riippu-
vuutta ja että monet niiden sisältämät yhdis-
teet ja niiden savu ovat farmakologisesti ak-
tiivisia ja myrkyllisiä, muuttavat perimää ja
aiheuttavat syöpää.

Tupakkatuotteet ovat myrkyllisimpiä kulut-
tajamarkkinoilla myytäviä kulutushyödykkei-
tä. Jos ominaisuuksiltaan tupakkatuotteita
vastaava uusi kulutushyödyke tuotaisiin nyt
markkinoille, ihmisten terveyden suojeluun
ja kuluttajansuojaan liittyvät oikeudelliset pe-
riaatteet ja oikeussäännöt puoltaisivat vah-
vasti tuotteen valmistuksen ja myynnin kiel-
tämistä. Historiallisista syistä tupakkatuottei-
ta kuitenkin käytetään joka puolella maail-
maa. Sitä, että tupakkatuotteiden myyntiä ei
voida käytännön syistä vielä kieltää, ei kui-
tenkaan voida pitää perusteluna sille, että ni-
itä käsiteltäisiin muun lainsäädännön ja kan-
sainvälisten sopimusten perusteella samoin
periaattein kuin muita kulutushyödykkeitä.
Tupakkatuotteiden myrkylliset ominaisuudet
tekevät niistä epätavanomaisia kulutushyö-
dykkeitä, joiden valmistusta ja kauppaa on
syytä vähentää kaikin käytettävissä olevin
keinoin.

Tupakkalain 1 §:n mukaan lain tavoitteena
on ehkäistä tupakan aiheuttamia terveysvaa-
roja ja -haittoja vähentämällä tupakointia.
Tavoitesäännökset eivät ole velvoittavia sa-
malla tavalla kuin tavanmukaiset säännökset,
mutta niillä kuvataan vakiintuneesti niitä po-

liittisiä tavoitteita, joiden vuoksi laki on säädetty. Lain tavoitteen kirjaaminen säädökseen toimii yleensä myös lain varsinaisten ja velvoittavien säännösten tulkinnan tukena, sillä tavoitteella kuvataan julkisen vallan omaksumaa tahtoa ja kehityksen suuntaa. Siten esimerkiksi kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta annetun lain (169/2007) 1 §:n 2 momentin mukaan lain tavoitteena on elinvoimainen ja toimintakykyinen sekä eheä kuntarakenne. Tupakkapolitiikan periaatteellinen tavoite voidaan kuvata joko siten, että tupakointia ja sen aiheuttamia sairauksia tulisi vähentää, tai vaihtoehtoisesti siten, että tupakkatuotteiden käyttö tulisi tulevaisuudessa saada loppumaan ja tupakan ihmisille aiheuttamat sairaudet häviämään.

Lakiesityksen valmistelun aloittaneessa tupakkapoliittisia lakimuutoksia ja toimia valmisteleavassa työryhmässä yleiseksi poliittiseksi tavoitteeksi asetettiin tupakkavapaa Suomi vuoteen 2040 mennessä. Tähän tavoitteeseen pyritään pääsemään siten, että nuoret ja aloittelijat eivät lainkaan aloittaisi tupakointia ja nykyiset tupakoitsijat vähentäisivät tupakointia ja lopulta lopettaisivat sen. Toisaalta työryhmä piti tavoitteen taustalla periaatteellisen linjauksen, jonka mukaan tupakoitsijoille turvataan laillinen mahdollisuus ostaa tupakkatuotteita ja käyttää niitä.

Esitetyn 1 §:n 2 momentin mukainen tavoite tupakkatuotteiden käytön loppumisesta kuvaisi tupakkapolitiikan yleistä tarkoitusta paremmin kuin tavoite, jonka mukaan tupakkatuotteiden käyttöä halutaan vain vähentää. Ehdotettu tavoite on myös johdonmukainen lähtökohta ja peruste kaikille laissa säädetyille kielloille ja rajoituksille. Tavoitteen julkilausuminen on tärkeää myös siksi, että tupakkatuotteita valmistavat ja myyvät tahot voisivat kaikin tavoin varautua siihen, että terveysvalistuksen tehostamisen lisäksi myös tupakkatuotteiden valmistusta, jakelua ja tarjontaa rajoitetaan jatkossa yhä enemmän. Se, että tupakkatuotteet ovat tällä hetkellä laillisia kulutushyödykkeitä, ei merkitse sitä, että niitä ei voitaisi tulevaisuudessa lailla kieltää. Laissa ilmaistu tupakkapolitiikan selvä tavoite varmistaisi myös sen, että tupakkalainsäädännöltä voidaan odottaa pitkällekin meneviä elinkeinotoiminnan rajoituksia.

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi

annetun lain nimike ei enää tämän muutoksen jälkeen vastaisi ehdotetun tavoitteen sisältöä. Tämän vuoksi lain nimike ehdotetaan muutettavaksi jo olemassa olevan käytännön mukaisesti tupakkalaksi.

Laissa säädettävien toimenpiteiden yhteisenä nimittäjänä olisi siten yhteiskunnallinen tavoite, jonka mukaan tupakkatuotteiden käyttö loppuisi tulevaisuudessa. Käytännössä tupakkalain toimenpiteet ehdotetaan säännöksen 1 momentissa jaettavaksi toimiin, joilla ehkäistään tupakoinnin aloittamista tai edistetään niiden käytön lopettamista taikka joilla suojellaan väestöä tupakansavulle altistumiselta.

3.2.2. *Tupakkatuotteiden esilläpito*

Tupakkalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tupakkatuotteita ja niiden tavaramerkkejä ei saisi pitää esillä tupakkatuotteiden vähittäismyynissä. Esillä pitämällä tarkoitettaisiin käytännössä tupakkapakkausten tai niiden tavaramerkkien ja tuotenimien tarkoituksellista pitämistä asiakkaiden nähtävänä.

Ehdotuksen tärkein tavoite on rajoittaa tupakkatuotteiden nykyistä markkinointia. Mainontakiellon voimaantulon jälkeen pakkausten suunnittelu ja niiden näkyvä esilläpito ovat olleet merkittävä keino, jonka kautta erityisesti uusiin tupakoitsijoihin on pyritty vaikuttamaan. Tutkimusten mukaan tupakan myyntipaikoissa näkyvät tuotteet havaitaan ja ne myös synnyttävät mielihaluja ostaa tupakkaa. Tällaisen mielihalun synnyttäminen on luonnollisesti tuotteiden näkyvän esilläpidon tarkoitus. Ehdotuksella ei rajoitettaisi tupakkatuotteiden tavaramerkkien käyttöä tavaroiden tunnuksena, vaan niiden esittämistä väestön arkielämään kuuluvassa ympäristössä. Vaikka sekä tupakkatuotteiden mainonnan että niiden esilläpidon kieltämisen suoria ja yksiselitteisiä vaikutuksia väestön tupakointiin on vaikea todentaa, mainonnan ja markkinoinnin rajoitukset ovat kansainvälisesti varauksitta hyväksyty keino, jolla tupakointia pyritään vähentämään.

Tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen 11 artiklan toimeenpano-ohjeiden mukaan sopimuspuolten tulisi myös harkita

sellaisten toimenpiteiden toimeenpanoa, joilla rajoitetaan tai kielletään logojen, värien tai brändi-imagon tai muun mainonnallisen tiedon käyttö tupakkatuotteiden pakkauksissa. Ohjeessa tarkoitetaan niin sanottuja geneerisiä myyntipakkauksia, joissa valkoisessa tai ruskeassa pakkauksessa olisi sallittua esittää vain varoitusmerkinnät, tuoteinformaatio ja tuotemerkki mustalla painovärillä ja määrittelyllä kirjaimella. Vaikka tällaista tupakkapakkausten sääntelyä on valmistelun yhteydessä käsitelty, on vielä tarpeen arvioida, tulisiko tällainen esitys toteuttaa yhteisön oikeudessa vai kansallisella lainsäädännöllä.

Tupakkatuotteiden esilläpidon mainonnallisuutta olisi teoriassa mahdollista vähentää kieltoa lievemmillä rajoituksilla. Tupakkatuotteiden näkyvyys vähittäismyyntipaikoissa jäisi siten yhdeksi tuotteiden markkinointikeinoksi, vaikka esilläpitoa rajoitettaisiin. Tätä ei voida pitää tupakkapolitiikan tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisena. Vähittäismyyntipakkausten ja niiden esilläpidon suunnittelulla ja toteutuksella on lisäksi lähes rajattomat mahdollisuudet, joita ei voida säännöksiin ennakoida. Erilaiset tupakkatuotteiden esilläpidon järjestelyt yhdessä tupakkatuotteiden vähittäismyyjien suuren määrän kanssa aiheuttaisivat myös merkittävän valvonnan tarpeen.

Tupakkatuotteiden esilläpitokielto vaikuttaisi erittäin todennäköisesti myönteisesti myös tupakkatuotteiden myynnin valvontaan. Koska tupakan ostaminen edellyttäisi aina sitä, että asiakas pyytää myyjältä tupakkatuotetta, myyjän on helppo kysyä asiakkaalta henkilöllisyystodistusta ja tarvittaessa kieltäytyä myynnistä alle 18-vuotiaalle asiakkaalle.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyjä voisi kuitenkin asiakkaan pyynnöstä esittää asiakkaalle listan, jossa ilmoitetaan vähittäismyyntipaikassa myytävien tupakkatuotteiden nimet, vähittäismyyntipakkausten koot ja hinnat. Lista ei saisi olla esillä jatkuvasti, vaan se annettaisiin asiakkaan nähtäväksi ainoastaan pyynnöstä. Listaa ei saisi antaa asiakkaalle mukaan, vaan nähtäväksi antaminen merkitsisi sitä, että lista olisi aina palautettava myyjälle. Listassa saisi olla asetuksessa tarkemmin määritetyllä kirjaimella ilmoitettu tuotteen nimi sekä vähittäismyyntipak-

kauksen koko ja hinta.

Tupakkatuotteita olisi kuitenkin mahdollista pitää esillä myyntipaikassa, jossa myytäisiin pääasiallisesti vain tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä ja jonne alle 18-vuotiailta pääsy olisi kielletty. Käytännössä kysymys olisi ensinnäkin tupakkakaupoista, jotka voidaan vapauttaa esilläpitokiellosta ilman, että ehdotuksen tarkoitus siitä vaarantuisi. Poikkeussäännöksen nojalla erityisesti suuret vähittäismyymälät voisivat myös rakentaa erillisen tupakan myyntipisteen, joka olisi suljettu muilta kuin tupakan ostajilta. Tupakkatuotteiden esilläpidon edellytyksenä erillisessä tilassa olisi, että pakkaukset ja tuotemerkit eivät olisi nähtävissä myyntipaikan ja sen sisäänkäynnin ulkopuolelta.

Kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävillä aluksilla myydään merkittävästi tupakkatuotteita. Alusten myymälät ovat tiloja, joissa tupakkatuotteet on asetettu matkustajien näkyviin. Tämän vuoksi tupakkatuotteiden esilläpitokielto olisi perusteltu myös näissä myymälöissä. Käytännössä Suomen tupakkalakia sovelletaan kuitenkin ainoastaan Suomen lipun alla kulkevilla aluksilla, joten tupakkatuotteet olisivat kuitenkin laajasti näkyvissä matkustajalaivoilla. Eri syistä johtuen suomalaisessa omistuksessa olevia laivoja on siirretty viime vuosina erityisesti Ruotsin lipun alle. Ehdotuksessa esitetäänkin, että esilläpitokielto ei koskisi kansainvälisessä meriliikenteessä olevia aluksia. Esilläpitokielto koskisi kaikkea muuta Suomen alueella tai Suomen lipun alla tapahtuvaa tupakkatuotteiden verollista tai verotonta myyntiä.

Esilläpitokiellon toteuttamiseen ehdotetaan kahden vuoden siirtymäaikaa. Tänä aikana myös myyntitelineitä suunnittelevat ja valmistavat yritykset voivat kehittää erilaisille myyntipaikoille sopivia hyllyjä, telineitä ja kaapistoja, joiden avulla tupakkatuotteiden myynti voidaan järjestää laillisesti ja sujuvasti.

Tupakkatuotteiden esilläpitokiellon rikkomisesta voisi esityksen mukaan seurata lupaan kohdistuva seuraamus 31 a §:n mukaisesti samalla tavoin kuin nykyään menetellään lain vastaisen mainonnan suhteen. Vastaavasti tupakkatuotteiden esilläpitokielloa rikkonutta voitaisiin esityksen mukaan ran-

gaista 31 §:n mukaan tupakan markkinointirikkomuksesta.

3.2.3. *Tupakkatuotteiden sponsorointi ja tupakan vastikkeen mainonta*

Lakiesityksessä ehdotetaan, että tupakkamainontadirektiivin sponsoroinnin käsite ja sponsorointikielto säädettäisiin tupakkamainontadirektiivin mukaisesti tupakkalakiin täydennyksenä voimassa olevaan muun myynninedistämisen kieltoon. Kielto koskisi sekä rajat ylittävää sponsorointia että vain Suomen alueella tapahtuvaa toimintaa. Tupakkalain 8 §:ään ehdotettu sponsorointikielto kohdistuu varsinaisesti vain siihen tahoon, joka pyrkii taloudellisella tuellaan edistämään tupakan myyntiä. Säännöksen merkitys on kuitenkin laajempi, sillä esimerkiksi kielletyn sponsorointiyhteistyön tuloksena syntyneitä tupakan myyntiä edistävää näkyvyyttä tai viestintää voidaan säännöksen perusteella rajoittaa samoin periaattein kuin tupakan mainontaa.

Lakiesityksessä ehdotetaan, että nykyisin kielletyn tupakan jäljitelmän mainonnan lisäksi myös tupakan vastikkeen mainonta, epäsuora mainonta ja muu myynninedistäminen kiellettäisiin tupakkalain 8 §:ssä. Sekä tupakkajäljitelmiä että tupakan vastikkeita voidaan pitää tupakkalain tavoitteiden kannalta haitallisina tuotteina. Lakiesityksen valmistelun yhteydessä niiden maahantuontia tai myyntiä ei kuitenkaan katsottu tarpeelliseksi kieltää. Sekä lapsiin vetoavien tupakkajäljitelmien että tupakkatuotteiden tuoteturvallisuussäännöksiä sekä myynnin ja mainonnan rajoituksia hyväksi käyttävien yrttisavukkeiden ja muiden vastaavien tuotteiden markkinointia on syytä rajoittaa.

Tupakkasponsoroinnin tai tupakan vastikkeen mainonnan kieltojen rikkomisesta voitaisiin esityksen mukaan tuomita tupakkalain 31 §:n tai 31 a §:n mukaisesti rangaistus tupakan markkinointirikkomuksesta tai markkinointirikoksesta.

3.2.4. *Tupakan saatavuuden rajoittaminen lapsilta*

Lakiesityksessä ehdotetaan, että tupakka-

lain 10 ja 11 §:ssä säädettäisiin lasten terveyden suojelemiseksi rajoituksia, jotka koskisivat tupakkatuotteiden myyntiä, muuta luovuttamista, maahantuontia ja hallussapitoa.

Tällä hetkellä lasten tupakkatuotteiden saatavuutta saada tupakkatuotteita on rajoitettu vain elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin osalta. Esityksen mukaan tupakan myyminen tai muu luovuttaminen alle 18-vuotiaalle ehdotetaan kiellettäväksi myös muissa tapauksissa. Käytännössä kielto merkitsi sitä, että yksityinen henkilökään ei saisi lain mukaan myydä, välittää tai tarjota tupakkatuotteita alaikäiselle.

Vastaavasti tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito kiellettäisiin esityksen mukaan alle 18-vuotiailta henkilöiltä.

Lain tavoitteen saavuttamisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää ehkäistä kaikin käytettävissä olevin keinoin uusien tupakoitsijoiden tupakoinnin aloittamista. Lisäksi vastaavalaiset kiellot on säädetty myös alkoholilainsäädännössä alkoholijuomien osalta.

Lasten mahdollisuuksia hankkia tupakkatuotteita voidaan heidän terveytensä suojelemiseksi vähentää vain osana kokonaisvaltaista tupakoinnin vähentämisstrategiaa. Esitettyjen kieltojen todelliset vaikutukset riippuvat eniten siitä, kokevatko täysi-ikäiset kansalaiset ne velvoittavina ja noudattavatko he niitä. Lainsäädännön rajoituksilla on symbolista ja normeja luovaa merkitystä ja niiden yhtenä tarkoituksena on myös huomion kiinnittäminen nykyisiin käytäntöihin sekä kansalaisten ja erityisesti vanhempien herättäminen pohtimaan, miksi tupakan myynti alaikäisille on kiellettyä. Koska tupakointi on jo paikoin muuttumassa marginaali-ilmiöksi, tätä kehitystä voidaan tukea saatavuutta rajoittavilla säännöksillä.

Voimassa olevan tupakan myyntikiellon ja ehdotettujen uusien kieltojen rangaistavuutta on erikseen arvioitava kriminaalipoliittisesti. Tällä hetkellä elinkeinotoiminnassa tapahtuva tupakkatuotteiden myynti alaikäiselle on tupakkalain 31 c §:n mukaan tupakan myyntirikkomuksena sakolla rangaistava teko. Eduskunta edellytti vastauksessaan EV 127/2008 vp hallituksen esitykseen tupakkalain muuttamiseksi (HE 101/2008 vp), että tupakkalain rangaistussäännösten tarkoituksenmukaisuus selvitetään pikaisesti ja arvioi-

daan erityisesti tupakan alaikäisille myymisen rangaistustason asianmukaisuus muiden rikosten rangaistustasoon verrattuna.

Valmistelun yhteydessä on esitetty perusteita sen puolesta, että tupakan myyntirikkomuksen rangaistustasoa nostettaisiin merkittävästi. Tupakkatauteihin kuolevat ovat miltei poikkeuksetta aloittaneet polttamisen alaikäisinä ja he menettävät elämästään keskimäärin 20 vuotta. Lasta ei voi pitää riittävän kypsänä arvioimaan tupakoinnin seurauksia itselleen eli päättämään tupakoinnin aloittamisesta ja vastaamaan oman tupakointinsa seurauksista. Vastuu alaikäisten tupakoinnin aloittamisen ehkäisemisestä on aikuisella. Ongelma on erityisen vakava, sillä tupakkarippuvuus syntyy pahimmillaan muutaman tupakkakokeilun jälkeen.

Rangaistustason nostamista puoltaisi se, että nuorten terveystapatutkimuksen mukaan 14–16-vuotiaille myydään tupakkatuotteita arviolta 180 000 kertaa vuodessa ja 16–18-vuotiaille arviolta 840 000 kertaa vuodessa. Vuosien 1977–2008 aikana myyntirikkomuksista on annettu kaksi sakkorangaistusta.

Muussa kuin elinkeinotoiminnassa tapahtuvan alle 18-vuotiaalle tapahtuvan tupakan myynnin tai muun luovuttamisen sekä alle 18-vuotiaan tupakan maahantuonnin ja hallussapidon kriminalisointia on arvioitava uusina säännöksiä niiden perusteiden mukaan, joita rangaistussäännösten hyväksyttävälle käyttämiselle yhteiskunnallisina sääntelyvälineinä voidaan asettaa.

Näiden edellytysten mukaan kaikelle rikoslainsäädännölle tulee ensinnäkin olla hyväksyttävä peruste. Toiseksi on kyettävä osoittamaan, että on painava yhteiskunnallinen tarve, joka edellyttää juuri uuden rikostunusmerkistön säätämistä hyväksyttäväksi arvioidun tavoitteen saavuttamiseksi. Tällöin huomioon tulevat otettaviksi ennestään voimassa oleva muu sääntely samoin kuin mahdolliset tavoitellun päämäärän saavuttamiseen johtavat vaihtoehtoiset menettelyt. Kolmanneksi säädettävän kriminalisoinnin tulee olla ennaltaehkäisevä eli uuden rangaistussäännöksen on voitava perustellusti olettaa edes jossain määrin vaikuttavan tarkoitettulla tavalla. Neljänneksi jo perustuslain 8 §:ssä säädetyistä rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta johtuu, että tunnusmerkistön on ol-

tava täsmällinen ja tarkkarajainen (LaVL 9/2004 vp).

Julkisella vallalla on tupakkatuotteiden poikkeuksellisten ominaisuuksien vuoksi vahvat perusteet suojella lapsia riippuvuutta aiheuttavan aineen käytön aloittamiselta. Terveyspoliittisesti ei ole merkitystä, saavatko lapset tupakkatuotteita kaupasta tai yksityiseltä. Voimassa oleva elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa myyntiä ja muuta luovuttamista koskeva rangaistussäännös ja alkoholi-juomia koskeva vastaavanlainen sääntely puoltavat sitä, että myös yksityisen henkilön vastaava käyttäytyminen voitaisiin kriminalisoida. Vaikka yksityisten henkilöiden välistä tavaroiden vaihdantaa on vaikeampi valvoa kuin elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa kauppaa, voidaan kriminalisoinnin laajentamisen arvioida vaikuttavan ennaltaehkäisevästi. Esimerkiksi lasten vanhemmat voisivat rangaistussäännöksen tukemana puuttua tupakan välittämiseen nykyistä tehokkaammin. Useimmissa tilanteissa yksityinen henkilö, joka myy tai välittää tupakkatuotteita lapsille, osoittaa myös teollaan suurempaa syyllisyyttä kuin kaupan kassa, joka voi myydä tupakkatuotteen lapselle huolimattomuuttaan. Etenkin terveysviestinnällä tuettuna rangaistussäännös vahvistaisi normia, jonka mukaan tupakka ei kuulu lapsen elämään.

Toisaalta lapsen tupakoinnin aloittamisen kannalta ei ole juuri merkitystä sillä, saako hän tupakkatuotteita ostamalla tai ilmaiseksi. Noin 18-vuotiaista lähes kolmasosa tupakoi. Tämä merkitsee sitä, että kolmen tuhatta sekä yli että alle 18-vuotiaat nuoret käsittelevät tupakkatuotteita päivittäin. Käytännössä tupakkatuotteita ostetaan ja myydään sekä pyydetään ja tarjotaan myös nuorten keskuudessa. Kaveripiirissä tapahtuvaa tupakkatuotteiden vaihdantaa on lähes mahdotonta valvoa. Voidaan myös kysyä, millaista moitearvostelua voidaan osoittaa tupakoivalle seitsemäntoistavuotiaalle nuorelle, joka tarjoaa savukkeen samanikäiselle tupakoivalle luokkatoverilleen.

Esitetyssä tupakkalain 31 c §:ssä nykyisen tupakan myyntirikkomuksen enimmäisrangaistus nostettaisiin sakosta kuuteen kuukauteen vankeutta. Vähäiset tapaukset voitaisiin näin edelleen käsitellä rangaistussääntelymenettelyssä. Tämä edistäisi todennäköisesti

elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin valvonnan vaikuttavuutta paremmin kuin maksimirangaistuksen merkittävämpi nostaminen. Rikoksen nimike muutettaisiin samalla tupakan myyntirikokseksi. Rangaistavuus edellyttää edelleen tahallisuutta. Esimerkiksi kaupan kassaa, joka myy tupakkatuotteen taitavasti väärennettyä henkilöllisyystodistusta näyttävälle lapselle, ei siten rangaistaisi myyntirikoksesta.

Tupakkatuotteiden kaikki vastiketta vastaan tapahtuva myynti ja luovuttaminen sekä niiden välittäminen alle 18-vuotiaalle henkilölle säädettäisiin samalla rangaistavaksi. Välittämiseen syyllistyisi henkilö, joka hankkii tupakkatuotteen toisen puolesta ja lukuun ja luovuttaa sen toimeksiantajalleen. Hankkimista edeltää etukäteinen pyyntö tai toimeksianto. Myyntirikoksena ei siten rangaistaisi vastikkeetonta tupakkatuotteen luovuttamista, vaikka ehdotetun 10 §:n mukaan sekä myynti että muu luovuttaminen olisi kiellettyä. Vastaavasti alkoholilain (1143/1994) mukaan on kiellettyä ja rangaistavaa myydä tai välittää alkoholijuomaa ilman palkkiotakin alaikäiselle, mutta juoman tarjoamista ei ole laissa kielletty. Alkoholipitoisen tuotteen ja tupakkatuotteen välittämistä koskevat säännökset vastaisivat siten toisiaan (HE 119/1994 vp).

Vastaavasti on arvioitava myös tupakkatuotteen maahantuontia ja hallussapitoa koskevia kriminalisointeja. Lapsiin kohdistuvia kriminalisointeja on ensinnäkin pidettävä poikkeuksellisina. Vielä poikkeuksellisempaa on, että kriminalisoinnin suojaama oikeushyvä olisi rangaistusuhan kohteena olevan lapsen oma terveys ja hyvinvointi. Tupakkatuotteen maahantuonti on kuitenkin konkreettinen tilanne, jossa lapsi on voinut joko itse tai toisen henkilön avustamana hankkia ulkomailta tai laivalta tupakkatuotteita. Maahantuontia on mahdollista valvoa ja tupakkatuotteen saatavuutta on johdonmukaista rajoittaa selvästi ja voimakkaasti tässä suhteessa. Esityksen mukaan alle 18-vuotias henkilö, joka tuo maahan tupakkatuotetta, syyllistyisi siten tupakkatuoterikkomukseen, josta voidaan tuomita sakkorangaistus.

Sen sijaan perustuslakivaliokunnan kannan mukaan pelkän hallussapidon kriminalisointia on pidettävä poikkeuksellisena. Esimer-

kiksi sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidon kriminalisoinnin suojaamisintressin katsottiin kuitenkin olevan painava, sillä säännöksellä pyritään suojaamaan lasta joutumasta seksuaalisen väärinkäytön kohteeksi (PeVL 23/1997 vp.). Valiokunnan tarkoittamaa painavaa perustelua ei ole tässä tapauksessa olemassa, vaikka tupakoinnin aloittaminen nuorena voikin johtaa ajan kuluessa erittäin haitallisiin seurauksiin. Tupakkatuotteen hallussa pitäminen ei myöskään aina merkitse sen käyttämistä tai edes käyttämisen aikomista. Kymmenet tuhannet lapset pitävät nykyään päivittäin hallussaan tupakkatuotteita, joten rangaistussäännöksen ei voida olettaa ainakaan alussa vaikuttavan tarkoitetulla tavalla. Tämän vuoksi tupakkatuotteiden hallussapitoa ei ehdoteta kriminalisoitavaksi, vaan tupakoinnin aloittamista ja tupakkatuotteiden saatavuutta pyritään vielä vähentämään muilla nykyisillä ja ehdotetuilla keinoilla.

Tupakkalain rangaistussäännöksiä ei ole vielä uudistettu rikoslain kokonaisuudistuksen mukaisiksi. Uudistuksessa omaksutun periaatteen mukaan vankeusuhkaiset rangaistussäännökset tulisi sijoittaa rikoslakiin. Rangaistussäännösten uudistaminen tulee valmisteltavaksi myöhemmin joko erillisenä uudistuksena tai osana rikoslain kokonaisuudistuksen viimeistä vaihetta. Rangaistustasoa jatkossa määritettäessä voidaan edelleen kiinnittää huomiota alkoholirikosten uudistamisessa omaksuttuun rangaistustasoon.

Tupakkalain 10 §:ään ehdotetaan myös lisättäväksi uusi säännös, jonka mukaan tupakkatuotteita myyvän henkilön tulee olla täyttänyt 18 vuotta. Sitä nuorempi henkilö saisi myydä tupakkatuotteita vähittäismyyn-tipaikassa vain 18 vuotta täyttäneen henkilön valvonnan alaisena. Vastaavanlainen säännös alkoholijuomien myyjän vähimmäisiästä on alkoholijuomista ja väkiviinasta annetun asetuksen (1344/1994) 17 §:ssä.

Koska tupakointi on kielletty jo nyt eräissä nuorten käyttämissä sisätiloissa ja niiden ulkoalueilla, ei ole perusteltua pitää näissä tiloissa tupakkatuotteita kaupan. Tupakkatuotteiden myynti kyseisissä tiloissa ehdotetaan siten kiellettäväksi ehdotuksen 10 a §:n 3 momentissa.

3.2.5. *Tupakan saatavuuden muu rajoittaminen*

Tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta ehdotetaan kiellettäväksi tupakkalain 10 a §:n 2 momentissa. Kielto merkitsee käytännössä myös sitä, että myyntilaitteissa näkyvillä olleet tupakkatuotteet tai niiden tuotemerkit poistuvat näkyvistä. Kiellolle ehdotetaan kuitenkin neljän vuoden siirtymäaikaa, jonka aikana myyntilaitteita omistavat yritykset voivat valmistautua kiellon toimeenpanoon.

Suussa käytettävän tupakan elinkeinotoiminnassa tapahtuva maahantuonti, myynti tai muutoin luovuttaminen on voimassa olevan 10 a §:n mukaan kielletty. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, ettei suussa käytettävää tupakkaa saisi lainkaan maahantuoda, myydä tai muutoin luovuttaa. Yksityishenkilön omaan henkilökohtaiseen käyttöön nuuskan maahantuonti olisi kuitenkin sallittua silloin, kun hän saapuu maahan ulkomailta ja kantaa tai kuljettaa itse mukanaan enintään 30 rasiaa edellyttäen, että rasia sisältää enintään 50 grammaa nuuskaa.

Tyypillinen 45 gramman myyntipakkaus irtonuuskaa sisältää suurin piirtein yhtä paljon tupakkaa kuin yksi myyntipakkaus irtotupakkaa pussissa, josta voi valmistaa 30–60 savuketta tekotavasta riippuen. Tuontirajoitus vastaisi siten näin laskettuna noin 1 000–2 000 savuketta eli 5–10 kartonkia savukkeita matkaa kohden. Vastaavasti 1 500 grammaa nuuskaa riittää 15 grammaa päivässä nuuskaavalle henkilölle 100 päivää eli hieman yli kolme kuukautta.

Esityksen tavoitteena on rajoittaa tupakkatuotedirektiivin nojalla kielletyn suunuuskan saatavuutta. Yhteisöjen tuomioistuin on jo kahdesti vahvistanut tupakkadirektiivissä säädetyn nuuskan kaupanpitämiskiellon päteväksi (asiat C-210/03 Swedish Match ja C-434/02 Arnold André). Suunuuska säilyy siten kiellettynä tuotteena kaikissa muissa jäsenvaltioissa paitsi Ruotsissa. On tärkeää, että tupakkateollisuuden pyrkimykset markkinoida ja kehittää yhteisössä kiellettyjä tupakkatuotteita estetään mahdollisimman tehokkaasti. Vaikka suunuuskan maahantuonti esityksen mukaan sallittaisiin rajoitetusti, tavoitteena on, että suunuuskan saatavuutta ra-

joitetaan myös jatkossa. Vielä tällä hetkellä on mahdollista, että nuuskan maahantuonnin täyskielto johtaisi laittoman jakelun tarpeettoman laajaan lisääntymiseen.

Nuuskan maahantuonti olisi sallittua vain omaan käyttöön ja vain henkilökohtaisesti omana matkatavarana tuotuna. Tupakkalain 10 a §:n mukaan kiellettyä olisi ensinnäkin sekä yksityisesti että elinkeinotoiminnassa tapahtuva nuuskan myynti ja muu luovuttaminen. Kiellettyä olisi myös nuuskan tuominen maahan toisen henkilön käyttöön riippumatta siitä, maksaisiko vastaanottaja nuuskasta vai ei. Maahantuontiin liittyen nuuskan hankkiminen ulkomailta ja tällaisen nuuskalähetyksen vastaanottaminen Suomen ulkopuolelta olisi myös pykälän mukaan kiellettyä.

Nuuskan maahantuonnin ja myynnin kieltämiseen liittyy myös rangaistavuuden arviointi. Nykyisin sille, joka elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa nuuskaa, voidaan tupakkalain 31 d §:n mukaan tuomita tupakkalain vastaisen tuotteen myynnistä sakkorangaistus. Nuuskalle on muodostunut jo vakiintunutta käyttäjäkuntaa ja tuotteesta on syntynyt mielikuva puolilaillisesta tuotteesta. Nuuskan saatavuuden rajoittaminen edellyttää, että myös muussa kuin elinkeinotoiminnassa vastiketta vastaan tapahtuva nuuskan myyminen tai luovuttaminen taikka sen välittäminen olisi rangaistavaa. Esityksen mukaan tällainen teko täyttäisi ehdotetun tupakan myyntirikoksen tunnusmerkistön.

Nuuskan maahantuontikiellon ja sitä koskevan määrällisen rajoituksen noudattamisen tehosteeksi on tarpeen säätää tupakkalain vastaisesti tuodun nuuskan maahantuonti rangaistavaksi. Esityksessä ehdotetaan, että suussa käytettävän tupakan laitton maahantuonti rangaistaisiin tupakkatuoterikkomuksena sakkorangaistuksella, ellei teosta muualla säädetä ankarampaa rangaistusta. Tältä osin rangaistus olisi sama kuin eduskunnan vuonna 2009 hyväksymässä tupakkalain muutoksessa (412/2009), jonka mukaan tupakkalain mukaisilta varoitusmerkinnöiltään poikkeavien tupakkatuotteiden tuontirajoituksen ylittävästä tuonnista rangaistaan lain 31 e §:n mukaan sakkorangaistuksella.

Nuuskan maahantuontikieltoa on arvioitava myös yhteisöoikeuden kannalta. Arvioinnin

lähtökohtana on, että suunuuska on jatkossakin yhteisön oikeuden kieltämä tupakkatuote. Tupakkatuotedirektiivissä ei kuitenkaan ole selvää säännöstä siitä, voidaanko suunuuskan maahantuonti kieltää sellaisesta jäsenvaltiosta, jossa sitä saadaan poikkeuksellisesti myydä.

Tupakkatuotedirektiivin 13 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää perustamissopimusta noudattaen tupakkatuotteiden valmistusta, maahantuontia, myyntiä ja kulutusta koskevia tiukempia sääntöjä, joita ne pitävät tarpeellisina kansanterveyden suojelemiseksi, sikäli kuin kyseisen direktiivin sääntöjen soveltamista ei rajoiteta ja jollei perustamissopimuksen määräyksistä muuta johdu.

On huomattava, että tupakkatuotedirektiivin tavoitteena on sen johdanto-osan mukaisesti tupakkatuotteiden valmistamista, esillepanoa ja myyntiä koskevien määräysten lähentäminen. Lähtökohtana on näin ollen elinkeinotoiminnassa noudatettavien säännösten riittävä yhdenmukaisuus. Tupakkatuotedirektiivissä viitataan nimenomaisesti perustamissopimuksen 95 artiklan 3 kohtaan, jonka mukaan terveyden suojelun on perustuttava suojelun korkeaan tasoon ja siihen, että jäsenvaltioille on jätettävä mahdollisuus asettaa tietyin edellytyksin omia vaatimuksia, joita ne pitävät tarpeellisina kansalaisten terveyden suojelemiseksi.

Tupakkatuotteiden yksityisen maahantuonnin sallittavuudesta tai rajoittamisesta ei säädetä yhteisön oikeudessa erikseen. Tällöin tulee arvioitavaksi perustamissopimuksen 28 artikla, jonka mukaan jäsenvaltioiden väliset tuonnin määrälliset rajoitukset ja kaikki vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet ovat kiellettyjä. Määräys ei kuitenkaan estä sellaisia rajoituksia, joita sovelletaan ilman syrjintää, jotka voidaan perustella perustamissopimuksen 30 artiklan mukaisilla perusteilla, jotka soveltuvat tavoitteensa saavuttamiseksi ja jotka eivät mene pidemmälle kuin on tarpeellista määritellyn tavoitteen saavuttamiseksi. Rajoitusten sallittavuus ratkaistaan aina viime kädessä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa.

Perustamissopimuksen 30 artiklassa mainitaan ihmisten terveyden suojeleminen perusteena, joka voi oikeuttaa sen, että tavaroiden vapautta liikkuvuutta rajoitetaan. Lisäksi perusta-

missopimuksen 154 artiklan mukaan kaikkien yhteisön politiikkojen ja toimintojen määrittelyssä ja toteuttamisessa varmistetaan ihmisten terveyden korkeatasoinen suojeleminen. Koska tupakkatuotteiden yksityistä maahantuontia koskevia säännöksiä ei ole yhdenmukaistettu, jäsenvaltiot voivat lähtökohtaisesti toteuttaa kansallisia toimenpiteitä, joilla pyritään vähentämään tupakointia ja suojelemaan ihmisiä tupakan terveysvaaroilta, vaikka näillä toimenpiteillä olisi kielteinen vaikutus tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen sisämarkkinoilla. Koska Suomessa ei valmisteta nuuskaa ja käytännössä kaikki Suomessa käytetyt tupakkatuotteet ovat maahantuotuja tuotteita, yksityisen maahantuonnin rajoittaminen erityisin perustein ei ole myöskään keino mielivaltaiseen syrjintään.

Tupakointia ja tupakan kulutusta rajoittavien toimien hyväksyttävyyttä voidaan muutoinkin perustella eri tavoin kuin tavallisia kulutushyödykkeitä koskevia rajoituksia. Tupakkatuotedirektiivin mukaan tupakan erityisen haitalliset vaikutukset oikeuttavat johtopäätökseen, jonka mukaan terveyden suojeleminen sääntelyssä etusijalla.

Nuuskan yksityistä maahantuontia koskevien rajoitusten säätäminen on siten mahdollista perustamissopimuksen sekä kansallisten tavoitteiden ja olosuhteiden valossa. Käytännössä se on myös ainoa ratkaisu, jolla voidaan varmistaa esityksen mukaisen tavoitteen toteutuminen.

Suunuuskan lisäksi hallituksen esityksen valmistelussa on kiinnitetty huomiota myös erilaisten nikotiinia sisältävien tuotteiden markkinoille tuloon. Nämä tuotteet eivät ole nikotiinivalmisteita, joiden avulla pyritään vieroittautumaan tupakasta, vaan kyse on esimerkiksi sähkökupakasta, joka erittää sähkövirran avulla makuaineita ja nikotiinia sisään hengitettäessä. Esityksen valmistelun yhteydessä on harkittu tällaisten nikotiinituotteiden yksiselitteistä maahantuontia ja myyntikieltoa. Tällainen esitys kuuluu sellaiseen tuotelainsäädäntöön, johon sovelletaan yhteisön lainsäädännön säännöksiä tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta sisämarkkinoilla. Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaan jäsenvaltio voi rajoittaa tavaroiden vapautta liikkuvuutta sisämarkkinoilla ainoastaan, jos se on perusteltavissa

erikseen säädetyin perustein. Kansanterveyden suojelu kuuluu näihin perustamissopimuksessa mainittuihin perusteisiin. Jotta kansallinen tuotelainsäädäntö täyttää yhteisön oikeuden vaatimukset, sen tulee myös olla välttämätöntä, syrjimätöntä ja oikeassa suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Tällainen kieltö sisältäisi myös sellaisia teknisiä eritelmiä, jotka kuuluvat sisämarkkinoilla sovellettavan ns. ilmoitusmenettelydirektiivin (98/34/EY) piiriin. Direktiivi velvoittaa jäsenvaltiot ilmoittamaan komissiolle ja muille jäsenvaltioille kaikki valmisteilla olevat kansalliset tuotteita koskevat tekniset määräykset ja standardit ennen kuin ne hyväksytään osaksi kansallista lainsäädäntöä. Ilmoitusmenettelyn tavoitteena on kansallisen säädösvalmistelun avoimuus ja jäsenvaltioiden välisten kaupan esteiden välttäminen sisämarkkinoilla. Luonnos nikotiinia sisältävien tuotteiden maahantuonti- ja myyntikieloksi ilmoitetaan direktiivin mukaisesti komissiolle ja muille jäsenvaltioille, ja sitä koskeva esitys annetaan mahdollisuuksien mukaan täydentävänä hallituksen esityksenä eduskunnalle syysistuntokaudella vuonna 2009.

3.2.6. *Tupakointikiellot*

Savuttomat elinympäristöt ovat tehokas tapa suojata väestöä tahattomalta tupakansavualtistukselta, vähentää erityisesti nuorten tupakointia ja tupakoinnin yleistä hyväksyttävyyttä. Savuton elinympäristö auttaa myös tupakoinnin lopettaneita pysymään päätöksessään. Lakiehdotuksessa lisättäisiin tupakointikieltoja sellaisille alueille ja sellaisissa tilanteissa, joissa tupakansavu voi olla haitaksi tai vaarantaa sivullisten terveyttä.

Lasten altistumista tupakansavulle ehdotetaan vähennettäväksi voimassa olevia tupakointikieltoja täsmentämällä ja uusia tupakointikieltoja säätämällä. Tupakkalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että päiväkotien tupakointikieltö laajenisi koskemaan myös perhepäivähoitopaikkoja sinä aikana, jolloin lapset ovat perhepäivähoidossa. Tupakointikieltöä ehdotetaan laajennettavaksi myös lastensuojelulain ja mielenterveyslain nojalla hoitoa antavien laitosten niihin sisätiloihin ja ulkoalueille, jotka on tarkoitettu alle 18-

vuotiaille. Oppilaitosten tupakointikieltöä täsmennettäisiin siten, että kieltö koskisi perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisätiloja ja niiden ulkoalueita. Yleisten ajoneuvojen sisätilojen tupakointikieltoja ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös muiden ajoneuvojen sisätiloja, jos tilassa oleskelee alaikäinen.

Tupakointi ehdotetaan myös kiellettäväksi asunto-osakeyhtiön tai muun asuinyhteisön kiinteistöjen yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa. Tältä osin ehdotus vahvistaisi sen käytännön, jonka mukaan tupakointi ei ole näissä tiloissa hyväksyttävää. Nimenomainen säännös, johon mahdollisissa ongelmatilanteissa voitaisiin vedota, tukisi myös paloturvallisuutta.

Asunto-osakeyhtiölle ja muille asuinyhteisöille esitetään lisäksi oikeutta kieltää tupakointi hallitsemallaan yhteisellä ulkoalueella rakennuksen ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikkialueilla ja yhteisillä parvekkeilla. Käytännössä tavoitteena on varmistaa asuinkiinteistöissä järjestyssäännöin toteutettujen kieltojen käytännön jatkuminen ja leviäminen. Tavoitteena on myös estää tupakansavun kulkeutuminen ilmanvaihdon kautta savuttomiin sisätiloihin ja suojella rakennuksessa sisällä olevia ulkoa tulevalta tupakansavulle altistumiselta.

Voimassa olevan 12 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan tupakointi on kielletty sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy. Yleistä tilaisuutta ei ole laissa määritelty, mutta säännöksen esitöissä (HE 116/1993 vp.) viitataan julkisista huvitilaisuuksista annettuun lakiin (492/1968), joka on kumottu kokoontumislaila (530/1999). Yleisen tilaisuuden määritelmä ehdotetaan tämän vuoksi lisättäväksi tupakkalain 1 §:ään. Ehdotuksen mukaan yleisellä tilaisuudella tarkoitettaisiin kokoontumislaisissa tarkoitettua yleistä kokousta ja yleisötilaisuutta.

Tupakointi ulkoalueilla järjestettävissä konserteissa ja näytännöissä voi aiheuttaa merkittävääkin altistumista tupakansavulle, sillä katsojat oleskelevat niissä pitkiäkin aikoja joko järjestäjien osoittamilla nimetyillä paikoillaan tai muutoin täyttymisjärjestyksessä varaamallaan paikoilla. Ehdotuksessa

ehdotetaan tupakoinnin kieltämistä katoksissa, katsomoissa ja muilla ulkoalueilla järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joissa tilaisuuden osallistujat oleskelevat paikoillaan.

Sisätilojen tupakointikieltoja ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan hotellin ja muun majoitusliikkeen majoitushuoneita siten, että enintään kymmenesosa huoneista, mutta huoneiden lukumäärästä riippumatta kuitenkin vähintään kolme majoitushuonetta, voitaisiin varata tupakoiville asiakkaille edellytyksellä, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan hotellin ja majoitusliikkeen niihin tiloihin, joissa tupakointi on kielletty. Toinen vaadittava edellytys on työntekijöiden suojele ympäristön tupakansavulle altistumiselta. Ehdotuksen tarkoituksena on lisätä hotellien ja majoitusliikkeiden savuttomien tilojen määrää. Ehdotuksella pyritään turvaamaan majoittuville asiakkaille tupakansavusta vapaat majoitustilat ja vähentämään tupakoiville varatuissa majoitushuoneissa työskentelevien tupakansavu-altistusta.

3.2.7. *Nikotiinivalmisteiden myynnin laajentaminen ravintoloihin*

Nikotiinivalmisteiden myynnin laajentaminen olisi perusteltua, sillä tupakoinnin lopettamista on syytä kaikin keinoin edelleen tukea. Muutostarve koskee erityisesti ravintolaympäristöä, jossa nikotiinivalmisteen ostamisen tulisi olla vähintään yhtä helppoa kuin tupakkatuotteiden ostamisen.

Lääkelain 54 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että kauppojen, huoltoasemien ja kioskien lisäksi nikotiinivalmisteita voitaisiin myydä myös ravitsemisliikkeistä eli esimerkiksi ravintoloista ja kahviloista.

3.2.8. *Viranomaisvalvonta*

Tupakkalain 13 e §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännökseen lisätään alkoholilain 41 §:ssä tarkoitetun valvontaviranomaisen velvollisuus ilmoittaa työsuojeluviranomaiselle ja tupakkalain 14 a §:ssä tarkoitettulle kunnan valvontaviranomaiselle tupakointitilaa ja ulkona tapahtuvaa tupakointia koskevien säännösten rikkomisesta. Kyseessä on jo nyt olemassa olevan käytännön vakiinnuttaminen lakiin.

Voimassa olevassa laissa olevat maininnat Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta muutettaisiin esityksessä vuoden 2009 alussa voimaan tulleen Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (669/2008) mukaiseksi virastoksi.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Tupakoinnin ja sairastavuuden välillä on annos/vaste-suhde eli mitä enemmän ja pitempään tupakoi, sitä suurempi sairauden riski on. Tupakkasairauksien kokonaiskustannukset yhteiskunnalle muodostuvat muun muassa sairaanhoitokustannuksista, työstä poissaoloista ja työkyvyttömyyseläkkeistä, ja niiden arvioidaan olevan jopa kaksi miljardia euroa vuodessa. Tupakoinnin vähentämiseksi toteutettavien toimenpiteiden taloudelliset vaikutukset ovat onnistuessaan lähtökohtaisesti myönteisiä kansalaisille, kansantaloudelle sekä valtion- ja kunnallistaloudelle.

Erityisesti tupakkatuotteiden esilläpitokielon tavoitteena on tupakoinnin ja tupakkatuotteiden kulutuksen vähentäminen. Sen ja muiden tupakkapolitiikan keinojen voidaan arvioida näkyvän tupakkatuotteiden myynnin ja siitä kertyvien tulojen menetyksinä sekä valmistus- että jakeluportaassa. Elinkeinonharjoittajien tulojen menetykset ja joissakin tilanteissa aiheuttamisperiaatteen mukaisesti myös kustannusten kasvu kuuluvat tehokkaan tupakkapolitiikan välillisiin vaikutuksiin, vaikka niitä ei ehdotuksella suoranaisesti tavoitellakaan. On myös mahdollista, että tupakkatuotteiden kuluttajahinnat nousevat ja erilaisten tupakkatuotteiden valikoima kuluttajille supistuu ehdotusten seurauksena.

Tupakkatuotteiden myynti- ja varastointijärjestelyjen uudelleenorganisointi tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikoissa aiheuttaa jonkin verran lisäkustannuksia tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikoille. Suurempia kustannuksia voi syntyä sellaisille kioskeille ja huoltamoille, joissa tupakkatuotteet on nykyään levitetty laajoiksi seinäpinnoiksi. Kustannuksia pienentää huomattavasti se, että siirtymäajan aikana kaikille myyntipaikkatyypeille kehitetään uusia myyntijärjestelyjä, joissa voidaan ottaa mallia myös ulkomais-

ta kokemuksista.

Päivittäistavarakauppa ry:n mukaan kokonaan uusien myyntitelineiden hankkiminen maksaisi yhteensä kaupalle yli 30 miljoonaa euroa. Arvio perustuu sille, että Suomessa on noin 30 000–40 000 tupakkatuotteiden myyntipaikkaa. Myyntipaikkojen määrä on todellisuudessa pienempi ja kustannukset jäävät muutoinkin tätä pienemmiksi. Monissa tupakkatuotteiden myyntipaikoissa tupakkatuotteet on jo tällä hetkellä sijoitettu tai ne on pienin muutoksin mahdollista sijoittaa myyntipisteen läheisyydessä oleviin myyntihyllyköihin niin, etteivät ne ole asiakkaiden näkyvillä. Suurten kauppojen kassoilla olevat kulluttajien käyttämät tupakan myyntilaitteet voidaan muuttaa yksinkertaisimmin siten, että painikkeet varustetaan numeroin, jonka jälkeen ostaja voi painaa myyjän kysyttäessä ilmoittamaa numeroa ja saada haluamansa tupakkatuotteen.

Tupakoitsijat ovat hyvin merkkiuskollisia. Tämän vuoksi tupakkatuotteiden myyntitahtuma, joka sisältää tupakkatuotteen nimen mainitsemisen myyjälle ja joko mainitun numeron ilmoittamisen tai tuotteen ojentamisen ostajalle, ei useimmissa tapauksissa hidastuisi lainkaan. Joissakin tupakkatuotteiden myyntipaikoissa tupakkatuotteet on jo tällä hetkellä sijoitettu yhdelle kassalle, mikä nopeuttaa asiakaspalvelua. Yksittäiset kassat ovat erikoistuneet tiettyjen tuotteiden ja palvelujen myyntiin myös esimerkiksi Veikkauksen palvelujen osalta.

Toisaalta tupakkatuotteiden esilläpitokiello vähentää tupakkatuotteiden näpistämisen mahdollisuuksia, koska tuotteet eivät enää olisi suoraan asiakkaiden saatavilla. Näin ollen tupakkatuotteiden esilläpitokiello vähentäisi tuotteiden hävikkiä.

Tupakkatuotteiden myynnin kieltäminen automaattisesta myyntilaitteesta vaikuttaa suoraan niiden elinkeinonharjoittajien tuloihin, jotka ovat myyneet tai vuokranneet kyseisiä laitteita. Kuitenkin molempien edellä mainittujen kieltojen negatiivisia vaikutuksia lieventää merkittävästi se, että kieltojen toteuttamiseen ehdotetaan melko pitkät siirtymäajat.

Nikotiinivalmisteiden myynnin laajentaminen myös ravitsemisliikkeisiin johtaa todennäköisesti valmisteiden myynnin lisääntymi-

seen. Valmisteiden myynti ei vaikuttane merkittävästi ravitsemisliikkeiden taloudellisiin toimintaedellytyksiin, mutta myynnin lisäyksen vaikutus on kuitenkin positiivinen.

4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Voimassa olevan tupakkalain paikalliset valvontatehtävät kuuluvat kunnalle. Esityksen mukaisten säännösten noudattamisen valvontaan liittyvät tehtävät eivät edellytä uusien virkojen tai toimien perustamista kunnissa.

Tupakkalain valvontaa ohjaava Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus lakkautettiin ja sen tehtävät siirtyivät Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetulla lailla (669/2008) vuoden 2009 alusta lupa- ja valvontavirastolle. Viraston yhtenä painopistealueena on yhtenäisten käytäntöjen varmistaminen koko maassa. Valtakunnallisella ohjeistuksella varmistetaan, että tietoja ja neuvontaa esimerkiksi tupakkatuotteiden esilläpitokiellon kattavaan noudattamiseen on luvanhaltijoiden käytettävissä hyvissä ajoin.

Poliisi ja tulli valvoisivat ehdotettujen myynti- ja maahantuontikieltojen noudattamista. Poliisin valvonta on viimesijaista valvontaa erityisesti nykyisessä tilanteessa, jossa julkisen vallan tulee terveysviestinnällä aktiivisesti parantaa aikuisten vastuuta lasten hyvinvoinnista. Kaikkien aikuisten tietämystä ehdotettujen rangaistussäännösten sisällöstä on syytä lisätä. Todennäköisesti ainakin tupakkatuotteiden välittäminen lapsille johtaa vanhempien ilmiantojen seurauksena ainakin joihinkin esitutkintoihin, vaikka rangaistussäännösten ensisijainen tarkoitus on siis ennaltaehkäisevä.

Tullilain (1466/1994) 2 §:n 1 momentin mukaan tullilainsäädännön toimivaltuuksia voidaan käyttää yhteisön lainsäädäntöä noudattaen myös yhteisön sisäisessä liikenteessä tavaroiden maahantuontia koskevien kieltojen ja rajoitusten valvomiseksi. Nuuskan maahantuonnin valvontaa voidaan käytännössä tehostaa myös ulkomaanliikenteen varustamoiden kanssa tehdyillä vapaaehtoisuuteen pohjautuvilla sopimuksilla, joilla on jo nyt rajoitettu laivoilla myytävien nuuskapak-

kausten määriä matkustajille.

Ruotsista Suomeen tapahtuvan nuuskan internetmyynnin laillisuutta selvitetään yhdessä Euroopan komission kanssa. Tavoitteena on, että Ruotsi ryhtyy noudattamaan yhteisön oikeutta ja huolehtii itse siitä, ettei nuuskaa saateta Ruotsista muiden jäsenmaiden markkinoille.

Nikotiinivalmisteiden myynnin laajentaminen myös ravitsemisliikkeisiin johtaa vähittäismyyntiluvan haltijoiden määrän kasvuun. Kunnat vastaavat nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin lupahallinnosta. Lupahallinnon kustannukset katetaan vähittäismyyntilupahakemusten käsittelystä ja luvista perittävillä maksuilla. Kunta voi myös periä myynnin valvonnasta vuosittain valvonnan kustannukset kattavaa valvontamaksua. Näin ehdotus ei rasittaisi kuntataloutta.

4.3. Ympäristövaikutukset

Tupakkalain tupakointikielloilla on merkittäviä vaikutuksia ihmisten elinympäristöjen terveellisyyteen ja viihtyvyyteen. Ehdotetuilla tupakointikieltojen laajennuksilla voidaan edelleen vähentää väestön altistumista tupakansavulle. Periaatteellisesti merkittävimmät muutokset ovat tässä suhteessa kaikkien kulkuneuvojen sisätiloja koskeva tupakointikielto lasten läsnä ollessa ja ulkoalueilla järjestettävien yleisten tilaisuuksien katsomoiden tupakointikielto.

4.4. Terveysvaikutukset

Ehdotuksen merkittävimmät vaikutukset liittyvät tupakkapolitiikan tavoitteiden toteuttamiseen. Esitettyjen muutosten tavoitteena on yhdessä tupakkaveron korotusten kanssa vaikuttaa osaltaan siihen, että tupakoinnin aiheuttamat syövät, sydänsairaudet, halvaukset, raskauskomplikaatiot ja krooniset keuhkoah- taumataudit vähenevät. Tupakoivalla on kaksinkertainen riski sydäninfarktiin ja esimerkiksi puolet alle 50-vuotiaiden sydäninfarkteista olisi ehkäistävissä tupakoinnin lopettamisella.

Tupakkatuotteiden esilläpitokiello on yksi niistä toimenpiteistä, joilla etenkin lasten ja alaikäisten tupakointia voidaan vähentää. Koska tupakkatuotteiden näkyvän esilläpidon

kielto ei toimi ainoana tupakoinnin vähentämiseen tähtäävänä toimenpiteenä, on hyvin vaikeaa, lähes mahdotonta selvittää sen yksittäistä vaikutusta tupakoinnin vähentymiseen.

Ehdotettujen muutosten tehokkuus väestön tupakoinnin vähentämisessä perustuu siihen, että ne vaikuttavat toisiaan tukien ja osana tupakkapolitiikan toimenpidekokonaisuutta. Muutokset terävöittävät jo käytössä olevia tupakoinnin ehkäisykeinoja: voimassa olevia tupakkamainonnan rajoituksia, tupakan myyntikieltoa alaikäisille, tupakan haittoja koskevaa tiedotusta ja valistusta sekä tupakointikieltoja. Tupakoinnin aloittamiseen ja sen jatkamiseen vaikuttavat tekijät muodostavat monimutkaisen kokonaisuuden, josta yksittäisten toimenpiteiden vaikutuksia on useimmiten vaikea havaita.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitys on valmisteltu tupakkapoliittisia lain muutoksia ja toimia valmistelleen työryhmän 18 päivänä joulukuuta 2008 julkistaman raportin (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:15) perusteella virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä.

5.2. Lausunnot

Työryhmän raportista on pyydetty 18 päivänä joulukuuta 2008 lausunnot oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, opetusministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä ja työvoima- ja elinkeinoministeriötä sekä 47 taholta, jotka edustivat valtion viranomaisia ja laitoksia, kuntia, tupakkatuotteiden valmistajia ja myyjiä sekä niitä edustavia elinkeinojärjestöjä sekä terveys- ja hyvinvointijärjestöjä. Työryhmän raportti on lisäksi ollut lausunnon antamista varten ministeriön internetsivuilla. Lausuntoja saatiin kaikkiaan 50 taholta.

Yhteenveto lausunnoista on ollut saatavilla sosiaali- ja terveysministeriön internetsivuilla huhtikuun alusta 2009. Yleisesti ottaen tupakan aiheuttamia haittoja vähentäviä toimia puolletaan, mutta elinkeinonharjoittajia edustavat järjestöt ovat olleet kriittisiä erityisesti tupakkatuotteiden esilläpitokielloa vastaan.

6. Riippuvuus muista esityksistä

Esitys on riippuvainen valtion aluehallinnon uudistamista koskevasta hallituksen esi-

tyksestä (HE 59/2009) ja aluehallinnon viranomaisten tehtäviä koskevan lainsäädännön muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä (HE 161/2009 vp).

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

Lain nimike. Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain nimike ehdotetaan muutettavaksi tupakkalaiksi. Voimassa olevaa lakia kutsutaan jo nyt yleiskielessä tupakkalaiksi. Lain nimike vastaisi myös sitä käytäntöä, jonka mukaan vastaavien lakien nimikkeet ovat alkoholilaki ja huumausainelaki.

1 §. Pykälä jakautuisi kahteen momenttiin. Lain voimassa olevat ja ehdotetut säännökset kuvattaisiin 1 momentissa kolmen osatavoitteen avulla: Tupakkatuotteiden käytön aloittamista pyritään ehkäisemään, niiden käytön lopettamista pyritään edistämään ja väestöä pyritään suojelemaan tupakansavulle altistumiselta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lain periaatteellinen tarkoitus. Tupakkatuotteet eroavat markkinoilla olevista kulutushyödykkeistä poikkeuksellisen vakavan myrkyllisyytensä ja riippuvuutta aiheuttavien ominaisuuksiensa vuoksi. Tupakan terveydellisten ja taloudellisten haittojen vuoksi on perusteltua, että julkinen valta pyrkii vaikuttamaan siihen, että tupakkatuotteiden käyttö loppuu tulevaisuudessa. Ehdotettu tavoitesäännös ei ole velvoittava, mutta se kuvaa linjausta, jonka mukaisesti tupakkatuotteita koskevaa lainsäädäntöä kehitetään myös jatkossa.

2 §. Tupakkalain 12 §:n mukaan tupakointi on kielletty sisätiloissa järjestettävässä yleisissä tilaisuuksissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy. Käsite on omaksuttu huvitilaisuuksia koskevan lainsäädännön aikana, eikä sitä ole tupakkalaissa tai muussa laissa mää-

ritelty. Ehdotuksen mukaan pykälän 17 kohdassa määriteltäisiin yleinen tilaisuus koontumislain mukaisten yleisen kokouksen ja yleisötilaisuuden käsitteiden avulla. Esitetyllä määritelmällä yhdenmukaistettaisiin eri lainsäädännössä olevia käsitteitä ja helpotettaisiin valvontaa.

Pykälän 18 kohdassa määriteltäisiin ehdotuksen 8 §:ssä tarkoitettu tupakkasponsorointi yhdenmukaisesti tupakkamainontadirektiivin 2 artiklan kanssa. Tupakkasponsoroinnilla tarkoitettaisiin sellaista julkista tai yksityistä tapahtumalle, toiminnalle tai henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena tai suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen. Tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen mainontakieltoa koskevan 13 artiklan toimeenpano-ohjeiden mukaan kiellettävää tupakkamainontaa ja sponsorointia ovat muun muassa taloudellisen tai muun tuen antaminen tapahtumille, aktiviteeteille, yksilöille tai ryhmille kuten esimerkiksi urheilu- ja taidetapahtumille, yksittäisille urheilijoille tai joukkueille, yksittäisille taiteilijoille tai taiteellisille ryhmille, hyväntekeväisyysjärjestöille, poliitikoille, poliittisille ehdokkaille tai poliittisille puolueille riippumatta siitä saadaanko näiden kautta julkisuutta. Tämä pitää ohjeen mukaan sisällään myös sosiaaliseen yhteiskuntavastuuseen liittyvät aktiviteetit. Käytännössä ehdotettu sponsorointikielto vastaisi asialliselta sisällöltään pääosin puitesopimuksen 13 artiklan toimeenpano-ohjetta, sillä tupakan myynnistä hyötyvä yhteisö tai luonnollinen henkilö olettaa yleensä, että annettu taloudellinen tuki johtaa suoraan tai epäsuorasti tupakan myynnille myönteiseen tulokseen.

6 a ja 6 b §. Pykälissä mainittu Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus ehdotetaan muutettavaksi Sosiaali- ja terveysalan

lupa- ja valvontavirastoksi.

4 luvun otsikko. Luvun otsikko ehdotetaan muutettavaksi siten, että se vastaa ehdotettuja tupakkatuotteiden maahantuontia, hallussapitoa, myyntiä ja muuta luovuttamista sekä mainontaa koskevia rajoituksia.

7 §. Pykälän 1 momentissa säädetään nykyisin tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkausten vaatimuksista. Säännöksessä viitataan 7 a §:n 1 momenttiin, joka mukaan pakkauksissa ei saa käyttää ilmaisia, nimityksiä, tavaramerkkejä ja kuvallisia tai muita merkkejä, jotka luovat vaikutelman, että tupakkatuote on vähemmän haitallinen kuin muut tupakkatuotteet. Teknisenä muutoksena ehdotetaan viittausta myös 7 a §:n 2 momenttiin, jonka mukaan pakkauksissa ei myöskään saa väittää, että tuote on paloturvallinen tai muuten luoda mielikuvaa sen vaarattomuudesta tai siitä, että se on turvallisempi kuin muut vastaavat tuotteet. Samoin pykälän 4 momentissa oleva viittaus tupakkatuotteiden merkintöjä koskeviin momentteihin ehdotetaan korjattavaksi 1 ja 3 momentiksi.

Pykälän 6 momentin mukaan varoitusmerkintöjä koskevat kielivaatimukset eivät koske tiettyjä maasta vietäviä tupakkatuotteita. Säännöksessä oleva virheellinen viittaus 2 momenttiin ehdotetaan muutettavaksi merkintöjä koskevaksi 3 momentiksi.

8 §. Ehdotuksen mukaan esityksen 2 §:ssä säädettävän määritelmän mukainen tupakkasponsorointi olisi kielletty.

Pykälässä kiellettäisiin myös tupakan vastikkeen mainonta, epäsuora mainonta ja muu myyninedistämis toiminta. Tupakan vastike on määritelty lain 2 §:n 2 kohdassa. Käyttötarkoitukseltaan tupakkaa vastaavia tupakkaa sisältämättömiä nautintoaineita ovat esimerkiksi yritysavukkeet ja vesipiipuissa poltettavat yrtit.

Mainontaa ja muuta myyninedistämistä sekä ehdotuksen mukaan myös tupakkasponsorointia koskevien säännösten rikkomisesta voidaan tuomita rangaistus lain 31 tai 31 a §:n nojalla. Rangaistusuhka koskee myös laissa kielletyn toimen, esimerkiksi sponsoriyhteistyön seurauksena olevan tupakkatuotteiden tai niiden tunnusten näkyvyyden, toimeenpanijaa ja sen palveluksessa olevaa.

8 a §. Pykälän 1 momentin mukaan tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esillä-

pito olisi tupakkatuotteiden vähittäismyynnissä kielletty. Ehdotuksen tarkoituksena on rajoittaa tupakkatuotteiden markkinointia erityisesti lasten ja nuorten arkielämän ympäristöön kuuluvissa tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikoissa. Kiellettyä olisi pitää tupakkatuotteita esillä myyntipaikassa siten, että asiakas voisi tarkastella ja valita esillä olevien tupakkatuotteiden joukosta haluamansa tuotteen. Myös tupakkatuotteiden tavara- ja tuotemerkkien ja kuvien pitäminen asiakkaiden nähtävillä olisi kiellettyä. Tupakkatuotteiden tai niiden tavaramerkkien esilläpitoa eivät olisi asiakaspalveluun kuuluvat toimet, jotka liittyvät asiakkaan pyytämän tietyn tuotteen ottamiseen ja mahdolliseen esittelyyn sekä kyseisen tuotteen ojentamiseen asiakkaalle. Käytännössä muitakin tupakkatuotteita voisi näkyä vähittäismyyntipaikassa asiakkaille silloin, kun myyjä avaa hetkeksi tuotteita sisältävän säilytyspaikan.

Tupakkatuotteita myyvät myyntipisteet voisivat säännöksen estämättä ilmoittaa myyvänsä tupakkatuotteita esimerkiksi pitämällä tupakkalain 10 b §:n 5 momentissa tarkoitetun myyntiluvan asiakkaiden nähtävillä. Myyjän työtä helpottavat merkinnät siitä, mitä tupakkatuotteita myyntipisteen kaapissa, laatikossa tai muussa säilytyspaikassa on, eivät olisi säännöksen vastaisia. Merkinnät eivät kuitenkaan saisi näkyä asiakkaille tavallisessa asiakaspalvelutilanteessa.

Käytännössä tupakkatuotteiden ostaminen edellyttäisi siten yleensä asiakkaan nimenomaista pyyntöä myyjälle. Vaikka suurin osa tupakoitsijoista tietää haluamansa tupakkatuotteen merkin ja osaa sitä pyytää, tupakkatuotteiden valintaan liittyvää päätöksentekoa varten pykälän 4 momentin mukaan sallittaisiin painettu luettelo myytävänä olevista tupakkatuotteista ja niiden hinnoista. Luettelo saisi sisältää vain tuotteen valitsemista varten välttämättömän tuotetiedon yhdenmukaisella tavalla esitettynä. Luettelon sisällöstä ja ulkoasusta annettaisiin ehdotuksen mukaan tarkemmat säännökset sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Tarkoitus on, että luettelo ei sallisi tupakkatuotteiden mainontaa tai myyninedistämistä, vaan luettelon esittämistä ja siinä käytetyt kirjasimet olisivat yhdenmukaiset sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädettävällä tavalla. Luette-

lon saisi näyttää asiakkaalle tämän pyynnöstä, mutta luetteloita ei olisi sallittua jakaa mainosmateriaalina asiakkaille.

Ehdotus merkitsisi myös sitä, että useissa myyntipaikoissa olevia myyntilaitteita, joiden painikkeissa esitetään tarjolla olevan tupakkatuotteen kuva tai tuotemerkki, ei voida nykyiseen tapaan enää siirtymäajan jälkeen käyttää.

Pykälän 2 momentin mukaan tupakkatuotteita saisi kuitenkin pitää esillä sellaisessa erillisellä sisäänkäynnillä varustetussa pääosin tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä myyvässä myyntipaikassa, jossa myytäviä tupakkatuotteita ei voida nähdä myyntipaikan ulkopuolelta ja jonne alle 18-vuotiailta on pääsy kielletty. Säännöksen mukaan esimerkiksi tupakkakaupat, joissa ei myydä tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden lisäksi muita tuotteita kuin esimerkiksi iltapäivälehtiä ja makeisia, voisivat pitää tupakkatuotteita asiakkaiden nähtävillä. Edellytyksenä kuitenkin olisi, että myyntipaikka ilmoittaisi selvästi, että asiakkaiden tulee olla täysi-ikäisiä ja että tupakkatuotteita ei voida nähdä myyntipaikan ikkunoiden tai avonaisenkaan oven ulkopuolelta.

Pykälän 3 momentin mukaan esilläpitokielto ei koskisi tupakkatuotteiden myyntiä kansainvälisessä meriliikenteessä olevalla aluksella. Sen sijaan pykälän pääsääntö koskisi esimerkiksi lentoasemilla myytäviä tupakkatuotteita.

Tupakkatuotteiden esilläpitoon liittyvien säännösten rikkomisesta voisi seurata sakkorangaistus lain 31 §:n nojalla tai lupaan liittyvä viranomaistoimenpide lain 33 a §:n nojalla.

10 §. Pykälän 1 momentissa kielletään nykyisin tupakkatuotteen tai tupakointivälineen elinkeinotoiminnassa tapahtuva myyminen tai muu luovuttaminen alle 18-vuotiaalle. Ehdotuksen mukaan myös muu kuin elinkeinotoiminnassa tapahtuva tupakkatuotteen myyminen tai muu luovuttaminen olisi mainitussa tilanteessa kiellettyä. Tupakointivälineen osalta pykälän 3 momentti olisi samansisältöinen voimassa olevan 1 momentin kanssa.

Pykälän 2 momentin mukaan tupakkatuotteita myyvän henkilön tulee olla täyttänyt 18 vuotta. Sitä nuorempi henkilö saisi kui-

tenkin myydä tupakkatuotteita täysi-ikäisen henkilön valvonnan alaisena. Ehdotuksen 11 §:n mukainen tupakkatuotteiden hallussapitokielto ei koskisi tällaisia myyjiä, sillä he eivät pidä tuotteita hallussaan omaan lukuunsa vaan työnantajansa lukuun. Tupakkatuotteiden myymisen suhteen ratkaisevaa on, kuka luovuttaa tupakkatuotteen ostajan hallintaan. Säännöksen mukaan esimerkiksi kioskissa tai huoltamolla myyntitiskin takana työskentelevä alle 18-vuotias myyjä ei myydä tupakkatuotteita, jos vähintään läsnä olisi täysi-ikäinen myyjä. Täysi-ikäisen myyjän valvonta ei kuitenkaan toteudu, jos valvova henkilö ei ole itse myyntitilanteessa läsnä tai välitön näköyhteys tupakan myyntitapahtumaan puuttuu esimerkiksi useiden kassojen takaa.

Ehdotuksen mukaan elinkeinonharjoittajan tehtävänä on varmistaa 4 momentissa tarkoitettulla omavalvontasuunnitelmalla, että tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä ei luovuteta lapsille. Voimassa olevat pykälän 2 ja 3 momentin säännökset omavalvonnasta on ehdotuksessa yhdistetty yhteen momenttiin.

10 a §. Pykälän 1 momentin mukaan suussa käytettäväksi tarkoitettun tupakan elinkeinotoiminnassa tapahtuva maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen on nykyään kielletty. Ehdotuksen mukaan myös muu kuin elinkeinotoiminnassa tapahtuva tuotteen maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen olisi kielletty. Maahantuontikieltoa vastaavasti myös suussa käytettäväksi tarkoitettun tupakan hankkiminen ja vastaanottaminen postitse tai muulla vastaavalla tavalla kuten esimerkiksi kuriiripalvelun tai muun kuljetusyrityksen kautta Suomen ulkopuolelta olisivat kiellettyjä. Vastaavalla tavalla on säädetty lääkevalmisteiden henkilökohtaisesta tuonnista Suomeen annetun valtioneuvoston asetuksen (1088/2002) 3 §:ssä, jonka mukaan lääkevalmisteiden hankkiminen ja vastaanottaminen postitse Euroopan talousalueen ulkopuolisesta valtiosta on kielletty.

Kyseisen tuotteen maahantuonti olisi siten sallittua vain ehdotuksessa esitettyjen edellytysten täytyessä. Ensinnä maahantuonti olisi sallittua vain yksityishenkilöille heidän omaa käyttöönsä varten. Nuuskaa ei siis saisi tuoda toisen henkilön käytettäväksi edes lahjaksi. Toiseksi maahantuonti olisi sallittua vain

tuomalla tuotteet henkilökohtaisesti matkavarana mukanaan. Kolmanneksi tuontia rajoitettaisiin määrällisesti siten, että enimmäismäärä olisi 30 enintään 50 grammaa nuuskaa sisältävää rasiaa.

Pykälän 2 momentin mukaan tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta olisi kielletty. Ehdotuksen voimaantulosäännöksen mukaan kiello tulisi voimaan neljän vuoden siirtymäajalla ja siihen asti noudatettaisiin nykyään voimassa olevia myyntilaitteita koskevia säännöksiä.

Pykälän 3 momentin mukaan tupakkatuotteiden myynti tullihuutokaupalla olisi kielletty samalla tavoin kuin se nykyään on kielletty pykälän 2 momentin mukaan.

11 §. Pykälän mukaan tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito olisi kiellettyä alle 18-vuotiaalta. Voimassa olevassa 11 §:ssä säädetään tupakan automaattisista myyntilaitteista, joiden kieltämisestä säädetäisiin edellä mainitussa 10 a §:n 2 momentissa.

Tupakkatuotteen 11 §:n vastainen maahantuonti ehdotetaan 31 e §:ssä kriminalisoitavaksi tupakkatuoterikkomuksena, mutta tupakkatuotteen säännöksen vastainen hallussapito ei olisi rangaistava teko.

12 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi niistä sisätiloista ja ulkoalueista, joissa tupakointi on kiellettyä.

Pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohdat vastaavat pienin muutoksin voimassa olevan pykälän 1 momentin 1 kohtaa. Ehdotuksen 1 kohdassa säädettäisiin tupakoinnin kieltämisestä perhepäivähoidon sisätiloissa perhepäivähoidon aikana sekä päiväkotien sisätiloissa ja ulkoalueilla. Perhepäivähoitoa voidaan päivähoitosta annetun lain (36/1973) mukaan järjestää yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa, jota kutsutaan perhepäiväkodiksi. Ehdotuksen mukaan tupakointi olisi siten laissa kielletty perhepäivähoitajan yksityiskodissakin sinä aikana, jolloin perhepäivähoidossa olevia lapsia on läsnä. Päiväkotien sisätiloissa ja ulkoalueilla tupakointi olisi aina kiellettyä. Tupakointi ehdotetaan myös kiellettäväksi lastensuojelulain tai mielenterveyslain nojalla hoitoa antavien laitosten kahdeksatoista vuotta nuoremmille tarkoitetuissa sisätiloissa ja heille tarkoitetuilla ulkoalueilla.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa tupakointi ehdotetaan kiellettäväksi kaikissa perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisätiloissa ja oppilasasuntoloissa sekä niiden käytössä olevilla ulkoalueilla. Voimassa olevassa laissa tupakointi on kielletty oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa ja niiden pääasiassa alle 18-vuotiaille tarkoitetuilla ulkoalueilla. Ehdotuksen mukainen tupakointikielto olisi nykyistä laajempi, sillä tupakointikiellon edellytyksenä ei enää olisi, onko oppilaitoksen sisätila tarkoitettu oppilaille tai onko oppilaitoksen ulkotila tarkoitettu pääasiassa kahdeksatoista vuotta nuoremmille.

Ehdotetun pykälän 1 momentin 3—5 kohdat ovat samansisältöiset voimassa olevan pykälän 1 momentin 2, 3 ja 5 kohtien kanssa. Ehdotetussa 4 kohdassa tarkoitettu yleinen tilaisuus olisi määritelty ehdotuksen 1 §:n 17 kohdassa kokoontumislain mukaisten yleisen kokouksen ja yleisötilaisuuden määritelmien avulla. Määritelmiin kuuluu, että yleisöllä on niihin esteetön pääsy, joten asiaa ei tarvitse enää 4 kohdassa toistaa.

Pykälän 1 momentin 6 kohdassa ehdotetaan kiellettäväksi tupakointi yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa vastaavasti kuin se on nyt kielletty 1 momentin 4 kohdassa. Tämän lisäksi tupakointi olisi kielletty myös muiden kulkuneuvojen sisätiloissa silloin, kun tilassa oleskelee alle 18-vuotias. Säännös merkitsisi sitä, että tupakointi olisi kielletty esimerkiksi yksityisauton sisätiloissa lasten ollessa autossa. Tupakkalain 32 ja 33 §:n rangaistusäännöksiä ei esityksessä ehdoteta muutettavaksi, joten henkilöä, joka tupakoi kiellon vastaisesti muussa kuin yleisessä liikennevälineessä ei rangaistaisi tupakointirikkomuksesta. Vastaavasti kulkuneuvon haltijaa, joka sallisi kiellon vastaisen tupakoinnin muussa kuin yleisessä liikennevälineessä, ei rangaistaisi tupakkalain suojaustoimenpiteiden rikkomisesta.

Pykälän 1 momentin 7 kohdan mukaan tupakointi ehdotetaan kiellettäväksi asunto-osakeyhtiön tai muun asuinyhteisön yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa. Asuinyhteisön yhteisillä ja yleisillä tiloilla tarkoitettaisiin esimerkiksi rappukäytäviä ja asukkaiden yhteiskäytössä olevia tiloja kuten ullakkotiloja, pyöräkellareita, muita säilytystiloja, kerho-

huoneita, saunatiloja ja pesutupia.

Pykälän 1 momentin 8 kohdan mukaan tupakointi kiellettäisiin katoksissa, katsomoissa ja muilla ulkoalueilla järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan. Tupakointi olisi siten kiellettyä ulkoalueelle rakennetuissa katsomoissa ja katoksissa silloin, kun niissä järjestetään esimerkiksi urheilukilpailuja, otteluita, elokuvanäytöksiä sekä teatteri- ja oopperanäytöksiä. Tupakointi olisi myös kiellettyä muilla ulkoalueilla järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joissa tilaisuuden osallistujat tai katsojat oleskelevat tilaisuuteen liittyen omilla istuma- tai seisomapaikoillaan. Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 1 §:n 4 momentin mukaan yleisötilaisuuksien järjestämiseen ravitsemisliikkeessä sovelletaan kokoontumislakia, jollei tilaisuus kuulu liikkeen tavanomaiseen toimintaan. Tämän vuoksi tupakointikielto koski myös ravitsemisliikkeen ulkoaluetta, jos asiakkaat seuraavat pöydistään tai paikoiltaan esimerkiksi musiikkiesitystä tai muuta ohjelmaa.

Koska tupakointikieltojen tavoitteena on suojella väestöä tahattomalta altistumiselta tupakansavulle, säännöksen tarkoituksena on, että kenenkään ei tarvitse siirtyä järjestäjän osoittamalta paikaltaan tai muutoin itselleen varaamaltaan paikalta pois sen vuoksi, että paikan läheisyydessä tupakoidaan. Säännöksen mukaan tupakointi olisi sallittua kaikissa ulkoalueilla järjestettävissä tilaisuuksissa, jos se tapahtuisi muualla kuin varsinaisella katsomo- tai katosalueella taikka tilaisuuteen liittyvällä katsomo- tai oleskelualueella.

Pykälän 3 momentin mukaan asunto-osakeyhtiö ja muu asuinyhteisö voisi kieltää tupakoinnin hallitsemallaan yhteisellä ulkoalueella rakennuksen ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikkialueilla ja yhteisillä parvekkeilla. Piha-aluetta hallitseva asuinyhteisö voisi siten tarpeen niin vaatiessa kieltää tupakoinnin rakennuksen ilmanvaihtoon kuuluvien venttiilien ja muiden aukkojen läheisyydessä tai yhteisillä parvekkeilla, jotta tupakansavu ei kulkeutuisi ulkoa sisätiloihin. Tarpeen vaatiessa asuinyhteisö voisi myös kieltää tupakoinnin yhteisellä ulkoalueella olevalla lasten leikkialueella suojellakseen lapsia tupakansavulle altistumiselta.

Tupakkalain 33 §:n mukaan esimerkiksi sisätilan tai ulkoalueen haltija tai hänen edustajansa, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta sallii tupakoinnin 12 §:n vastaisesti sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on kiellettyä, on jollei laiminlyöntiä voida pitää vähäisenä ja jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, tuomittava tupakkalain suojaamistoimenpiteiden rikkomisesta sakkoon. Voimassa olevan 13 §:n 5 momentin mukaan tilan haltijan tulee asettaa näkyville tupakointikiellon osoittavat opasteet. Tupakkalain 32 §:n rangaistussäännöstä sovellettaisiin mainituissa tiloissa oleskelevaan henkilöön, joka huomautuksista huolimatta jatkaa tupakointia tupakkalain säännösten vastaisesti.

Voimassa olevassa pykälässä ja ehdotetuissa muutoksissa on tupakointikieltoja, joiden valvonta ja toteuttaminen voi käytännössä olla vaikeaa. Esimerkiksi päiväkodin piha-alueella tai kerrostalon yhteisissä tiloissa tupakointikielto merkitsee käytännössä sitä, että tilan haltija tai hänen edustajansa on velvollinen puuttumaan tietoonsa tulleeseen tupakointiin niillä keinoilla, joita hänen käytettävissään on. Rikosoikeudellisen vastuun jakautumisesta esimerkiksi oikeushenkilöiden toiminnan yhteydessä ei ole nimenomaisia säännöksiä. Vastuun jakautuminen on yksittäistapauksellista ja liittyy tässä tapauksessa erityisesti siihen, onko tupakointikieltoja osoittavat opasteet päätetty asettaa näkyville ja millaiset ohjeet mahdollisille työntekijöille on annettu. On huomattava, että yksityishenkilö ei voi käyttää voimakeinoja tupakoinnin estämiseen tai henkilön poistamiseen tilasta.

13 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tupakointiin tarkoitettujen tilojen järjestämisestä erityisesti niiden sisätilojen yhteyteen, joissa tupakointi on 12 §:n säännösten mukaan kiellettyä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin nykyiseen tapaan tupakointiin varattavan huoneen tai muun tilan järjestämisestä sellaisen sisätilan yhteyteen, jossa tupakointi on kielletty. Tupakointiin varattavaa huonetta tai tilaa ei esityksen mukaan voitaisi järjestää 12 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdissa mainittujen perhepäivähoidon, päiväkotien, hoitolaitosten, oppilaitosten ja oppilajasuntoloiden sisätiloihin eikä 7 kohdassa mainittuihin yhteisiin ja

yleisiin sisätiloihin. Edelleen tupakointiin varattavaa huonetta tai muuta tilaa ei voitaisi nykyiseen tapaan järjestää sellaisen sisätilan yhteyteen, joka on pääasiassa alle 18-vuotiaiden käytössä. Tällaisia tiloja voivat olla esimerkiksi lasten ja nuorten harrastus- ja kokoontumistilat.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi hotellin ja muun majoitusliikkeen majoitushuoneita koskeva uusi tupakointirajoitus. Tupakointi asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa olisi nykyään 12 §:n mukaan kielletty, mutta voimassa olevan 13 §:n 2 momentin mukaan tupakointi voidaan sallia joko joissakin tai kaikissa majoitushuoneissa. Ehdotuksen mukaan tupakointi voitaisiin sallia enintään kymmenesosassa huoneista, mutta huoneiden lukumäärästä riippumatta kuitenkin vähintään kolmessa majoitushuoneessa. Pykälän 1 momentin mukaan tupakoinnin sallimisen edellytyksenä on aina, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan niihin sisätiloihin, joissa tupakointi on kielletty. 2 momentin mukaan toinen vaadittava edellytys on työntekijöiden suojelu ympäristön tupakansavulle altistumiselta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävien alusten ravintoloiden ja muiden ravitsemisliikkeiden poikkeuksesta ehdotuksen 12 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohdissa säädettyyn tupakointikieltoon. Säännös vastaa sisällöltään voimassa olevaa pykälän 2 momentin säännöstä.

Pykälän 4 ja 5 momentissa säädettäisiin nykyisin voimassa olevista työyhteisöjen sisätilojen ja työtilojen tupakointikielloista ja rajoituksista.

Pykälän 6 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tupakointikieltoja ja tupakointitiloja osoittavista opasteista. Lain 12 §:ssä tarkoitettun sisätilan haltijan ja yleisen tilaisuuden järjestäjän sekä pykälän 1 momentissa tarkoitettun tupakointiin varatun tilan haltijan tulisi nykyiseen tapaan asettaa näkyville tupakointikiellon tai tupakointiin varatun tilan osoittavat opasteet. Velvollisuus koskisi myös ulkoalueella järjestettävän yleisen tilaisuuden järjestäjää, jonka tehtävänä olisi merkitä tupakointikieltoalue katsojille selvästi havaittavalla tavalla. Velvollisuutta ehdotetaan laajennettavaksi myös muihin 12 §:ssä mainittu-

jen ulkoalueiden haltijoihin. Tupakointikieltoa osoittavat opasteet tulisi siten asettaa myös päiväkotien ja pykälässä mainittujen hoitolaitosten ja oppilaitosten ulkoalueille sekä sellaisille ulkoalueille, joihin asunto-osakeyhtiö tai muu asuinyhteisö on päättänyt tupakointikiellon. Lain 12 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi myös sellaisista tilannekohtaisista tupakointikielloista, jotka riippuvat välittömästi sisätilassa oleskelevien ihmisten iästä. Selvyyden vuoksi 6 momentissa ehdotetaan, että opasteita koskevat säännökset eivät koskisi luonnollisen henkilön kotia tai muuta kuin yleistä kulkuneuvoa eli käytännössä perhepäivähoidon aikaista ja esimerkiksi yksityisauton sisätilaa koskevaa tupakointikieltoa. Tarkemmat säännökset opasteesta ja sen asettamisesta voitaisiin nykyiseen tapaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

13 a §. Pykälässä säädetään nykyisin muun ohella kulkuneuvon haltijan oikeudesta poistaa tupakoitsija kulkuneuvosta, jossa tupakointi on kielletty. Säännöksessä on pykälän esitöiden mukaan tarkoitettu yksinomaan yleistä kulkuneuvoa, vaikka sana ”yleinen” puuttuu pykälästä. Lain 12 §:ssä ehdotetaan tupakointikieltoa myös muihin kulkuneuvoihin lasten läsnä ollessa. Koska näitä tilanteita varten ei ole syytä säätää laissa erityisiä tupakointikiellon täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä, esityksessä ehdotetaan pykälän tarkentamista koskemaan vain yleisiä kulkuneuvoja.

13 e §. Pykälän mukaan työsuojeluviranomaisen, tupakkalain valvontaa suorittavan kunnan viranomaisen ja tarvittaessa poliisin on nykyisin ilmoitettava alkoholilaissa tarkoitettulle anniskelulupaviranomaiselle havaitsemastaan tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvontaviranomaiselle tupakointitilan rakentamisesta, kunnossapitoa tai korjaus- ja muutostyötä koskevien säännösten ja määräysten rikkomisesta. Työsuojeluviranomaisen ja kunnan valvontaviranomaisen tulee myös ilmoittaa toisilleen havaitsemistaan rikkomuksista.

Pykälään ehdotetaan säädettäväksi lisäys, jonka mukaan alkoholilain 42 §:ssä tarkoitettulla valvontaviranomaisella olisi vastaava velvollisuus ilmoittaa työsuojeluviranomaiselle ja tupakkalain 14 a §:ssä tarkoitettulle

kunnan valvontaviranomaiselle tupakointitilaa ja ulkona tapahtuvaa tupakointia koskevien säännösten rikkomisesta.

14 b §. Pykälässä säädetään nykyisin tupakkalakia valvovista viranomaisista. Pykälän 1 momentissa oleva viittaus työsuojeluviranomaisten suorittamaan 12 §:n 1 momentin 6 kohdan valvontaan ehdotetaan poistettavaksi, sillä kyseistä kohtaa ei edes voimassa olevassa laissa enää ole. Momentissa oleva viittaus työtilojen tupakointitiloja koskevaan 13 §:n 3 momenttiin koskisi ehdotuksen mukaisesti 13 §:n 4 momenttia.

Pykälän 3 momentin mukaan poliisi valvoo lain 12 §:n 1 momentin 3 ja 5 kohdan noudattamista. Mainitussa 3 kohdassa säädetty sisätiloissa järjestettäviä yleisiä tilaisuuksia koskeva tupakointikielto siirtyisi ehdotuksessa 4 kohdaksi ja lisäksi uudessa 8 kohdassa säädettäisiin ulkoalueilla järjestettäviä yleisiä tilaisuuksia koskevasta tupakointikiellosta. Työyhteisöjen yhteisten, yleisten sekä asiakkaille tarkoitettujen sisätilojen tupakointikielto nykyisessä 5 kohdassa säilyisi entisellään. Poliisin valvontavelvollisuutta koskeva säännös viittaisi siten ehdotuksen mukaan 12 §:n 1 momentin 3, 4 ja 8 kohtaan.

17 §. Pykälässä oleva maininta automaattisten myyntilaitteiden sijoittamisen valvonnasta ehdotetaan poistettavaksi. Koska kyse on siirtymäajanakin tupakkatuotteiden myynnistä, säilyy kunnilla edelleen valvontavelvollisuus myös automaattisista myyntilaitteista tapahtuvaan myyntiin. Pykälässä oleva maininta tupakkatuotteiden sijoittelun valvonnasta ehdotetaan muutettavaksi koskemaan esilläpitoa.

Pykälässä mainittu Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus ehdotetaan muutettavaksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi. Pykälän 2 momentin 1 kohdassa ehdotetaan korjattavaksi 10 c §:ään tehty virheellinen viittaus 10 d §:ksi.

18 §. Pykälässä mainittu Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus ehdotetaan muutettavaksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi.

19 §. Pykälässä mainittu Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus ehdotetaan muutettavaksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi.

20 §. Pykälässä mainittu Sosiaali- ja ter-

veydenhuollon tuotevalvontakeskus ehdotetaan muutettavaksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi.

21 §. Pykälässä oleva virheellinen viittaus 7 a §:n 2 momenttiin ehdotetaan muutettavaksi saman pykälän mainontaan koskevaan 3 momenttiin ja vähittäismyyntipakkausta koskeva viittaus 7 a §:n 1 momenttiin ehdotetaan laajennettavaksi myös 2 momenttiin. Pykälän 5 momentissa olevat viittaukset ehdotetaan korjattavaksi ehdotuksen mukaisesti pykäliin, joissa säädetään viranomaisten valvottavista asioista. Pykälässä mainittu Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus ehdotetaan muutettavaksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi.

31 ja 31 a §. Tupakan markkinointirikkomusta ja markkinointirikosta koskeviin pykäliin lisättäisiin tupakan vastikkeen mainonnan ja myyninedistämisen kieltö. Markkinointirikkomusta koskevaan pykälään lisättäisiin viittaus tupakkatuotteiden esilläpidon kieltöön. Pykälissä oleva virheellinen viittaus 7 a §:n 2 momenttiin ehdotetaan muutettavaksi mainontaa koskevaan 3 momenttiin.

31 c §. Pykälässä säädetään nykyisin tupakkatuotteiden myyntiä koskevien säännösten vastaisista rangaistavaksi säädettyistä teoista. Pykälän rikosnimike ehdotetaan muutettavaksi tupakan myyntirikkomuksesta myyntirikokseksi, josta ehdotetaan säädettäväksi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Rangaistusuhka koskisi vain tahallisia tekoja.

Pykälän 1 kohdan mukaan rangaistavaa olisi myydä tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa tai välittää tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä alle 18-vuotiaalle tupakkalain 10 §:n 1 momentin vastaisesti. Voimassa olevassa pykälässä rangaistavaa on vain elinkeinotoiminnassa tapahtuva myyminen tai muu luovuttaminen alaikäiselle. Käytännössä tästä vähittäismyyntikiellon rikkomisesta määrätään seuraamus hallinnollisessa menettelyssä luvan haltijalle tupakkalain 33 a §:n nojalla. Luvan haltijan menettely voi kuitenkin josain tilanteissa olla niin moitittavaa, että rikosoikeudellinen seuraamuksen määrääminen on perusteltua. Hallinnolliset seuraamukset on myös mahdollista kohdistaa vain luvan haltijaan, vaikka vähittäismyyntikiellojen valvomisesta vastaa myyntitilanteessa kukin

myyjä itsenäisesti. Myyjä voi luvan haltijan ohella tai haltijan tietämättä syyllistyä tupakkalain vastaiseen myyntiin.

Ehdotuksen mukaan tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myyminen taikka muu vastiketta vastaan luovuttaminen tai välittäminen alaikäisille olisi rangaistavaa myös muutoin kuin elinkeinotoiminnassa. Tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myynnissä vastike maksetaan rahana, mutta myös esineen antaminen tai palvelus voidaan katsoa vastikkeeksi. Välittämiseen syyllistyisi henkilö, joka hankkii tupakkatuotteen toisen puolesta ja lukuun ja luovuttaa sen toimeksiantajalleen. Hankkimista edeltää etukäteinen pyyntö tai toimeksianto. Tupakkatuotteen ostaminen kaupasta ja sen luovuttaminen ostamista pyytäneelle alaikäiselle, vaikka välittäjä ei saisi tästä mitään palkkiota, olisi rangaistavaa tupakan myyntirikoksena. Myyntirikoksena ei rangaistaisi vastikkeetonta tupakkatuotteen luovuttamista lapselle, vaikka ehdotetun 10 §:n mukaan sekä myynti että muu luovuttaminen olisi kiellettyä.

Pykälän 2 kohdan mukaan suussa käytettävän tupakan 10 a §:n vastainen myynti, vastiketta vastaan tapahtuva luovuttaminen tai sen välittäminen olisi rangaistavaa. Vastavasti 1 kohdan mukaisesti suunuskan tarjoaminen ilman vastiketta ei olisi rangaistavaa, vaikka ehdotetun 10 a §:n mukaan sekä myynti että muu luovuttaminen olisi kielletty.

Pykälän 3 ja 4 kohdassa säädettäisiin nykyiseen tapaan rangaistavaksi säädetyistä luovuttomasta tupakkatuotteen vähittäismyynnistä ja säännösten vastaisesta tupakkatuotteen tukkumyynnistä. 4 kohdassa oleva virheellinen viittaus 10 c §:ään korjattaisiin tukkumyyntiä koskevaksi 10 d §:ksi.

31 d §. Pykälässä säädetään rangaistavasta tupakkalain vastaisen tuotteen myynnistä. Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkausta koskeva viittaus 7 a §:n 1 momenttiin ehdotetaan laajennettavaksi myös 2 momenttiin.

31 e §. Pykälässä säädetään tupakkatuotterikkomuksena rangaistavaksi säädetyistä lain 7 §:n 3 momentista poikkeavien tupakkatuotteiden maahantuonnista 7 b §:n vastaisesti.

Pykälän 1 momentin mukaan 11 §:n vastaisesta tupakkatuotteen maahantuonnista alle 18-vuotiaana ja 10 a §:n vastaisesta suussa

käytettäväksi tarkoitetun tupakan maahantuonnista voitaisiin tuomita sakkorangaistus. Nuuskan laitton maahantuonti voi täyttää nykyisen oikeuskäytännön mukaisesti myös salakuljetuksen tai veropetoksen tunnusmerkit. Korkeimman oikeuden tuomiosta KKO 2007:45 ilmenevän periaatteen mukaan nuuskan lain vastaisen tuonnin tunnusmerkistö täytyisi, kun esimerkiksi internetistä tilattu nuuskalähetys on saapunut Suomen maatai merialueelle, vaikka lähetys ei läpäisisikään tulliviranomaisten suorittamaa tarkastusta, eikä sitä luovutettaisi vastaanottajalle.

33 a §. Pykälässä säädetään tupakkatuotteen vähittäismyyntilupaa koskevista hallinnollisista seuraamuksista. Ehdotuksen mukaan pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan seuraamus voitaisiin määrätä silloin, kun luvanhaltija pitää tupakkatuotteita esillä vähittäismyyntipaikassa 8 a §:n vastaisesti.

1.2. Laki lääkelain muuttamisesta

54 a §. Pykälän 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että kauppojen, huoltoasemien ja kioskien lisäksi nikotiinivalmisteita voitaisiin myydä vähittäismyyntiluvan perusteella myös ravitsemisliikkeistä. Ravitsemisliikkeellä tarkoitetaan majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 1 §:n mukaan elintarvikehuoneistoa, jossa harjoitetaan ammattimaisesti tapahtuvaa ruoan tai juoman tarjoamista yleisölle elintarvikelaissa (23/2006) tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa nautittavaksi.

54 e §. Pykälässä säädetään nikotiinivalmisteiden sijoittelusta vähittäismyymälässä ja vähittäiskaupassa myytävien valmisteiden käyttöohjeista. Koska nikotiinivalmisteiden myynti olisi sallittua myös ravitsemisliikkeissä, ehdotetaan pykälän 1 ja 2 momentissa olevat viittaukset vähittäismyymälöihin ja vähittäiskauppaan muutettavaksi koskemaan vähittäismyyntiä.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tupakkalain muuttamista koskevan ehdotuksen 8 a §:n 4 momentin mukaan tupakkatuotteiden vähittäismyyjä voisi tupakkatuotteiden esilläpitokiellon estämättä esittää

pyynnöstä ostajalle painetun luettelon myytävänä olevista tupakkatuotteista ja niiden hinnoista. Tämän luettelon sisällöstä ja ulkoasusta säädettäisiin ehdotuksen mukaan tarkemmin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksella.

Asetuksessa säädettäisiin myytävänä olevien tupakkatuotteiden yhdenmukainen esittämistapa, jotta luettelo ei sisältäisi tupakkatuotteiden mainontaa ja muuta myynninedistämistä. Käytännössä tupakkatuotteiden tavaramerkit, pakkauksen sisällön määrä ja hinta tulisi kuvata yhdenmukaisin kirjaimin mustalla painovärillä valkoisella pohjalla. Asetuksessa säädettävät luettelon sisältöä ja ulkoasua koskevat täsmälliset säännökset estäisivät esimerkiksi halvimpien tuotteiden tai uutuustuotteiden erityisen esittelyn luettelossa.

3. Voimaantulo

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan keväällä 2010.

Tupakkatuotteiden esilläpitokieltoa koskeva tupakkalain 8 a § ehdotetaan voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan kuitenkin tulevaisuuteen noin kahden vuoden siirtymäajan jälkeen eli vuoden 2012 alusta.

Tupakkatuotteiden myyntikieltoa automaattisista myyntilaitteista koskeva tupakkalain 10 a §:n 2 momentti ehdotetaan voimaantulosäännöksen 3 momentissa tulevaisuuteen noin neljän vuoden siirtymäajan jälkeen eli vuoden 2014 alusta. Ennen säännöksen voimaantuloa sovellettaisiin automaattisia myyntilaitteiden valvonnan suhteen nyt ehdotetun lain voimaan tullessa voimassa ollutta 11 §:ää ja 31 c §:n 2-kohtaa. Ehdotuksen mukaan automaattisiin myyntilaitteisiin ei sovellettaisi siirtymäkauden aikana lain 8 a §:ää. Vuoden 2012 alusta siirtymäajan loppuun myyntilaitteissa voitaisiin siten nykyiseen tapaan esittää myyntivalikoimassa olevat tupakkatuotteet, tuotteiden kuvat ja niiden tavaramerkit.

Tupakointi voitaisiin nykyiseen tapaan voimaantulosäännöksen 4 momentin mukaan sallia hotellin ja muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneissa ehdotetun 13 §:n 2 momentin estämättä vuoden 2012 alkuun asti.

Ennen ehdotettujen lakien voimaantuloa voitaisiin ehdotuksen mukaan ryhtyä niiden täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

4. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Ehdotetun tupakkatuotteiden esilläpitokielon tavoitteena on rajoittaa tupakkatuotteiden markkinointia. Perustuslain 12 §:ssä turvattu sananvapaus kattaa lähtökohtaisesti myös mainonnan ja markkinoinnin, vaikkei kaupallinen viestintä kuulukaan sananvapauden ydinalueelle.

Mainontaan ja markkinointiin voidaan perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan kohdistaa pidemmälle meneviä rajoituksia kuin sananvapauden sisällöllisellä ydinalueella olisi mahdollista. Toisaalta myös mainontaa ja markkinointia koskevan sääntelyn tulee täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset (PeVL 19/2002 vp, s. 3/I, PeVL 9/2004 vp, s. 7/I, PeVL 37/2005 vp, s. 4/I).

Tupakkatuotteiden mainonta kiellettiin jo tupakkalain säätämisen yhteydessä vuonna 1976. Hallituksen esitys laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (HE 693/1976 vp) käsiteltiin tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Eduskunnan perustuslakivaliokunta katsoi mietinnössään (PeVM 4/1976 vp), että tupakan terveysvaaroista johtuen sen markkinoinnissa elinkeinonharjoittajan vapauksiin voidaan puuttua tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä annettavien säännöksiin.

Vuonna 1995 kiellettiin tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkin tai muun tunnusmerkin liittäminen muun tuotteen ja palvelun mainontaan tai muuhun myynninedistämiseen sekä elinkeinotoiminnassa yleisesti käytetyn muun tuotteen tavaramerkin tai muun tunnusmerkin käyttäminen tupakkatuotteen markkinoinnissa. Hallituksen esityksessä (HE 116/1993 vp.) todettiin, että esityksessä esitetyllä tavalla voidaan rajoittaa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä myös tavaramerkin käyttämistä tupakkatuotteen markkinoinnissa sekä tupakkatuotteen tavaramerkin liittämistä muun tuotteen markkinointiin kuluttajien suojelemiseksi tupakoinnilta ja sen aiheuttamilta terveyshaitoilta.

Nyt ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää erityisesti lasten ja nuorten altistumista tupakkatuotteiden markkinoinnille. Tupakkatuotteiden esilläpidon kiellon tarkoituksena on varmistaa, ettei jo säädettyjä tupakkamainonnan rajoituksia kierretä sellaisilla markkinoinnin keinoilla, joita ei tähän asti ole kielletty. Ehdotuksella ei rajoitettaisi tupakkatuotteiden tavaramerkkien käyttöä tavaroiden tunnuksena, vaan niiden esittämistä väestön arkielämään kuuluvassa

ympäristössä. Esitettyjen rajoitusten taustalla on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä kansanterveyden edistämiseen ja lasten suojeluun liittyviä perusteita.

Kaiken kaikkiaan on arvioitavissa, että esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

1.

Laki**toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/1976) 10 b §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 984/2008,

muutetaan lain nimike, 1 §, 2 §:n 16 kohta, 6 a ja 6 b §, 4 luvun otsikko, 7, 8, 10, 10 a ja 11—13 §, 13 a §:n suomenkielinen sanamuoto, 13 e §, 14 b §:n 1 ja 3 momentti, 17—21, 31, 31 a, 31 c ja 31 d §, 31 e §:n 1 momentti ja 33 a §:n 1 momentin 1 kohta,

sellaisena kuin niistä ovat 2 §:n 16 kohta, 12 ja 13 e § sekä 14 b §:n 1 ja 3 momentti laissa 700/2006, 6 a § laissa 498/2002 ja mainitussa laissa 984/2008, 6 b, 11 ja 18 § mainitussa laissa 498/2002, 4 luvun otsikko ja 31 e §:n 1 momentti laissa 412/2009, 7 § mainituissa laeissa 498/2002, 984/2008 ja 412/2009, 8 § laissa 765/1994 ja mainitussa laissa 984/2008, 10 § mainitussa laissa 765/1994, laissa 487/1999 ja mainitussa laissa 984/2008, 10 a § mainitussa laissa 487/1999, 13 § mainituissa laeissa 765/1994 ja 700/2006, 13 a §:n suomenkielinen sanamuoto mainitussa laissa 765/1994, 17, 31, 31 a, 31 c, 31 d ja 33 a §:n 1 momentin 1 kohta mainitussa laissa 984/2008, 19 § laissa 1148/1994, 20 § mainituissa laeissa 487/1999 ja 498/2002, 21 § laissa 1541/2001 ja mainituissa laeissa 498/2002 ja 984/2008 sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 953/1992 ja mainituissa laeissa 487/1999, 498/2002, 700/2006 ja 984/2008, uusi 17 ja 18 kohta ja lakiin uusi 8 a § seuraavasti:

Tupakkalaki

1 §

Tässä laissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista, edistetään niiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä tupakansavulle altistumiselta.

Lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden käytön loppuminen.

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

16) *työyhteisön asiakkaille tarkoitettulla tilalla* työyhteisössä asiakkaille varattua tai heidän käytössään olevaa sisätilaa;

17) *yleisellä tilaisuudella* kokoontumislaisa (530/1999) tarkoitettua yleistä kokousta ja yleisötilaisuutta; sekä

18) *tupakkasponsoroinnilla* sellaista julkista tai yksityistä tapahtumalle, toiminnalle tai henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen.

6 a §

Testauslaboratorion, joka suorittaa 6 §:n 2 momentissa tarkoitettut mittaukset, varmistamisen tai todentamisen, on oltava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymä ja valvoma. Lupa- ja valvontavirasto pitää luetteloa hyväksytyistä laboratorioista.

Testauslaboratorion hyväksymistä koskeva hakemus on toimitettava lupa- ja valvontavirastolle. Lupa- ja valvontavirasto hyväksyy laboratorion, jos laboratorio esittää hakemuksensa liitteenä todistuksen siitä, että Mitatekniikan keskus on todennut, että laborato-

rio täyttää kansainväliset vaatimukset testauslaboratorioiden pätevyydestä ja että sen pätevyysalueeseen kuuluvat 6 §:n 2 momentissa tarkoitettut testausmenetelmät.

Testauslaboratorioksi voidaan hyväksyä vain viranomaisen. Tupakkatuotteen maahantuojan tai valmistajan yhteydessä toimiva testauslaboratorio voidaan kuitenkin hyväksyä suorittamaan omien tuotteidensa mittaukset tai varmistamisen. Paloturvallisuusvaatimusten todentamisen voi suorittaa myös muu akkreditoitu tutkimuslaboratorio.

Testauslaboratorio katsotaan ilman eri päätöstä hyväksytyksi, jos testauslaboratorio, tupakkatuotteen valmistaja tai maahantuoja toimittaa lupa- ja valvontavirastolle todistuksen siitä, että toisen jäsenvaltion viranomaisen on hyväksynyt testauslaboratorion, ja ilmoittaa ne perusteet, joilla laboratorio ja käytetyt testausmenetelmät on hyväksytty.

6 b §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi keskeyttää laboratorion toiminnan määrääjäksi tai peruuttaa laboratorion hyväksymisen, jos:

1) Mittatekniikan keskus toteaa, ettei testauslaboratorio täytä sen pätevyydelle tai testausmenetelmien pätevyydelle asetettuja vaatimuksia; tai

2) lupa- ja valvontavirasto on saanut toisen jäsenvaltion viranomaiselta tai muulta taholta perustellun tiedon siitä, etteivät testauslaboratorio tai testausmenetelmät täytä hyväksymiselle tai pätevyydelle asetettuja vaatimuksia, tai ettei laboratorion ilmoittamia mittaus tuloksia voida pitää luotettavina.

Lupa- ja valvontavirasto voi keskeyttää laboratorion toiminnan määrääjäksi myös, jos sillä on perusteltu syy epäillä testauslaboratoriota koskevien tietojen oikeellisuutta tai testauslaboratorion toiminnan asianmukaisuutta.

Testauslaboratorion on ilmoitettava hyväksymisen edellytyksiä koskevista muutoksista lupa- ja valvontavirastolle.

Tarkemmat säännökset testauslaboratorioista ja niiden hyväksymisestä, hyväksymisen edellytyksenä olevasta akkreditointimenettelystä, valvonnan toteuttamisesta sekä lupa- ja valvontavirastolle tehtävistä ilmoituksista annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Ministeriön asetuksella voi-

daan säätää myös Euroopan yhteisöjen komissiolle tehtävistä testauslaboratorioita koskevista ilmoituksista.

4 luku

Maahantuonti, hallussapito, myynti ja muu luovuttaminen sekä mainonta

7 §

Tupakkatuotteita saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa vain tämän pykälän ja 7 a §:n 1 ja 2 momentin mukaisissa vähittäismyyntipakkauksissa. Pakkauksen vähimmäiskoko on 30 grammaa irtotupakkaa, 20 savuketta tai 10 pikkusikaria. Sikareita voidaan kuitenkin myydä irrallisina. Irrallisena myytävän sikarin on oltava varustettu asianmukaisilla merkinnöillä.

Tupakkatuotteita ei saa, sikareita lukuun ottamatta, myydä vähittäismyyntipakkauksessa, joka sisältää pienempiä pakkauksia tai joka voidaan jakaa pienempiin pakkauksiin.

Tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan on ennen tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa myyntiä tai muuta luovuttamista merkittävä tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukseen:

1) suomeksi ja ruotsiksi varoitukset tupakan aiheuttamista terveystaharoista;

2) suomeksi ja ruotsiksi savukkeesta poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät; ja

3) tuotteen tunnistamista ja jäljittämistä varten tarvittavat tiedot.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan säätää 1 ja 3 momentissa tarkoitettujen merkintöjen pinta-alasta, sijainnista, tekstistä, kuvista, vuorottelemisesta, kehystämisestä ja muusta määrittelystä.

Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukseen tulevista valmisteverotukseen liittyvistä merkinnöistä on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Tämän pykälän 3 momentin säännös suomen ja ruotsin kielen käyttämisestä merkinnöissä ei koske maasta vietävää tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä eikä tupakkatuotteiden tai tupakointivälineiden myyntiä ammattimaisessa kansainvälisessä liikenteessä olevassa vesi- tai ilma-aluksessa myytäväksi taikka niiden myyntiä tällaisessa aluk-

sessä tai lentoasemalla sijaitsevassa verottomien tavaroiden myymälässä.

8 §

Tupakkatuotteen mainonta ja epäsuora mainonta on kielletty. Epäsuorana mainontana pidetään erityisesti tupakkatuotteen myynnin edistämistä muun hyödykkeen mainonnan yhteydessä siten, että muun hyödykkeen tunnuksena käytetään sellaisenaan tai tunnustettavasti muunnettuna tupakkatuotteelle vakiintunutta tunnusta tai että muutoin välittyy mielikuva tietystä tupakkatuotteesta. Mitä edellä säädetään tupakkatuotteesta, koskee myös tupakkaa, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmää ja tupakointivälinettä. Mitä edellä säädetään mainonnasta, koskee myös tupakkasponsorointia ja muuta myyminen edistämistoimintaa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta mainontaan julkaisussa, joka on painettu ja julkaistu Euroopan yhteisöjen ulkopuolella ja jota ei ole ensisijaisesti suunnattu Euroopan yhteisöjen markkinoille ja jonka pääasiallinen tarkoitus ei ole tupakan, tupakkatuotteen, tupakan vastikkeen, tupakkajäljitelmän tai tupakointivälineen mainonta.

Tupakan, tupakkatuotteen, tupakan vastikkeen, tupakkajäljitelmän sekä tupakointivälineen valmistaja tai maahantuojaja voi antaa 1 momentin säännösten estämättä tuotetta markkinoissaan sen myyntiin osallistuville tietoa tuotteensa hinnasta, koostumuksesta, ominaisuuksista ja valmistamisesta sekä muuta vastaavaa tuotetietoa. Tarkempia säännöksiä tuotetiedon sisällöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

8 a §

Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito tupakkatuotteiden vähittäismyynnissä on kielletty.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaiseen erillisellä sisäänkäynnillä varustettuun pääosin tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä myyvään myyntipaikkaan, jossa myytäviä tupakkatuotteita ei voida nähdä myyntipaikan ulkopuolelta ja jonne alle 18-vuotiailta on pääsy kielletty.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske tu-

pakkatuotteiden myyntiä kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävällä aluksella.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyjä saa pyynnöstä esittää tupakkatuotteiden ostajalle vähittäismyynnissä myytävänä olevista tupakkatuotteista ja niiden hinnoista painetun luettelon, joka sisältää vain välttämättömän tuotetiedon yhdenmukaisella tavalla esitettyinä. Luettelon sisällöstä ja ulkoasusta säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

10 §

Tupakkatuotetta ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaalle.

Tupakkatuotteita myyvän henkilön tulee olla täyttänyt 18 vuotta. Sitä nuorempi henkilö saa kuitenkin myydä tupakkatuotteita, jos myynti tapahtuu 18 vuotta täyttäneen henkilön valvonnan alaisena.

Tupakointivälineitä ei saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaalle.

Tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä myyvän elinkeinonharjoittajan tulee kustannuksellaan laatia ja toteuttaa omavalvontasuunnitelma 1 ja 3 momentissa säädettyjen kieltojen noudattamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset omavalvontasuunnitelman laatimisesta ja säädetään sen sisällöstä ja toteuttamisesta.

10 a §

Suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa ei saa maahantuoda, myydä tai muutoin luovuttaa. Maahantuontikielto koskee myös suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakan hankkimista ja vastaanottamista postitse tai muulla vastaavalla tavalla Suomen ulkopuolelta. Yksityishenkilö saa kuitenkin omaa henkilökohtaista käyttöään varten tuoda maahan suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa matkatavarana mukanaan enintään 30 rasiaa edellyttäen, että rasia sisältää enintään 50 grammaa mainittua tupakkaa.

Tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta on kielletty.

Tupakkatuotteiden myynti tullihuutokaupalla ja 12 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa mainituissa paikoissa on kielletty.

11 §

Tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito on kielletty alle 18-vuotiaalta.

12 §

Tupakointi on kielletty:

1) perhepäivähoidon sisätiloissa perhepäivähoidon aikana, päiväkotien sisätiloissa ja ulkoalueilla sekä lastensuojelulain (417/2007) tai mielenterveyslain (1116/1990) nojalla hoitoa antavien laitosten alle 18-vuotiaille tarkoitetuissa sisätiloissa ja heille tarkoitetuilla ulkoalueilla;

2) perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisätiloissa ja oppilasasuntoloissa sekä niiden käytössä olevilla ulkoalueilla;

3) virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatuissa sisätiloissa;

4) sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa;

5) työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa, jollei jäljempänä toisin säädetä;

6) yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa ja muiden kulkuneuvojen sisätiloissa silloin, kun tilassa oleskelee alle 18-vuotias;

7) asunto-osakeyhtiön tai muun asuinyhteisön asuinkiinteistöjen yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa;

8) katoksissa, katsomoissa ja muilla ulkoalueilla järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan.

Jos elinkeinonharjoittaja sallii tupakoinnin ravitsemisliikkeensä ulkona olevassa tarjoilutilassa tai muualla hallinnassaan olevalla ulkoalueella, hänen on huolehdittava, ettei tupakansavu kulkeudu sieltä avoimen ikkunan, oven, muun aukon tai ilmanvaihdon kautta ravitsemisliikkeen sisätiloihin.

Asunto-osakeyhtiö tai muu asuinyhteisö voi kieltää tupakoinnin hallitsemallaan yhteisellä ulkoalueella rakennuksen ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikkialueella ja yhteisillä parvekkeilla.

13 §

Edellä 12 §:n 1 momentin 3—6 kohdassa tarkoitettujen sisätilan ja yleisen kulkuneuvon haltija ja yleisen tilaisuuden järjestäjä voi kuitenkin sallia tupakoinnin tähän tarkoituk-

seen varatussa huoneessa tai asianomaisen huoneiston tai tilan osassa siten, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan niihin tiloihin, joissa tupakointi on kielletty. Tupakointia varten ei voida kuitenkaan järjestää erillistä huonetta tai muuta tilaa sellaisen sisätilan yhteyteen, joka on pääasiassa alle 18-vuotiaiden käytössä.

Tupakointi voidaan myös sallia enintään yhdessä kymmenestä hotellin tai muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneesta. Huoneiden lukumäärästä riippumatta tupakointi voidaan kuitenkin sallia kolmessa majoitushuoneessa. Tällöin on huolehdittava siitä, etteivät työntekijät joudu näissä huoneissa työskennellessään altistumaan tupakansavulle.

Tupakointi voidaan lisäksi sallia kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävän aluksen ravintolassa ja muussa ravitsemisliikkeessä, jonka tarjoilutila on alle 50 m². Tätä suuremmasta tarjoilutilasta voidaan varata tupakoiville enintään 50 prosenttia. Tällöin on kuitenkin huolehdittava, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Samassa ravintolakokonaisudessa samanaikaisesti avoinna olevat ravintolatilat katsotaan yhdeksi ravintolaksi. Tarjoilutilalla tarkoitetaan aluetta, joka on varattu tarjolla olevan ruuan tai juoman nauttimiseen.

Työnantaja on velvollinen neuvoteltuaan asiasta työntekijöiden tai näiden edustajan kanssa kieltämään tupakoinnin tai rajoittamaan sitä siten, etteivät työntekijät tahattomasti altistu tupakansavulle niissä työyhteisön työtiloissa, joissa tupakointi ei ole 12 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan kielletty.

Mitä 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja tämän pykälän 4 momentissa säädetään tupakoinnin kieltämisestä ja rajoittamisesta työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa ja työtiloissa, ei sovelleta sellaiseen työtilaan, joka on työntekijän tai elinkeinon- ja muun ammatinharjoittajan kodissa, eikä muuhun työtilaan, joka on yksinomaan saman perheen jäsenten ja muiden samassa taloudessa asuvin käytössä.

Edellä 12 §:ssä tarkoitettujen sisätilan tai ulkoalueen haltijan ja yleisen tilaisuuden järjestäjän sekä tämän pykälän 1—3 momentissa tarkoitettujen tupakointiin varatun tilan

haltijan tulee asettaa näkyville tupakointikiel-
lon ja tupakointiin tarkoitettujen tilan osoittavat
opasteet, jollei kysymys ole luonnollisen
henkilön kodista tai muusta kuin yleisestä
kulkuneuvosta. Tarkempia säännöksiä opas-
teesta ja sen asettamisesta voidaan antaa val-
tioneuvoston asetuksella.

13 a §

Jos joku tupakoi yleisessä kulkuneuvossa,
sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on 12 tai
13 §:n säännösten perusteella kielletty, eikä
kehotuksesta huolimatta lopeta tupakointia,
saa yleisen kulkuneuvon haltija tai liikenne-
henkilökuntaan kuuluva, yleisen tilaisuuden
järjestäjä taikka asianomaisen sisätilan tai ul-
koalueen haltija taikka näiden edustaja pois-
taa hänet kulkuneuvosta, sisätilasta tai ulko-
alueelta, jollei poistamista voida pitää koh-
tuuttomana.

13 e §

Työsuojeluviranomaisten, 14 a §:ssä tar-
koitetun kunnan valvontaviranomaisen ja
tarvittaessa poliisin on ilmoitettava alkoholi-
lain (1143/1994) 41 ja 42 §:ssä tarkoitettulle
lupaviranomaiselle tupakointitilaa koskevien
säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvon-
taviranomaiselle tupakointitilan rakentamis-
ta, kunnossapitoa tai korjaus- ja muutostyötä
koskevien säännösten ja määräysten rikkomis-
esta. Alkoholin mukaisen lupaviranomai-
sen on ilmoitettava työsuojeluviranomaiselle
ja kunnan valvontaviranomaiselle havaitse-
mastaan tupakointitilaa ja ulkona tapahtuvaa
tupakointia koskevien säännösten rikkomis-
esta. Työsuojeluviranomaisen ja 14 a §:ssä
tarkoitettujen kunnan valvontaviranomaisen tu-
lee ilmoittaa toisilleen edellä tarkoitettujen
säännösten ja määräysten rikkomisesta.

14 b §

Jollei tässä laissa säädetä toisin, tupakoin-
nin kieltämistä ja sen rajoittamista koskevan
12 §:n 1 momentin 5 kohdan ja 13 §:n 4 mo-
mentin säännösten noudattamista työyhtei-
sössä valvovat työsuojeluviranomaiset siten
kuin siitä säädetään työsuojelun valvonnasta
ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta an-
netussa laissa (44/2006).

Tämän lain 12 §:n 1 momentin 4, 5 ja

8 kohdan noudattamista valvoo poliisi.

17 §

Kunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehty-
jen ilmoitusten perusteella suorittaa tupakka-
tuotteiden varastointi- ja myyntipaikkojen
tarkastuksia sekä valvoa tupakkatuotteiden ja
tupakointivälineiden myyntiä ja esilläpitoa
myyntipisteessä, tupakkatuotteiden ja tupa-
kointivälineiden myynnin omavalvontaa, tu-
pakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mai-
nontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa
samoin kuin tupakointikieltojen ja rajoitusten
noudattamista toimialueellaan.

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan
säännösten vastaista toimintaa, kunnan tulee
kieltää säännösten vastainen toiminta. Kunta
voi myös ilmoittaa asiasta:

1) viralliselle syyttäjälle, jos kysymys on
8 a, 10, 10 b, 10 d tai 12 §:n, 13 §:n 1—3 tai
6 momentin taikka 13 b §:n säännösten vas-
taisesta menettelystä; sekä

2) Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvon-
tavirastolle, jos kysymys on 5, 6, 6 a—6 c tai
7 §:n, 7 a §:n 1 tai 2 momentin taikka 8 tai
9 §:n vastaisesta menettelystä.

18 §

Jos tupakkatuotetta, tupakan vastiketta, tu-
pakkajäljitelmaa tai tupakointivälinettä mai-
nostetaan taikka harjoitetaan sen muuta 7 a
§:n 3 momentin taikka 8 tai 9 §:n vastaista
myynninedistämistä, Sosiaali- ja terveystieteiden
lupa- ja valvontavirasto voi kieltää mainonta-
tai myynninedistämistoimen tilaajaa, sen
toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa
olevaa jatkamasta ja uudistamasta säännösten
vastaista menettelyä.

Lupa- ja valvontavirasto voi kieltää tupak-
katuotteen tai tupakointivälineen valmistajal-
ta tai maahantuojalta tai muulta elinkeinon-
harjoittajalta tuotteen elinkeinotoiminnassa
tapahtuvan myymisen tai muun luovuttami-
sen:

1) jos tupakkatuote tai sen vähittäismyynti-
pakkaus on 5 §:n tai 7 §:n 1—3 momentin tai
7 a §:n 1 tai 2 momentin säännösten vastai-
nen;

2) jos savukkeeseen terva-, nikotiini- ja hiili-
monoksidipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n
2 momentissa edellytetyllä tavalla tai 6 a §:n
mukaisessa hyväksytyssä laboratoriossa taik-

ka jos näistä pitoisuuksista ei ole tehty 6 b §:n 3 momentissa tai 6 c §:n 1 ja 2 momentissa säädettyä ilmoitusta;

3) jos virasto toteaa, että tupakkatuotteiden sisältämät terveydelle vaarallisten aineiden pitoisuudet poikkeavat siitä, mitä valmistaja tai maahantuojaja on ilmoittanut, tai pakkausmerkinnät eivät vastaa tupakkatuotteiden sisältämien terveydelle vaarallisten aineiden pitoisuuksia; tai

4) virastolle toimitettujen 6 ja 6 a—6 c §:n mukaisten tietojen tarkistamiseksi.

Lupa- ja valvontavirasto voi määrätä 2 momentissa tarkoitetun myyntikiellon myös harkitessaan testauslaboratorion hyväksymisen tai hyväksymisen peruuttamisen edellytyksiä, jos sillä on perusteltu syy epäillä testauslaboratoriota koskevien tietojen oikeellisuutta tai testauslaboratorion toiminnan asianmukaisuutta. Myyntikieltoa määrättäessä on otettava huomioon, onko tupakkatuotteen ja tupakointivälineen valmistajalla tai maahantuojalla mahdollisuus tässä laissa tarkoitettujen veloitteiden täyttämiseksi käyttää asian käsittelyn aikana toista hyväksyttyä testauslaboratoriota.

Lupa- ja valvontavirasto voi velvoittaa asettamassaan määräajassa 2 momentissa tarkoitetun valmistajan tai maahantuojan ottamaan tupakkatuotteen tai tupakointivälineen pois markkinoilta.

Lupa- ja valvontaviraston on päätettävä myyntikiellon tai markkinoilta poistamista koskevan veloitteen peruuttamisesta välittömästi sen jälkeen, kun tällaiselle viranomaisen määräykselle ei enää ole tässä laissa tarkoitettua perustetta.

19 §

Jos 18 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen säännösten vastaisen menettelyn jatkaminen tai uudistaminen on menettelyn laadun tai merkityksen johdosta tarpeen kiireellisesti estää, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi väliaikaisesti ennen asian lopullista ratkaisemista antaa tätä koskevan kiellon. Väliaikaista kieltoa koskeva määräys tulee voimaan heti, ja se voidaan peruuttaa ennen asian lopullista ratkaisemista.

20 §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavi-

rasto voi 18 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 19 §:ssä säädetystä kiellosta tai 18 §:n 4 momentissa säädetystä markkinoilta poistamisesta päättäessään velvoittaa kiellon tai määräyksen saaneen suorittamaan asetetussa määräajassa ja viraston määräämällä tavalla oikaisutoimen, jos sitä säännösten vastaisesta menettelystä aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisena.

Lupa- ja valvontavirasto tai kunta voi tehostaa tämän lain säännösten perusteella antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että asetetun määräajan jälkeen tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella. Uhkasakkoon ja teettämisuhkaan sovelletaan, mitä uhkasakko-laissa (1113/1990) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

21 §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston antamaan kieltopäätökseen tai väliaikaista kieltoa koskevaan määräykseen, joka perustuu 7 a §:n 3 momentin taikka 8 tai 9 §:n vastaiseen mainontaan tai muuhun myyninedistämiseen taikka siihen, että tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaus on 7 §:n 1—3 momentin taikka 7 a §:n 1 tai 2 momentin vastainen, sekä viraston näiden tehosteeksi asettamaan uhkasakkoon tai teettämisuhkaan ei saa hakea valittamalla muu-
tosta.

Kunnan tai sen 14 a §:ssä tarkoitetun viranhaltijan 1 momentissa tarkoitetussa asiassa kiellon noudattamisen tehosteeksi asettama uhkasakko tai teettämisuhka koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Se, jolle uhkasakko tai teettämisuhka on asetettu, voi saattaa asian hakemuksella viraston käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa ohjeiden tiedoksisaannista. Lupa- ja valvontaviraston päätöksen saanut asianomainen voi saattaa asian edelleen markkinaoikeuden käsiteltäväksi siten kuin 3 momentissa säädetään.

Se, jolle lupa- ja valvontavirasto on antanut 1 momentissa tarkoitetun kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen taikka asettanut sen tehosteeksi uhkasakon tai teettämisuhan, voi hakemuksella saattaa asian markkinaoikeuden käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen

tiedoksi saamisesta.

Kunnan tai lupa- ja valvontaviraston 1 momentissa tarkoitettussa asiassa asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan täytäntöönpanosta päättää uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta markkinaoikeus.

Lupa- ja valvontaviraston tai kunnan 5, 6, 6 a—6 c §:n taikka kunnan 10, 10 a tai 12 §:n taikka 13 §:n 1—3 tai 6 momentin säännösten vastaisesti toimineelle asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan määrää täytäntöön pantavaksi uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta hallinto-oikeus.

31 §

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä tai harjoittaa näiden muuta myyinnedistämistoimintaa taikka muutoin menettelee 7 a §:n 3 momentin taikka 8, 8 a tai 9 §:n säännösten vastaisesti, on tuomittava *tupakan markkinointirikkomuksesta* sakkoon. Mitä edellä säädetään, koskee mainonta- ja myyinnedistämistoimen ja muun toimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa.

31 a §

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä tai harjoittaa niiden muuta myyinnedistämistoimintaa taikka muutoin toimii 7 a §:n 3 momentin taikka 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesti siten, että sitä on pidettävä sen toteuttamistapa, kohderyhmän ikä tai koko taikka menettelystä saatu taloudellinen hyöty huomioon ottaen myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä, on tuomittava *tupakan markkinointirikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Mitä edellä säädetään, koskee mainonta- ja myyinnedistämistoimen ja muun toimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa.

31 c §

Joka

1) myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa taikka välittää tupakkatuotteen alle 18-vuotiaalle 10 §:n 1 momentin vastaisesti,

2) myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa taikka välittää suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa 10 a §:n 1 momentin vastaisesti,

3) elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita ilman vähittäismyyntilupaa 10 b §:n vastaisesti, taikka

4) tukkumyynnissä myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita muulle kuin toiselle tukkukaupalle tai vähittäismyyntiluvanhaltijalle 10 d §:n vastaisesti,

on tuomittava *tupakan myyntirikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

31 d §

Joka elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, joita ei ole testattu 6 a §:n mukaisessa hyväksytyssä testauslaboratoriossa tai joista ei ole toimitettu 6 c §:ssä tarkoitettuja tietoja tai jonka pakkausmerkinnät eivät ole 7 §:n 1—3 momentin taikka 7 a §:n 1 ja 2 momentin mukaisia, on tuomittava *tupakkalain vastaisen tuotteen myynnistä* sakkoon.

31 e §

Joka tuo maahan tupakkatuotteita 7 b §:n tai 11 §:n vastaisesti tai suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa 10 a §:n 1 momentin vastaisesti, on tuomittava, jollei teosta muualla säädetä ankarampaa rangaistusta, *tupakkatuoterikkomuksesta* sakkoon.

33 a §

Kunta voi korvauksetta peruuttaa vähittäismyyntiluvan määrääjäksi, vähintään viikoksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jos 10 b §:ssä tarkoitettun vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta huomautuksesta, varoituksesta tai sakkorangaistuksesta huolimatta:

1) mainostaa tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä tai harjoittaa näiden muuta myyinnedistämistoimintaa 8 §:n 1 momentin vastaisesti taikka pitää tupakkatuotteita esillä myyntipaikassa 8 a §:n vastaisesti;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 8 a § tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2012.

Lain 10 a §:n 2 momentti tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014. Ennen sen voimaantuloa automaattisiin myyntilaitteisiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Tupakointi voidaan sallia hotellin ja muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneissa 13 §:n 2 momentin estämättä 1 päivään tammikuuta 2012 saakka.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki**lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 10 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lääkelain (395/1987) 54 a §:n 1 momentti ja 54 e §, sellaisina kuin ne ovat laissa 22/2006, seuraavasti:

54 a §

Nikotiinivalmisteita saa myydä 38 §:ssä säädetystä poiketen myös tupakkaa myyvissä vähittäiskaupoissa, kioskeissa ja huolto-
asemilla sekä ravitsemisliikkeissä myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Nikotiinivalmisteita saa myydä ainoastaan 18 vuotta täyttäneille. Myyjän on voitava valvoa ostotilannetta. Myynti automaattisista myyntilaitteista on kielletty.

54 e §

Nikotiinivalmisteiden sijoittelusta vähit-

täismyynnissä ja lupahakemuksen sisällöstä voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Lääkelaitos voi määrätä, että vähittäismyynnissä myytäviin nikotiinivalmisteisiin on liitettävä erilliset käyttöohjeet. Lääkelaitos antaa tarvittaessa määräyksiä ohjeiden sisällöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 2 päivänä lokakuuta 2009

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Peruspalveluministeri *Paula Risikko*

1.

Laki**toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/1976) 10 b §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 984/2008,

muutetaan lain nimike, 1 §, 2 §:n 16 kohta, 6 a ja 6 b §, 4 luvun otsikko, 7, 8, 10, 10 a ja 11—13 §, 13 a §:n suomenkielinen sanamuoto, 13 e §, 14 b §:n 1 ja 3 momentti, 17—21, 31, 31 a, 31 c ja 31 d §, 31 e §:n 1 momentti ja 33 a §:n 1 momentin 1 kohta,

sellaisena kuin niistä ovat 2 §:n 16 kohta, 12 ja 13 e § sekä 14 b §:n 1 ja 3 momentti laissa 700/2006, 6 a § laissa 498/2002 ja mainitussa laissa 984/2008, 6 b, 11 ja 18 § mainitussa laissa 498/2002, 4 luvun otsikko ja 31 e §:n 1 momentti laissa 412/2009, 7 § mainituissa laeissa 498/2002, 984/2008 ja 412/2009, 8 § laissa 765/1994 ja mainitussa laissa 984/2008, 10 § mainitussa laissa 765/1994, laissa 487/1999 ja mainitussa laissa 984/2008, 10 a § mainitussa laissa 487/1999, 13 § mainituissa laeissa 765/1994 ja 700/2006, 13 a §:n suomenkielinen sanamuoto mainitussa laissa 765/1994, 17, 31, 31 a, 31 c, 31 d ja 33 a §:n 1 momentin 1 kohta mainitussa laissa 984/2008, 19 § laissa 1148/1994, 20 § mainituissa laeissa 487/1999 ja 498/2002, 21 § laissa 1541/2001 ja mainituissa laeissa 498/2002 ja 984/2008 sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 953/1992 ja mainituissa laeissa 487/1999, 498/2002, 700/2006 ja 984/2008, uusi 17 ja 18 kohta ja lakiin uusi 8 a § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus**Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämisestä**Tupakkalaki*

1 §

Tässä laissa säädetään toimenpiteistä, joilla pyritään tupakointia vähentämällä ehkäisemään niiden terveysvaarojen ja -haittojen syntymistä, joita tupakointi aiheuttaa tai joiden syntymisalttiutta se lisää.

Tupakkavalmisteverosta ja sen määräämisestä säädetään erikseen.

1 §

Tässä laissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista, edistetään niiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä tupakansavulle altistumiselta.

Lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden käytön loppuminen.

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

16) työyhteisön asiakkaille tarkoitettulla

16) työyhteisön asiakkaille tarkoitettulla

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tilalla työyhteisössä asiakkaille varattua tai heidän käytössään olevaa sisätilaa.

tilalla työyhteisössä asiakkaille varattua tai heidän käytössään olevaa sisätilaa;

17) *yleisellä tilaisuudella* kokoontumislaissa (530/1999) tarkoitettua yleistä kokousta ja yleisötilaisuutta; sekä

18) *tupakkasponsoroinnilla* sellaista julkista tai yksityistä tapahtumalle, toiminnalle tai henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena taikka suorana tai epäsuorana vaiikutuksena on tupakkatuotteen myynnin edistäminen.

6 a §

Testauslaboratorion, joka suorittaa 6 §:n 2 momentissa tarkoitetut mittaukset, varmistamisen tai todentamisen, on oltava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymä ja valvoma. Lupa- ja valvontavirasto pitää luetteloa hyväksytyistä laboratorioista.

Testauslaboratorion hyväksymistä koskeva hakemus on toimitettava Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle. Tuotevalvontakeskus hyväksyy laboratorion, jos laboratorio esittää hakemuksensa liitteenä todistuksen siitä, että Mittatekniikan keskus on todennut, että laboratorio täyttää kansainväliset vaatimukset testauslaboratorioiden pätevyydelle ja että sen pätevyysalueeseen kuuluvat 6 §:n 2 momentissa tarkoitetut testausmenetelmät.

Testauslaboratorioksi voidaan hyväksyä vain viranomaisen. Tupakkatuotteen maahantuojan tai valmistajan yhteydessä toimiva testauslaboratorio voidaan kuitenkin hyväksyä suorittamaan omien tuotteidensa mittaukset tai varmistamisen. Paloturvallisuusvaatimusten todentamisen voi suorittaa myös muu akkreditoitu tutkimuslaboratorio.

Testauslaboratorio katsotaan ilman eri päätöstä hyväksytyksi, jos testauslaboratorio, tupakkatuotteen valmistaja tai maahantuojat toimittaa Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle todistuksen siitä, että toisen jäsenvaltion viranomaisen on hyväksynyt testauslaboratorion, ja ilmoittaa ne perusteet, joilla laboratorio ja käytetyt testausmenetelmät on hyväksytty.

6 a §

Testauslaboratorion, joka suorittaa 6 §:n 2 momentissa tarkoitetut mittaukset, varmistamisen tai todentamisen, on oltava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymä ja valvoma. Lupa- ja valvontavirasto pitää luetteloa hyväksytyistä laboratorioista.

Testauslaboratorion hyväksymistä koskeva hakemus on toimitettava *lupa- ja valvontavirastolle*. *Lupa- ja valvontavirasto* hyväksyy laboratorion, jos laboratorio esittää hakemuksensa liitteenä todistuksen siitä, että Mittatekniikan keskus on todennut, että laboratorio täyttää kansainväliset vaatimukset testauslaboratorioiden pätevyydestä ja että sen pätevyysalueeseen kuuluvat 6 §:n 2 momentissa tarkoitetut testausmenetelmät.

Testauslaboratorioksi voidaan hyväksyä vain viranomaisen. Tupakkatuotteen maahantuojan tai valmistajan yhteydessä toimiva testauslaboratorio voidaan kuitenkin hyväksyä suorittamaan omien tuotteidensa mittaukset tai varmistamisen. Paloturvallisuusvaatimusten todentamisen voi suorittaa myös muu akkreditoitu tutkimuslaboratorio.

Testauslaboratorio katsotaan ilman eri päätöstä hyväksytyksi, jos testauslaboratorio, tupakkatuotteen valmistaja tai maahantuojat toimittaa *lupa- ja valvontavirastolle* todistuksen siitä, että toisen jäsenvaltion viranomaisen on hyväksynyt testauslaboratorion, ja ilmoittaa ne perusteet, joilla laboratorio ja käytetyt testausmenetelmät on hyväksytty.

6 b §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi keskeyttää laboratorion toiminnan määräajaksi tai peruuttaa laboratorion hyväksymisen, jos:

1) Mittatekniikan keskus toteaa, ettei testauslaboratorio täytä sen pätevyydelle tai testausmenetelmien pätevyydelle asetettuja vaatimuksia; tai

2) jos tuotevalvontakeskus on saanut toisen jäsenvaltion viranomaiselta tai muulta taholta perustellun tiedon siitä, etteivät testauslaboratorio tai testausmenetelmät täytä hyväksymiselle tai pätevyydelle asetettuja vaatimuksia, tai ettei laboratorion ilmoittamia mittaustuloksia voida pitää luotettavina.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi keskeyttää laboratorion toiminnan määräajaksi myös, jos sillä on perusteltu syy epäillä testauslaboratoriota koskevien tietojen oikeellisuutta tai testauslaboratorion toiminnan oikeellisuutta.

Testauslaboratorion on ilmoitettava hyväksymisen edellytyksiä koskevista muutoksista Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle.

Tarkemmat säännökset testauslaboratorioista ja niiden hyväksymisestä, hyväksymisen edellytyksenä olevasta akkreditointimenettelystä, valvonnan toteuttamisesta sekä Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle ja Euroopan komissiolle tehtävistä ilmoituksista annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

4 luku

Maahantuonti, myynti ja mainonta

7 §

Tupakkatuotteita saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa vain tämän pykälän ja 7 a §:n 1 momentin mukaisissa vähittäismyyntipakkauksissa. Pakkauksen vähimmäiskoko on 30 grammaa irtotupakkaa, 20 savuketta tai 10 pikkusikaria. Sikareita voidaan kuitenkin myydä irrallisina.

6 b §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi keskeyttää laboratorion toiminnan määräajaksi tai peruuttaa laboratorion hyväksymisen, jos:

1) Mittatekniikan keskus toteaa, ettei testauslaboratorio täytä sen pätevyydelle tai testausmenetelmien pätevyydelle asetettuja vaatimuksia; tai

2) *lupa- ja valvontavirasto* on saanut toisen jäsenvaltion viranomaiselta tai muulta taholta perustellun tiedon siitä, etteivät testauslaboratorio tai testausmenetelmät täytä hyväksymiselle tai pätevyydelle asetettuja vaatimuksia, tai ettei laboratorion ilmoittamia mittaustuloksia voida pitää luotettavina.

Lupa- ja valvontavirasto voi keskeyttää laboratorion toiminnan määräajaksi myös, jos sillä on perusteltu syy epäillä testauslaboratoriota koskevien tietojen oikeellisuutta tai testauslaboratorion toiminnan asianmukaisuutta.

Testauslaboratorion on ilmoitettava hyväksymisen edellytyksiä koskevista muutoksista *lupa- ja valvontavirastolle*.

Tarkemmat säännökset testauslaboratorioista ja niiden hyväksymisestä, hyväksymisen edellytyksenä olevasta akkreditointimenettelystä, valvonnan toteuttamisesta sekä *lupa- ja valvontavirastolle* tehtävistä ilmoituksista annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. *Ministeriön asetuksella voidaan säätää myös Euroopan Yhteisöjen komissiolle tehtävistä testauslaboratorioita koskevista ilmoituksista.*

4 luku

Maahantuonti, hallussapito, myynti ja muu luovuttaminen sekä mainonta

7 §

Tupakkatuotteita saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa vain tämän pykälän ja 7 a §:n 1 ja 2 momentin mukaisissa vähittäismyyntipakkauksissa. Pakkauksen vähimmäiskoko on 30 grammaa irtotupakkaa, 20 savuketta tai 10 pikkusikaria. Sikareita voidaan kuitenkin myydä irrallisina.

Irrallisena myytävän sikarin on oltava varustettu asianmukaisilla merkinnöillä.

Tupakkatuotteita ei saa, sikareita lukuun ottamatta, myydä vähittäismyyntipakkauksessa, joka sisältää pienempiä pakkauksia tai joka voidaan jakaa pienempiin pakkauksiin.

Tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan on ennen tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa myyntiä tai muuta luovuttamista merkittävä tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukseen:

1) suomeksi ja ruotsiksi varoitukset tupakan aiheuttamista terveyshaitoista;

2) suomeksi ja ruotsiksi savukkeesta poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät; ja

3) tuotteen tunnistamista ja jäljittämistä varten tarvittavat tiedot.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan säätää 1—2 momentissa tarkoitettujen merkintöjen pinta-alasta, sijainnista, tekstistä, kuvista, vuorottelemisesta, kehystämisestä ja muusta määrittelystä.

Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukseen tulevista valmisteverotukseen liittyvistä merkinnöistä on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Tämän pykälän 2 momentin säännös suomen ja ruotsin kielen käyttämisestä merkinnöissä ei koske maasta vietävää tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä ja tupakkatuotteiden tai tupakointivälineiden myyntiä ammattimaisessa kansainvälisessä liikenteessä olevassa vesi- tai ilma-aluksessa myytäväksi taikka niiden myyntiä tällaisessa aluksessa tai lentoasemalla sijaitsevassa verottomien tavaroiden myymälässä.

8 §

Tupakkatuotteen mainonta ja epäsuora mainonta on kielletty. Epäsuorana mainontana pidetään erityisesti tupakkatuotteen myynnin edistämistä muun hyödykkeen mainonnan yhteydessä siten, että muun hyödykkeen tunnuksena käytetään sellaiseen tai tunnistettavasti muunnettuna tupakkatuotteelle vakiintunutta tunnusta tai että siitä muutoin välittyy mielikuva tietystä tupakkatuotteesta. Mitä edellä säädetään tupakkatuotteesta, koskee myös tupakkaa, tupakkajäljitelmiä ja tupakointivälinettä. Mitä

na. Irrallisena myytävän sikarin on oltava varustettu asianmukaisilla merkinnöillä.

Tupakkatuotteita ei saa, sikareita lukuun ottamatta, myydä vähittäismyyntipakkauksessa, joka sisältää pienempiä pakkauksia tai joka voidaan jakaa pienempiin pakkauksiin.

Tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan on ennen tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa myyntiä tai muuta luovuttamista merkittävä tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukseen:

1) suomeksi ja ruotsiksi varoitukset tupakan aiheuttamista terveyshaitoista;

2) suomeksi ja ruotsiksi savukkeesta poltettaessa syntyvän tervan, nikotiinin ja hiilimonoksidin määrät; ja

3) tuotteen tunnistamista ja jäljittämistä varten tarvittavat tiedot.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan säätää 1 ja 3 momentissa tarkoitettujen merkintöjen pinta-alasta, sijainnista, tekstistä, kuvista, vuorottelemisesta, kehystämisestä ja muusta määrittelystä.

Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaukseen tulevista valmisteverotukseen liittyvistä merkinnöistä on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Tämän pykälän 3 momentin säännös suomen ja ruotsin kielen käyttämisestä merkinnöissä ei koske maasta vietävää tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä eikä tupakkatuotteiden tai tupakointivälineiden myyntiä ammattimaisessa kansainvälisessä liikenteessä olevassa vesi- tai ilma-aluksessa myytäväksi taikka niiden myyntiä tällaisessa aluksessa tai lentoasemalla sijaitsevassa verottomien tavaroiden myymälässä.

8 §

Tupakkatuotteen mainonta ja epäsuora mainonta on kielletty. Epäsuorana mainontana pidetään erityisesti tupakkatuotteen myynnin edistämistä muun hyödykkeen mainonnan yhteydessä siten, että muun hyödykkeen tunnuksena käytetään sellaiseen tai tunnistettavasti muunnettuna tupakkatuotteelle vakiintunutta tunnusta tai että muutoin välittyy mielikuva tietystä tupakkatuotteesta. Mitä edellä säädetään tupakkatuotteesta, koskee myös tupakkaa, *tupakan vastiketta*, tupakkajäljitelmiä ja tu-

edellä säädetään mainonnasta, koskee myös muuta myynninedistämistoimintaa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta mainontaan julkaisussa, joka on painettu ja julkaistu Euroopan yhteisöjen ulkopuolella ja jota ei ole ensisijaisesti suunnattu Euroopan yhteisöjen markkinoille ja jonka pääasiallinen tarkoitus ei ole tupakan, tupakkatuotteen, tupakkajäljitelmän tai tupakointivälineen mainonta.

Tupakan, tupakkatuotteen ja -jäljitelmän sekä tupakointivälineen valmistaja tai maahantuoja voi antaa 1 momentin säännösten estämättä tuotetta markkinoidessaan sen myyntiin osallistuville tietoa tuotteensa hinnasta, koostumuksesta, ominaisuuksista ja valmistamisesta sekä muuta vastaavaa tuotetietoa. Tarkempia säännöksiä tuotetiedon sisällöstä voidaan antaa asetuksella.

pakointivälinettä. Mitä edellä säädetään mainonnasta, koskee myös *tupakkasponsorointia ja* muuta myynninedistämistoimintaa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta mainontaan julkaisussa, joka on painettu ja julkaistu Euroopan yhteisöjen ulkopuolella ja jota ei ole ensisijaisesti suunnattu Euroopan yhteisöjen markkinoille ja jonka pääasiallinen tarkoitus ei ole tupakan, tupakkatuotteen, *tupakan vastikkeen*, tupakkajäljitelmän tai tupakointivälineen mainonta.

Tupakan, tupakkatuotteen, *tupakan vastikkeen ja tupakkajäljitelmän* sekä tupakointivälineen valmistaja tai maahantuoja voi antaa 1 momentin säännösten estämättä tuotetta markkinoidessaan sen myyntiin osallistuville tietoa tuotteensa hinnasta, koostumuksesta, ominaisuuksista ja valmistamisesta sekä muuta vastaavaa tuotetietoa. Tarkempia säännöksiä tuotetiedon sisällöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

8 a §

Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito tupakkatuotteiden vähittäismyynnissä on kielletty.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaiseen erillisellä sisäänkäynnillä varustettuun pääosin tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä myyvään myyntipaikkaan, jossa myytäviä tupakkatuotteita ei voida nähdä myyntipaikan ulkopuolelta ja jonne alle 18-vuotiailta on pääsy kielletty.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske tupakkatuotteiden myyntiä kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävällä aluksella.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyjä saa pyynnöstä esittää tupakkatuotteiden ostajalle vähittäismyynnissä myytävänä olevista tupakkatuotteista ja niiden hinnoista painetun luettelon, joka sisältää vain välttämättömän tuotetiedon yhdenmukaisella tavalla esitettynä. Luettelon sisällöstä ja ulkoasusta säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksella.

10 §

Tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä ei

10 §

Tupakkatuotetta ei saa myydä eikä muu-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

saa elinkeinotoiminnassa myydä eikä muutoin luovuttaa henkilölle, joka on kahdeksaatoista vuotta nuorempi.

Tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä myyvän elinkeinonharjoittajan tulee kustannuksellaan laatia ja toteuttaa omavalvontasuunnitelma, jolla estetään tupakkatuotteen tai tupakointivälineen luovuttaminen kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle henkilölle.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset omavalvontasuunnitelman laatimisesta, sisällöstä ja toteuttamisesta.

10 a §

Suussa käytettävää tupakkaa ei saa elinkeinotoiminnassa maahantuoda, myydä tai muutoin luovuttaa.

Tullihuutokaupalla ei saa myydä tupakkatuotteita.

11 §

Tupakkatuotetta ja tupakointivälinettä saa myydä automaattisesta myyntilaitteesta vain, jos myynti laitteesta tapahtuu valvonnan alaisena. Automaattinen myyntilaitte on sijoitettava siten, että sen käyttöä voidaan jatkuvasti seurata.

Automaattisen myyntilaitteen sijoittamisesta ja käytön valvonnasta vastaa auto-

toin luovuttaa alle 18-vuotiaalle.

Tupakkatuotteita myyvän henkilön tulee olla täyttänyt 18 vuotta. Sitä nuorempi henkilö saa kuitenkin myydä tupakkatuotteita, jos myynti tapahtuu 18 vuotta täyttäneen henkilön valvonnan alaisena.

Tupakointivälineitä ei saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaalle.

Tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä myyvän elinkeinonharjoittajan tulee kustannuksellaan laatia ja toteuttaa omavalvontasuunnitelma 1 ja 3 momentissa säädettyjen kieltojen noudattamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset omavalvontasuunnitelman laatimisesta ja säädetään sen sisällöstä ja toteuttamisesta.

10 a §

Suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa ei saa maahantuoda, myydä tai muutoin luovuttaa. Maahantuontikielto koskee myös suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakan hankkimista ja vastaanottamista postitse tai muulla vastaavalla tavalla Suomen ulkopuolelta. Yksityishenkilö saa kuitenkin omaa henkilökohtaista käyttöään varten tuoda maahan suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa matkatavarana mukanaan enintään 30 rasiaa edellyttäen, että rasia sisältää enintään 50 grammaa mainittua tupakkaa.

Tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta on kielletty.

Tupakkatuotteiden myynti tullihuutokaupalla ja 12 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa mainituissa paikoissa on kielletty.

11 §

Tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito on kielletty alle 18-vuotiaalta.

maattisen myyntilaitteen sijoittamispaikan omistaja, haltija, vastaava hoitaja tai tähän tehtävään nimetty työntekijä.

12 §

Tupakointi on kielletty:

1) päiväkotien lapsille ja oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa sekä niiden pääasiassa kahdeksaatoista vuotta nuoremmille tarkoitetuilla ulkoalueilla;

2) virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatuissa sisätiloissa;

3) sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy;

4) yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa; sekä

5) työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Jos elinkeinonharjoittaja sallii tupakoinnin ravitsemisliikkeensä ulkona olevassa tarjoilutilassa tai muualla ulkona hallinnassaan olevalla alueella, hänen on huolehdittava, ettei tupakansavu kulkeudu sieltä avoimen ikkunan, oven, muun aukon tai ilmanvaihdon kautta ravitsemisliikkeen sisätiloihin.

13 §

Edellä 12 §:ssä tarkoitetun sisätilan ja yleisen kulkuneuvon haltija sekä yleisen ti-

12 §

Tupakointi on kielletty:

1) perhepäivähoidon sisätiloissa perhepäivähoidon aikana, päiväkotien sisätiloissa ja ulkoalueilla sekä lastensuojelulain (417/2007) tai mielenterveyslain (1116/1990) nojalla hoitoa antavien laitosten alle 18-vuotiaille tarkoitetuissa sisätiloissa ja heille tarkoitetuilla ulkoalueilla;

2) perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisätiloissa ja oppilasasuntoloissa sekä niiden käytössä olevilla ulkoalueilla;

3) virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatuissa sisätiloissa;

4) sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa;

5) työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa, jollei jäljempänä toisin säädetä;

6) yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa ja muiden kulkuneuvojen sisätiloissa silloin, kun tilassa oleskelee alle 18-vuotias;

7) asunto-osakeyhtiön tai muun asuinyhteisön asuinkiinteistöjen yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa;

8) katoksissa, katsomoissa ja muilla ulkoalueilla järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoiltaan.

Jos elinkeinonharjoittaja sallii tupakoinnin ravitsemisliikkeensä ulkona olevassa tarjoilutilassa tai muualla hallinnassaan olevalla ulkoalueella, hänen on huolehdittava, ettei tupakansavu kulkeudu sieltä avoimen ikkunan, oven, muun aukon tai ilmanvaihdon kautta ravitsemisliikkeen sisätiloihin.

Asunto-osakeyhtiö tai muu asuinyhteisö voi kieltää tupakoinnin hallitsemallaan yhteisellä ulkoalueella rakennuksen ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikki-alueella ja yhteisillä parvekkeilla.

13 §

Edellä 12 §:n 1 momentin 3—6 kohdassa tarkoitetun sisätilan ja yleisen kulkuneuvon

laisuuden järjestäjä voi kuitenkin sallia tupakoinnin tähän tarkoitukseen varatussa huoneessa tai asianomaisen huoneiston tai tilan osassa siten, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan niihin sisätiloihin, joissa tupakointi on kielletty. Tupakointia varten ei voida kuitenkaan järjestää erillistä huonetta tai muuta tilaa sellaisen sisätilan yhteyteen, joka on pääasiassa kahdeksaatoista vuotta nuorempien henkilöiden käytössä.

Edellä 12 §:n 1 momentin 2, 4 ja 5 kohdassa säädetystä poiketen tupakointi voidaan sallia hotellin ja muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneissa sekä kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävän aluksen ravintolassa ja muussa ravitsemisliikkeessä, jonka tarjoilutila on alle 50 m². Tätä suuremmasta tarjoilutilasta voidaan varata tupakoiville enintään 50 prosenttia. Tällöin on kuitenkin huolehdittava, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Samassa ravintolakokonaisuudessa samanaikaisesti avoinna olevat ravintolatilat katsotaan yhdeksi ravintolaksi. Tarjoilutilalla tarkoitetaan aluetta, joka on varattu tarjolla olevan ruuan tai juoman nauttimiseen.

Työnantaja on velvollinen neuvoteltuaan asiasta työntekijöiden tai näiden edustajan kanssa kieltämään tupakoinnin tai rajoittamaan sitä siten, etteivät työntekijät tahattomasti altistu tupakansavulle niissä työyhteisön työtiloissa, joissa tupakointi ei ole 12 §:n 5 kohdan mukaan kielletty.

Mitä 12 §:n 5 kohdassa ja tämän pykälän 3 momentissa säädetään tupakoinnin kieltämisestä ja rajoittamisesta työyhteisöjen yhteisissä ja työtiloissa, ei sovelleta sellaiseen työtilaan, joka on työntekijän tai elinkeinon- ja muun ammatinharjoittajan kodissa, eikä muuhun työtilaan, joka on yksinomaan saman perheen jäsenten ja muiden samassa taloudessa asuvien käytössä.

Edellä 12 §:ssä tarkoitettun sisätilan haltija

ja yleisen tilaisuuden järjestäjä voi kuitenkin sallia tupakoinnin tähän tarkoitukseen varatussa huoneessa tai asianomaisen huoneiston tai tilan osassa siten, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan niihin tiloihin, joissa tupakointi on kielletty. Tupakointia varten ei voida kuitenkaan järjestää erillistä huonetta tai muuta tilaa sellaisen sisätilan yhteyteen, joka on pääasiassa alle 18-vuotiaiden käytössä.

Tupakointi voidaan myös sallia enintään yhdessä kymmenestä hotellin tai muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneesta. Huoneiden lukumäärästä riippumatta tupakointi voidaan kuitenkin sallia kolmessa majoitushuoneessa. Tällöin on huolehdittava siitä, etteivät työntekijät joudu näissä huoneissa työskennellessään altistumaan tupakansavulle.

Tupakointi voidaan lisäksi sallia kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävän aluksen ravintolassa ja muussa ravitsemisliikkeessä, jonka tarjoilutila on alle 50 m². Tätä suuremmasta tarjoilutilasta voidaan varata tupakoiville enintään 50 prosenttia. Tällöin on kuitenkin huolehdittava, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Samassa ravintolakokonaisuudessa samanaikaisesti avoinna olevat ravintolatilat katsotaan yhdeksi ravintolaksi. Tarjoilutilalla tarkoitetaan aluetta, joka on varattu tarjolla olevan ruuan tai juoman nauttimiseen.

Työnantaja on velvollinen neuvoteltuaan asiasta työntekijöiden tai näiden edustajan kanssa kieltämään tupakoinnin tai rajoittamaan sitä siten, etteivät työntekijät tahattomasti altistu tupakansavulle niissä työyhteisön työtiloissa, joissa tupakointi ei ole 12 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan kielletty.

Mitä 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja tämän pykälän 4 momentissa säädetään tupakoinnin kieltämisestä ja rajoittamisesta työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sisätiloissa ja työtiloissa, ei sovelleta sellaiseen työtilaan, joka on työntekijän tai elinkeinon- ja muun ammatinharjoittajan kodissa, eikä muuhun työtilaan, joka on yksinomaan saman perheen jäsenten ja muiden samassa taloudessa asuvien käytössä.

Edellä 12 §:ssä tarkoitettun sisätilan tai ul-

jan ja yleisen tilaisuuden järjestäjän tai tämän pykälän 1 momentissa tarkoitetun tupakointiin varatun tilan haltijan tulee asettaa näkyville tupakointikiellon ja tupakointiin tarkoitetun tilan osoittavat opasteet. Tarkempia säännöksiä opasteesta ja sen asettamisesta voidaan antaa asetuksella.

13 a §

Jos joku tupakoi kulkuneuvossa, sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on 12 tai 13 §:n säännösten perusteella kielletty, eikä kehotuksesta huolimatta lopeta tupakointia, saa yleisen kulkuneuvon haltija tai liikennehenkilökuntaan kuuluva, yleisen tilaisuuden järjestäjä taikka asianomaisen sisätilan tai ulkoalueen haltija taikka näiden edustaja poistaa hänet kulkuneuvosta, sisätilasta tai ulkoalueelta, jollei hänen poistamistaan voida pitää kohtuuttomana.

13 e §

Työsuojeluviranomaisten, 14 a §:ssä tarkoitetun kunnan valvontaviranomaisen ja tarvittaessa poliisin on ilmoitettava alkoholilain (1143/1994) 21 §:ssä tarkoitetulle aniskelulupaviranomaiselle tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvontaviranomaiselle tupakointitilan rakentamista, kunnossapitoa tai korjaus- ja muutostyötä koskevien säännösten ja määräysten rikkomisesta. Työsuojeluviranomaisen ja 14 a §:ssä tarkoitetun kunnan valvontaviranomaisen tulee ilmoittaa toisilleen edellä tarkoitettujen säännösten ja määräysten rikkomisesta.

14 b §

Jollei tässä laissa säädetä toisin, tupakoinnin kieltämistä ja sen rajoittamista koskevan 12 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohdan ja

koalueen haltijan ja yleisen tilaisuuden järjestäjän sekä tämän pykälän 1—3 momentissa tarkoitetun tupakointiin varatun tilan haltijan tulee asettaa näkyville tupakointikiellon ja tupakointiin tarkoitetun tilan osoittavat opasteet, jollei kysymys ole luonnollisen henkilön kodista tai muusta kuin yleisestä kulkuneuvosta. Tarkempia säännöksiä opasteesta ja sen asettamisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

13 a §

Jos joku tupakoi yleisessä kulkuneuvossa, sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on 12 tai 13 §:n säännösten perusteella kielletty, eikä kehotuksesta huolimatta lopeta tupakointia, saa yleisen kulkuneuvon haltija tai liikennehenkilökuntaan kuuluva, yleisen tilaisuuden järjestäjä taikka asianomaisen sisätilan tai ulkoalueen haltija taikka näiden edustaja poistaa hänet kulkuneuvosta, sisätilasta tai ulkoalueelta, jollei poistamista voida pitää kohtuuttomana.

13 e §

Työsuojeluviranomaisten, 14 a §:ssä tarkoitetun kunnan valvontaviranomaisen ja tarvittaessa poliisin on ilmoitettava alkoholilain (1143/1994) 41 ja 42 §:ssä tarkoitetulle lupaviranomaiselle tupakointitilaa koskevien säännösten rikkomisesta ja rakennusvalvontaviranomaiselle tupakointitilan rakentamista, kunnossapitoa tai korjaus- ja muutostyötä koskevien säännösten ja määräysten rikkomisesta. Alkoholilain mukaisen lupaviranomaisen on ilmoitettava työsuojeluviranomaiselle ja kunnan valvontaviranomaiselle havaitsemastaan tupakointitilaa ja ulkona tapahtuvaa tupakointia koskevien säännösten rikkomisesta. Työsuojeluviranomaisen ja 14 a §:ssä tarkoitetun kunnan valvontaviranomaisen tulee ilmoittaa toisilleen edellä tarkoitettujen säännösten ja määräysten rikkomisesta.

14 b §

Jollei tässä laissa säädetä toisin, tupakoinnin kieltämistä ja sen rajoittamista koskevan 12 §:n 1 momentin 5 kohdan ja

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §:n 3 momentin säännösten noudattamista työyhteisössä valvovat työsuojeluviranomaiset siten kuin siitä säädetään työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006).

13 §:n 4 momentin säännösten noudattamista työyhteisössä valvovat työsuojeluviranomaiset siten kuin siitä säädetään työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006).

Tämän lain 12 §:n 1 momentin 3 ja 5 kohdan noudattamista valvoo poliisi.

Tämän lain 12 §:n 1 momentin 4, 5 ja 8 kohdan noudattamista valvoo poliisi.

17 §

Kunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehtyjen ilmoitusten perusteella suorittaa tupakkatuotteiden varastointi- ja myyntipaikkojen tarkastuksia sekä valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä ja sijoittelua myyntipisteessä, automaattisen myyntilaitteen sijoittamista, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynnin oma-valvontaa, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa samoin kuin tupakointikieltojen ja rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, kunnan tulee kieltää säännösten vastainen toiminta. Kunta voi ilmoittaa asiasta:

1) viralliselle syyttäjälle, jos kysymys on 10, 10 b, 10 c, 11 tai 12 §:n, 13 §:n 1, 2 tai 5 momentin taikka 13 b §:n säännösten vastaisesta menettelystä; sekä

2) Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle, jos kysymys on 5, 6, 6 a—6 c, 7, 7 a, 8 ja 9 §:n vastaisesta menettelystä.

18 §

Jos tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä mainostetaan taikka harjoitetaan sen muuta 7 a §:n 2 momentin taikka 8 tai 9 §:n vastaista myynninedistämistä, Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta ja uudistamasta säännösten vastaista menettelyä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi kieltää tupakkatuotteen tai tupakointivälineen valmistajalta tai maahantuojalta tai muulta elinkeinonharjoittajalta

17 §

Kunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehtyjen ilmoitusten perusteella suorittaa tupakkatuotteiden varastointi- ja myyntipaikkojen tarkastuksia sekä valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä ja *esilläpitoa* myyntipisteessä, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynnin oma-valvontaa, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa samoin kuin tupakointikieltojen ja rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, kunnan tulee kieltää säännösten vastainen toiminta. Kunta voi *myös* ilmoittaa asiasta:

1) viralliselle syyttäjälle, jos kysymys on 8 a, 10, 10 b, 10 d tai 12 §:n, 13 §:n 1—3 tai 6 momentin taikka 13 b §:n säännösten vastaisesta menettelystä; sekä

2) Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle, jos kysymys on 5, 6, 6 a—6 c tai 7 §:n, 7 a §:n 1 tai 2 momentin taikka 8 tai 9 §:n vastaisesta menettelystä.

18 §

Jos tupakkatuotetta, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä mainostetaan taikka harjoitetaan sen muuta 7 a §:n 3 momentin taikka 8 tai 9 §:n vastaista myynninedistämistä, *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto* voi kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta ja uudistamasta säännösten vastaista menettelyä.

Lupa- ja valvontavirasto voi kieltää tupakkatuotteen tai tupakointivälineen valmistajalta tai maahantuojalta tai muulta elinkeinonharjoittajalta tuotteen elinkeino-

jalta tuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myymisen tai muun luovuttamisen:

1) jos tupakkatuote tai sen vähittäismyyntipakkaus on 5 §:n tai 7 §:n 1—3 momentin tai 7 a §:n 1 momentin säännösten vastainen;

2) jos savukkeen terva-, nikotiini- ja hiilimonoksidipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla tai 6 a §:n mukaisessa hyväksytyssä laboratoriossa taikka jos näistä pitoisuuksista ei ole tehty 6 b §:n 2 momentissa tai 6 c §:n 1 ja 2 momentissa säädettyä ilmoitusta;

3) jos tuotevalvontakeskus toteaa, että tupakkatuotteiden sisältämät terveydelle vaarallisten aineiden pitoisuudet poikkeavat siitä, mitä valmistaja tai maahantuoja on ilmoittanut, tai pakkausmerkinnät eivät vastaa tupakkatuotteiden sisältämien terveydelle vaarallisten aineiden pitoisuuksia; tai

4) tuotevalvontakeskukselle toimitettujen 6, 6 a—6 c §:n mukaisten tietojen tarkistamiseksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi määrätä edellä 2 momentissa tarkoitetun myyntikiellon harkitessaan testauslaboratorion hyväksymisen tai hyväksymisen peruuttamisen edellytyksiä, jos sillä on perusteltu syy epäillä testauslaboratoriota koskevien tietojen oikeellisuutta tai testauslaboratorion toiminnan asianmukaisuutta. Myyntikieltoa määrättäessä on otettava huomioon, onko tupakkatuotteen ja tupakointivälineen valmistajalla tai maahantuojalla mahdollisuus tässä laissa tarkoitettujen velvoitteiden täyttämiseksi käyttää asian käsittelyn aikana toista hyväksyttyä testauslaboratoriota. Tuotevalvontakeskus voi määrätä myyntikiellon lain 6 c §:ssä tarkoitetun ilmoituksen tietojen tarkistamiseksi, jos sillä on perusteltu syy epäillä toimitettujen tietojen oikeellisuutta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi velvoittaa asettamassaan määräajassa 2 momentissa tarkoitetun valmistajan tai maahantuojan ottamaan tupakkatuotteen tai tupakointivälineen pois markkinoilta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen on päätettävä myyntikiellon tai markkinoilta poistamista koskevan velvoitteen peruuttamisesta välittömästi sen

toiminnassa tapahtuvan myymisen tai muun luovuttamisen:

1) jos tupakkatuote tai sen vähittäismyyntipakkaus on 5 §:n tai 7 §:n 1—3 momentin tai 7 a §:n 1 tai 2 momentin säännösten vastainen;

2) jos savukkeen terva-, nikotiini- ja hiilimonoksidipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla tai 6 a §:n mukaisessa hyväksytyssä laboratoriossa taikka jos näistä pitoisuuksista ei ole tehty 6 b §:n 3 momentissa tai 6 c §:n 1 ja 2 momentissa säädettyä ilmoitusta;

3) jos *virasto* toteaa, että tupakkatuotteiden sisältämät terveydelle vaarallisten aineiden pitoisuudet poikkeavat siitä, mitä valmistaja tai maahantuoja on ilmoittanut, tai pakkausmerkinnät eivät vastaa tupakkatuotteiden sisältämien terveydelle vaarallisten aineiden pitoisuuksia; tai

4) *virastolle* toimitettujen 6 ja 6 a—6 c §:n mukaisten tietojen tarkistamiseksi.

Lupa- ja valvontavirasto voi määrätä 2 momentissa tarkoitetun myyntikiellon myös harkitessaan testauslaboratorion hyväksymisen tai hyväksymisen peruuttamisen edellytyksiä, jos sillä on perusteltu syy epäillä testauslaboratoriota koskevien tietojen oikeellisuutta tai testauslaboratorion toiminnan asianmukaisuutta. Myyntikieltoa määrättäessä on otettava huomioon, onko tupakkatuotteen ja tupakointivälineen valmistajalla tai maahantuojalla mahdollisuus tässä laissa tarkoitettujen velvoitteiden täyttämiseksi käyttää asian käsittelyn aikana toista hyväksyttyä testauslaboratoriota.

Lupa- ja valvontavirasto voi velvoittaa asettamassaan määräajassa 2 momentissa tarkoitetun valmistajan tai maahantuojan ottamaan tupakkatuotteen tai tupakointivälineen pois markkinoilta.

Lupa- ja valvontaviraston on päätettävä myyntikiellon tai markkinoilta poistamista koskevan velvoitteen peruuttamisesta välittömästi sen jälkeen, kun tällaiselle viranomaisen määräykselle ei enää ole tässä laissa tarkoitettua perustetta.

jälkeen, kun tällaiselle viranomaisen määräykselle ei enää ole tässä laissa tarkoitettua perustetta.

19 §

Jos 18 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen säännösten vastaisen menettelyn jatkaminen tai uudistaminen on sen laadun tai merkityksen johdosta tarpeen kiireellisesti estää, voi sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus väliaikaisesti ennen asian lopullista ratkaisemista antaa tätä koskevan kiellon. Väliaikaista kieltoa koskeva määräys tulee voimaan heti, ja se voidaan peruuttaa ennen asian lopullista ratkaisemista.

20 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus voi 18 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 19 §:ssä säädetystä kiellosta tai 18 §:n 4 momentissa säädetystä markkinoilta poistamisesta päättäessään velvoittaa kiellon tai määräyksen saaneen suorittamaan asetetussa määräajassa ja tuotevalvontakeskuksen määräämällä tavalla oikaisutoimen, jos sitä säännösten vastaisesta menettelystä aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisena.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus tai kunta voi tehostaa tämän lain säännösten perusteella antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että asetetun määräajan jälkeen tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

Tämän lain säännösten perusteella asetetaan uhkasakkoon ja teettämisuhkaan sovelletaan, mitä uhkasakkolaissa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

21 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen antamaan kieltopäätökseen tai väliaikaista kieltoa koskevaan määräykseen, joka perustuu 7 a §:n 2 momentin taikka 8 tai 9 §:n vastaiseen mainontaan tai muuhun myyninedistämiseen taikka siihen, että tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaus on 7 §:n 1—3 momentin taikka 7 a §:n 1 momentin vastainen, taikka tuoteval-

19 §

Jos 18 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen säännösten vastaisen menettelyn jatkaminen tai uudistaminen on menettelyn laadun tai merkityksen johdosta tarpeen kiireellisesti estää, *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto* voi väliaikaisesti ennen asian lopullista ratkaisemista antaa tätä koskevan kiellon. Väliaikaista kieltoa koskeva määräys tulee voimaan heti, ja se voidaan peruuttaa ennen asian lopullista ratkaisemista.

20 §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi 18 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 19 §:ssä säädetystä kiellosta tai 18 §:n 4 momentissa säädetystä markkinoilta poistamisesta päättäessään velvoittaa kiellon tai määräyksen saaneen suorittamaan asetetussa määräajassa ja viraston määräämällä tavalla oikaisutoimen, jos sitä säännösten vastaisesta menettelystä aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisena.

Lupa- ja valvontavirasto tai kunta voi tehostaa tämän lain säännösten perusteella antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että asetetun määräajan jälkeen tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella. Uhkasakkoon ja teettämisuhkaan sovelletaan, mitä uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

21 §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston antamaan kieltopäätökseen tai väliaikaista kieltoa koskevaan määräykseen, joka perustuu 7 a §:n 3 momentin taikka 8 tai 9 §:n vastaiseen mainontaan tai muuhun myyninedistämiseen taikka siihen, että tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaus on 7 §:n 1—3 momentin taikka 7 a §:n 1 tai 2 momentin vastainen, sekä *viraston* näiden

vontakeskuksen näiden tehosteeksi asettamaan uhkasakkoon tai teettämisuhaan ei saa hakea valittamalla muutosta.

Kunnan tai sen 14 a §:ssä tarkoitetun viranhaltijan 1 momentissa tarkoitetussa asiassa kiellon noudattamisen tehosteeksi asettamaa uhkasakkoa tai teettämisuhaa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Se, jolle uhkasakko tai teettämisuha on asetettu, voi saattaa asian hakemuksella Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa ohjeiden tiedoksisaannista. Lupa- ja valvontaviraston päätöksen saanut asianomainen voi saattaa asian edelleen markkinaoikeuden käsiteltäväksi siten kuin 3 momentissa säädetään.

Se, jolle sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus on antanut 1 momentissa tarkoitetun kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen taikka asettanut sen tehosteeksi uhkasakon tai teettämisuhan, voi hakemuksella saattaa asian markkinaoikeuden käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksi saamisesta.

Kunnan tai sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen 1 momentissa tarkoitetussa asiassa asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan täytäntöönpanosta päättää uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta markkinaoikeus.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen tai kunnan 5, 6, 6 a—6 c §:n taikka kunnan 10, 11 tai 12 §:n tai 13 §:n 1, 2 tai 5 momentin säännösten vastaisesti toimineelle asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan määrää täytäntöön pantavaksi uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta hallinto-oikeus.

31 §

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä tai harjoittaa näiden muuta myynninedistämistoimintaa taikka muutoin toimii 7 a §:n 2 momentin taikka 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesti, on tuomittava tupakan markkinointirikkomuksesta sakkoon. Mitä edellä säädetään, koskee mainonta- ja myynnin-

tehosteeksi asettamaan uhkasakkoon tai teettämisuhaan ei saa hakea valittamalla muutosta.

Kunnan tai sen 14 a §:ssä tarkoitetun viranhaltijan 1 momentissa tarkoitetussa asiassa kiellon noudattamisen tehosteeksi asettamaa uhkasakkoa tai teettämisuhaa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Se, jolle uhkasakko tai teettämisuha on asetettu, voi saattaa asian hakemuksella viraston käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa ohjeiden tiedoksisaannista. Lupa- ja valvontaviraston päätöksen saanut asianomainen voi saattaa asian edelleen markkinaoikeuden käsiteltäväksi siten kuin 3 momentissa säädetään.

Se, jolle lupa- ja valvontavirasto on antanut 1 momentissa tarkoitetun kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen taikka asettanut sen tehosteeksi uhkasakon tai teettämisuhan, voi hakemuksella saattaa asian markkinaoikeuden käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksi saamisesta.

Kunnan tai lupa- ja valvontaviraston 1 momentissa tarkoitetussa asiassa asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan täytäntöönpanosta päättää uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta markkinaoikeus.

Lupa- ja valvontaviraston tai kunnan 5, 6, 6 a—6 c §:n taikka kunnan 10, 10 a tai 12 §:n taikka 13 §:n 1—3 tai 6 momentin säännösten vastaisesti toimineelle asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan määrää täytäntöön pantavaksi uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta hallinto-oikeus.

31 §

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, tupakan vastiketta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä tai harjoittaa näiden muuta myynninedistämistoimintaa taikka muutoin menettelee 7 a §:n 3 momentin taikka 8, 8 a tai 9 §:n säännösten vastaisesti, on tuomittava tupakan markkinointirikkomuksesta sakkoon. Mitä edellä säädetään,

Voimassa oleva laki

Ehdotus

edistämistoimen ja muun toimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa.

koskee mainonta- ja myynninedistämistoimen ja muun toimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa.

31 a §

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä tai harjoittaa sen muuta myynninedistämistoimintaa taikka muutoin toimii 7 a §:n 2 momentin taikka 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesti siten, että sitä on pidettävä sen toteuttamistapa, kohderyhmän ikä tai koko taikka menettelystä saatu taloudellinen hyöty huomioon ottaen myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä, on tuomittava tupakan markkinointirikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Mitä edellä säädetään, koskee mainonta- ja myynninedistämistoimen ja muun toimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa.

31 a §

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, *tupakan vastiketta*, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä tai harjoittaa niiden muuta myynninedistämistoimintaa taikka muutoin toimii 7 a §:n 3 momentin taikka 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesti siten, että sitä on pidettävä sen toteuttamistapa, kohderyhmän ikä tai koko taikka menettelystä saatu taloudellinen hyöty huomioon ottaen myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä, on tuomittava *tupakan markkinointirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Mitä edellä säädetään, koskee mainonta- ja myynninedistämistoimen ja muun toimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa.

31 c §

Joka

1) elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteen tai tupakointivälineen kahdeksatoista vuotta nuoremmalle henkilölle 10 §:n 1 momentin vastaisesti,

2) *automaattisen myyntilaitteen sijoittamispaikan omistajana, haltijana, vastaavana hoitajana tai tähän tehtävään nimettynä työntekijänä laiminlyö valvoa 11 §:n mukaisesti automaattisesta myyntilaitteesta tahtuvaa myyntiä tai muuta luovuttamista,*

3) elinkeinotoiminnassa myy tai muuten luovuttaa tupakkatuotteita ilman vähittäismyyntilupaa 10 b §:n vastaisesti taikka

4) tukkumyynnissä jälleenmyy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita muulle kuin toiselle tukkukaupalle tai vähittäismyyntiluvanhaltijalle 10 c §:n vastaisesti,

on tuomittava *tupakan myyntirikkomuksesta* sakkoon.

31 c §

Joka

1) *myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa taikka välittää tupakkatuotteen alle 18-vuotiaalle 10 §:n 1 momentin vastaisesti,*

2) *myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa taikka välittää suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa 10 a §:n 1 momentin vastaisesti,*

3) elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita ilman vähittäismyyntilupaa 10 b §:n vastaisesti, taikka

4) tukkumyynnissä myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita muulle kuin toiselle tukkukaupalle tai vähittäismyyntiluvanhaltijalle 10 d §:n vastaisesti,

on tuomittava *tupakan myyntirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

31 d §

Joka elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, joita ei ole testattu 6 a §:n mukaisessa hyväksytyssä testauslaboratoriossa tai joista ei ole toimi-

31 d §

Joka elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, joita ei ole testattu 6 a §:n mukaisessa hyväksytyssä testauslaboratoriossa tai joista ei ole toimi-

tettu 6 c §:ssä tarkoitettuja tietoja tai jonka pakkausmerkinnät eivät ole 7 §:n 1—3 momentin taikka 7 a §:n 1 momentin mukaisia taikka myy tai muutoin luovuttaa suussa käytettävää tupakkaa tupakkalain 10 a §:n kiellon vastaisesti, on tuomittava *tupakkalain vastaisen tuotteen myynnistä* sakkoon.

31 e §

Joka tuo maahan tupakkatuotteita 7 b §:n vastaisesti, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, tupakkatuoterikkomuksesta sakkoon.

33 a §

Kunta voi korvauksetta peruuttaa vähittäismyyntiluvan määräajaksi, vähintään viikoksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jos 10 b §:ssä tarkoitetun vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta huomautuksesta, varoituksesta tai sakkorangaistuksesta huolimatta:

1) mainostaa tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä tai harjoittaa näiden muuta myyinnedistämistoimintaa 8 §:n 1 momentin vastaisesti;

tettu 6 c §:ssä tarkoitettuja tietoja tai jonka pakkausmerkinnät eivät ole 7 §:n 1—3 momentin taikka 7 a §:n 1 ja 2 momentin mukaisia, on tuomittava *tupakkalain vastaisen tuotteen myynnistä* sakkoon.

31 e §

Joka tuo maahan tupakkatuotteita 7 b §:n *tai 11 §:n vastaisesti tai suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa 10 a §:n 1 momentin* vastaisesti, on tuomittava, jollei teosta muualla säädetä ankarampaa rangaistusta, *tupakkatuoterikkomuksesta* sakkoon.

33 a §

Kunta voi korvauksetta peruuttaa vähittäismyyntiluvan määräajaksi, vähintään viikoksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jos 10 b §:ssä tarkoitetun vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta huomautuksesta, varoituksesta tai sakkorangaistuksesta huolimatta:

1) mainostaa tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä tai harjoittaa näiden muuta myyinnedistämistoimintaa 8 §:n 1 momentin vastaisesti *taikka pitää tupakkatuotteita esillä myyntipaikassa 8 a §:n vastaisesti;*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 8 a § tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2012.

Lain 10 a §:n 2 momentti tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014. Ennen sen voimaantuloa automaattisiin myyntilaitteisiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Tupakointi voidaan sallia hotellin ja muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneissa 13 §:n 2 momentin estämättä 1 päivään tammikuuta 2012 saakka.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki**lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 10 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lääkelain (395/1987) 54 a §:n 1 momentti ja 54 e §, sellaisina kuin ne ovat laissa 22/2006, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

54 a §

Nikotiinivalmisteita saa myydä 38 §:ssä säädetystä poiketen myös tupakkaa myyvisä vähittäiskaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän luvan perusteella. Nikotiinivalmisteita saa myydä ainoastaan 18 vuotta täyttäneille. Myyjän on voitava valvoa osto-tilannetta. Myynti automaattisista myyntilaitteista on kielletty.

54 e §

Nikotiinivalmisteiden sijoittelusta vähittäismyymälässä ja lupahakemuksen sisällöstä voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Lääkelaitos voi määrätä, että vähittäiskaupassa myytäviin nikotiinivalmisteisiin on liitettävä erilliset käyttöohjeet. Lääkelaitos voi tarvittaessa antaa määräyksiä ohjeiden sisällöstä.

Ehdotus

54 a §

Nikotiinivalmisteita saa myydä 38 §:ssä säädetystä poiketen myös tupakkaa myyvisä vähittäiskaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla *sekä ravitsemisliikkeissä* myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän *vähittäismyyntiluvan* perusteella. Nikotiinivalmisteita saa myydä ainoastaan 18 vuotta täyttäneille. Myyjän on voitava valvoa osto-tilannetta. Myynti automaattisista myyntilaitteista on kielletty.

54 e §

Nikotiinivalmisteiden sijoittelusta *vähittäismyynnissä* ja lupahakemuksen sisällöstä voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Lääkelaitos voi määrätä, että *vähittäismyynnissä* myytäviin nikotiinivalmisteisiin on liitettävä erilliset käyttöohjeet. Lääkelaitos antaa tarvittaessa määräyksiä ohjeiden sisällöstä.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

*Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan
ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin
toimenpiteisiin.*